

FASCICULUS
PRAECEPTORVM
LOGICORVM:

IN
*Gratiam juventutis
Academicæ compo-
situs & typis donatus.*

*Editio altera limatior
operâ secundâ*

C. A.

OXONIÆ,
Excudebat *Gustellmus*
Turner, An. Dom.
1633.

1852

1852

UNIVERSITY LIBRARY
— MAY 30
CAMBRIDGE

89.839

LOGICORUM
PRÆCEPTA
FASCICULUS

TYPOGRAPHVS

Benevolo Lectori. S.

*Q*ua duo, nescio quo occulto
 admirationis attractu per-
 legentium animos alliciunt;
 Authoris eminentia, & Pro-
 cœmialis nitor; ea in hoc
 Logicalium fasciculo con-
 sulto tacui: nè vel impudicâ frontispicij
 pompâ procari videar iuventutis oculos, un-
 de majoris spe aucupij nundinas multipli-
 cem; vel ea studiosis imponam, quæ præter
 Authoris insignia & procœmialem panegy-
 rin, aliud non habent, quo à scombris libe-
 rentur, & publicum mereantur suffragium.
 Hoc peculiare vendicat modestior conatus,
 quod mallet inglorius prodesse multis, (dum
 rectè factorum conscientiam satis se solatur,)
 quàm vel ab amicis agnosci, nodum à male-
 volis digito monstrari: satius etenim iudicat
 apud incorruptos Censores spontaneum ex-
 pectare, quàm sordido verborum circuitu
 τὸ τῶν ἀρεσπολήτων ἐγκώμιον emendicare:
 vino vendibili non opus est hederâ; meque
 tacente, quas ille neglexit primitiarum gra-
 tes, res ipsa (apud aures ingenuas per se sa-
 tis

tu vocalis) Authori debitas non dissimu-
lat. Queras quid inter hac ego tandem pra-
stisti? tuo equidem permotus commodo, ar-
dentiùs apud suos institi, ut quae retroactis
aliquot lustris privatim fuerant perlecta pu-
pillis, ea tandem publici juris fiant: nec dis-
simulo quàm tui me miseret, (ingenua ju-
ventus) quod post exauctatos tot labores, ope-
ramque & bonas horas iteratis transcrip-
tionibus absumptas, opus adhuc imperfectum,
erroribus per manum traditis, & indies ir-
reptitijs undique plenum, tantis amplexibus
charum habuisti. His ut ocyùs occurram
incommodis; castigatis aliquot exemplari-
bus, quae priùs palam extabant, superinse-
ctis nonnullis supplementis, & tribus insu-
per adjectis ultimis libellis, opus integrum
typis mandari jam secundo curavi. Si quem
ex hac opella fructum repertiaveris, reddo
Deo gloriam, Authori gratiam. Vale.

1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2571. 2572. 2573. 2574. 2575. 2576. 2577. 2578. 2579. 2580. 2581. 2582. 2583. 2584. 2585. 2586. 2587. 2588. 2589. 2590. 2591. 2592. 2593. 2594. 2595. 2596. 2597. 2598. 2599. 2600. 2601. 2602. 2603. 2604. 2605. 2606. 2607. 2608. 2609. 2610. 2611. 2612. 2613. 2614. 2615. 2616. 2617. 2618. 2619. 2620. 2621. 2622. 2623. 2624. 2625. 2626. 2627. 2628. 2629. 2630. 2631. 2632. 2633. 2634. 2635. 2636. 2637. 2638. 2639. 2640. 2641. 2642. 2643. 2644. 2645. 2646. 2647. 2648. 2649. 2650. 2651. 2652. 2653. 2654. 2655. 2656. 2657. 2658. 2659. 2660. 2661. 2662. 2663. 2664. 2665. 2666. 2667. 2668. 2669. 2670. 2671. 2672. 2673. 2674. 2675. 2676. 2677. 2678. 2679. 2680. 2681. 2682. 2683. 2684. 2685. 2686. 2687. 2688. 2689. 2690. 2691. 2692. 2693. 2694. 2695. 2696. 2697. 2698. 2699. 2700. 2701. 2702. 2703. 2704. 2705. 2706. 2707. 2708. 2709. 2710. 2711. 2712. 2713. 2714. 2715. 2716. 2717. 2718. 2719. 2720. 2721. 2722. 2723. 2724. 2725. 2726. 2727. 2728. 2729. 2730. 2731. 2732. 2733. 2734. 2735. 2736. 2737. 2738. 2739. 2740. 2741. 2742. 2743. 2744. 2745. 2746. 2747. 2748. 2749. 2750. 2751. 2752. 2753. 2754. 2755. 2756. 2757. 2758. 2759. 2760. 2761. 2762. 2763. 2764. 2765. 2766. 2767. 2768. 2769. 2770. 2771. 2772. 2773. 2774. 2775. 2776. 2777. 2778. 2779. 2780. 2781. 2782. 2783. 2784. 2785. 2786. 2787. 2788. 2789. 2790. 2791. 2792. 2793. 2794. 2795. 2796. 2797. 2798. 2799. 2800. 2801. 2802. 2803. 2804. 2805. 2806. 2807. 2808. 2809. 2810. 2811. 2812. 2813. 2814. 2815. 2816. 2817. 2818. 2819. 2820. 2821. 2822. 2823. 2824. 2825. 2826. 2827. 2828. 2829. 2830. 2831. 2832. 2833. 2834. 2835. 2836. 2837. 2838. 2839. 2840. 2841. 2842. 2843. 2844. 2845. 2846. 2847. 2848. 2849. 2850. 2851. 2852. 2853. 2854. 2855. 2856. 2857. 2858. 2859. 2860. 2861. 2862. 2863. 2864. 2865. 2866. 2867. 2868. 2869. 2870. 2871. 2872. 2873. 2874. 2875. 2876. 2877. 2878. 2879. 2880. 2881. 2882. 2883. 2884. 2885. 2886. 2887. 2888. 2889. 2890. 2891. 2892. 2893. 2894. 2895. 2896. 2897. 2898. 2899. 2900. 2901. 2902. 2903. 2904. 2905. 2906. 2907. 2908. 2909. 2910. 2911. 2912. 2913. 2914. 2915. 2916. 2917. 2918. 2919. 2920. 2921. 2922. 2923. 2924. 2925. 2926. 2927. 2928. 2929. 2930. 2931. 2932. 2933. 2934. 2935. 2936. 2937. 2938. 2939. 2940. 2941. 2942. 2943. 2944. 2945. 2946. 2947. 2948. 2949. 2950. 2951. 2952. 2953. 2954. 2955. 2956. 2957. 2958. 2959. 2960. 2961. 2962. 2963. 2964. 2965. 2966. 2967. 2968. 2969. 2970. 2971. 2972. 2973. 2974. 2975. 2976. 2977. 2978. 2979. 2980. 2981. 2982. 2983. 2984. 2985. 2986. 2987. 2988. 2989. 2990. 2991. 2992. 2993. 2994. 2995. 2996. 2997. 2998. 2999. 3000. 3001. 3002. 3003. 3004. 3005. 3006. 3007. 3008. 3009. 3010. 3011. 3012. 3013. 3014. 3015. 3016. 3017. 3018. 3019. 3020. 3021. 3022. 3023. 3024. 3025. 3026. 3027. 3028. 3029. 3030. 3031. 3032. 3033. 3034. 3035. 3036. 3037. 3038. 3039. 3040. 3041. 3042. 3043. 3044. 3045. 3046. 3047. 3048. 3049. 3050. 3051. 3052. 3053. 3054. 3055. 3056. 3057. 3058. 3059. 3060. 3061. 3062. 3063. 3064. 3065. 3066. 3067. 3068. 3069. 3070. 3071. 3072. 3073. 3074. 3075. 3076. 3077. 3078. 3079. 3080. 3081. 3082. 3083. 3084. 3085. 3086. 3087. 3088. 3089. 3090. 3091. 3092. 3093. 3094. 3095. 3096. 3097. 3098. 3099. 3100. 3101. 3102. 3103. 3104. 3105. 3106. 3107. 3108. 3109. 3110. 3111. 3112. 3113. 3114. 3115. 3116. 3117. 3118. 3119. 3120. 3121. 3122. 3123. 3124. 3125. 3126. 3127. 3128. 3129. 3130. 3131. 3132. 3133. 3134. 3135. 3136. 3137. 3138. 3139. 3140. 3141. 3142. 3143. 3144. 3145. 3146. 3147. 3148. 3149. 3150. 3151. 3152. 3153. 3154. 3155. 3156. 3157. 3158. 3159. 3160. 3161. 3162. 3163. 3164. 3165. 3166. 3167. 3168. 3169. 3170. 3171. 3172. 3173. 3174. 3175. 3176. 3177. 3178. 3179. 3180. 3181. 3182. 3183. 3184. 3185. 3186. 3187. 3188. 3189. 3190. 3191. 3192. 3193. 3194. 3195. 3196. 3197. 3198. 3199. 3200. 3201. 3202. 3203. 3204. 3205. 3206. 3207. 3208. 3209. 3210. 3211. 3212. 3213. 3214. 3215. 3216. 3217. 3218. 3219. 3220. 3221. 3222. 3223. 3224. 3225. 3226. 3227. 3228. 3229. 3230. 3231. 3232. 3233. 3234. 3235. 3236. 3237. 3238. 3239. 3240. 3241. 3242. 3243. 3244. 3245. 3246. 3247. 3248. 3249. 3250. 3251. 3252. 3253. 3254. 3255. 3256. 3257. 3258. 3259. 3260. 3261. 3262. 3263. 3264. 3265. 3266. 3267. 3268. 3269. 3270. 3271. 3272. 3273. 3274. 3275. 3276. 3277. 3278. 3279. 3280. 3281. 3282. 3283. 3284. 3285. 3286. 3287. 3288. 3289. 3290. 3291. 3292. 3293. 3294. 3295. 3296. 3297. 3298. 3299. 3300. 3301. 3302. 3303. 3304. 3305. 3306. 3307. 3308. 3309. 3310. 3311. 3312. 3313. 3314. 3315. 3316. 3317. 3318. 3319. 3320. 3321. 3322. 3323. 3324. 3325. 3326. 3327. 3328. 3329. 3330. 3331. 3332. 3333. 3334. 3335. 3336. 3337. 3338. 3339. 3340. 3341. 3342. 3343. 3344. 3345. 3346. 3347. 3348. 3349. 3350. 3351. 3352. 3353. 3354. 3355. 3356. 3357. 3358. 3359. 3360. 3361. 3362. 3363. 3364. 3365. 3366. 3367. 3368. 3369. 3370. 3371. 3372. 3373. 3374. 3375. 3376. 3377. 3378. 3379. 3380. 3381. 3382. 3383. 3384. 3385. 3386. 3387. 3388. 3389. 3390. 3391. 3392. 3393. 3394. 3395. 3396. 3397. 3398. 3399. 3400. 3401. 3402. 3403. 3404. 3405. 3406. 3407. 3408. 3409. 3410. 3411. 3412. 3413. 3414. 3415. 3416. 3417. 3418. 3419. 3420. 3421. 3422. 3423. 3424. 3425. 3426. 3427. 3428. 3429. 3430. 3431. 3432. 3433. 3434. 3435. 3436. 3437. 3438. 3439. 3440. 3441. 3442. 3443. 3444. 3445. 3446. 3447. 3448. 3449. 3450. 3451. 3452. 3453. 3454. 3455. 3456. 3457. 3458. 3459. 3460. 3461. 3462. 3463. 3464. 3465. 3466. 3467. 3468. 3469. 3470. 3471. 3472. 3473. 3474. 3475. 3476. 3477. 3478. 3479. 3480. 3481. 3482. 3483. 3484. 3485. 3486. 3487. 3488. 3489. 3490. 3491. 3492. 3493. 3494. 3495. 3496. 3497. 3498. 3499. 3500. 3501. 3502. 3503. 3504. 3505. 3506. 3507. 3508. 3509. 3510. 3511. 3512. 3513. 3514. 3515. 3516. 3517. 3518. 3519. 3520. 3521. 3522. 3523. 3524. 3525. 3526. 3527. 3528. 3529. 3530. 3531. 3532. 3533. 3534. 3535. 3536. 3537. 3538. 3539. 3540. 3541. 3542. 3543. 3544. 3545. 3546. 3547. 3548. 3549. 3550. 3551. 3552. 3553. 3554. 3555. 3556. 3557. 3558. 3559. 3560. 3561. 3562. 3563. 3564. 3565. 3566. 3567. 3568. 3569. 3570. 3571. 3572. 3573. 3574. 3575. 3576. 3577. 3578. 3579. 3580. 3581. 3582. 3583. 3584. 3585. 3586. 3587. 3588. 3589. 3590. 3591. 3592. 3593. 3594. 3595. 3596. 3597. 3598. 3599. 3600. 3601. 3602. 3603. 3604. 3605. 3606. 3607. 3608. 3609. 3610. 3611. 3612. 3613. 3614. 3615. 3616. 3617. 3618. 3619. 3620. 3621. 3622. 3623. 3624. 3625. 3626. 3627. 3628. 3629. 3630. 3631. 3632. 3633. 3634. 3635. 3636. 3637. 3638. 3639. 3640. 3641. 3642. 3643. 3644. 3645. 3646. 3647. 3648. 3649. 3650. 3651. 3652. 3653. 3654. 3655. 3656. 3657. 3658. 3659. 3660. 3661. 3662. 3663. 3664. 3665. 3666. 3667. 3668. 3669. 3670. 3671. 3672. 3673. 3674. 3675. 3676. 3677. 3678. 3679. 3680. 3681. 3682. 3683. 3684. 3685. 3686. 3687. 3688. 3689. 3690. 3691. 3692. 3693. 3694. 3695. 3696. 3697. 3698. 3699. 3700. 3701. 3702. 3703. 3704. 3705. 3

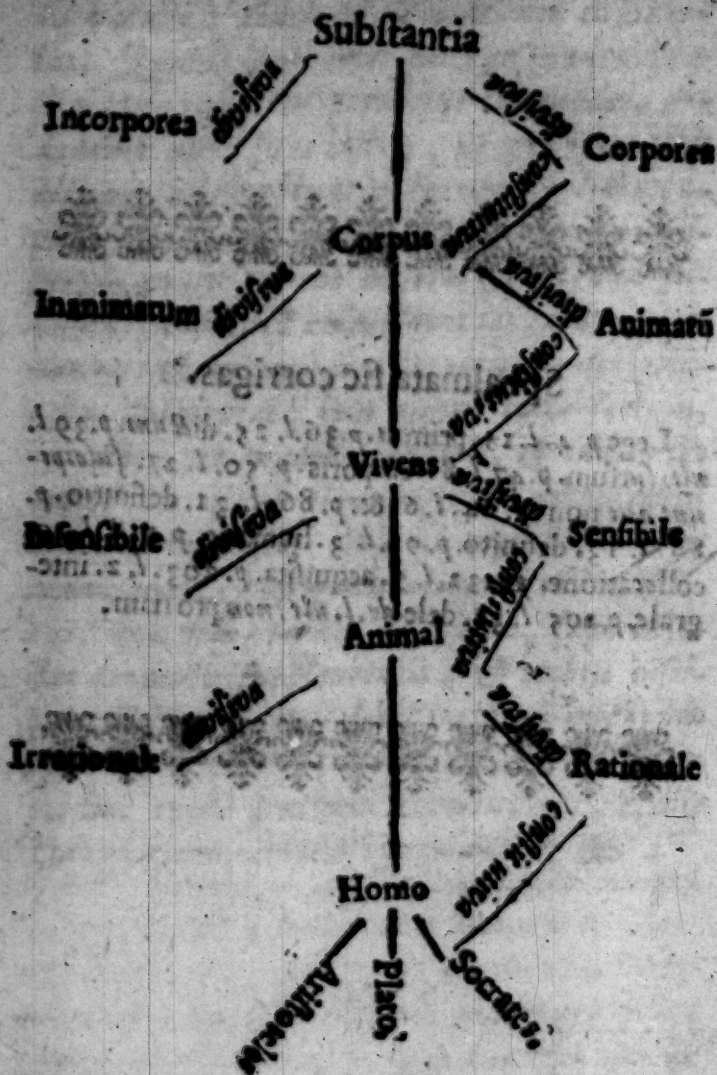

Sphalmata sic corrigas.

Lege p. 4. l. 13. primus. p. 36. l. 25. dictum. p. 39. l. ult. sursum. p. 47. l. 8. temporis. p. 50. l. 27. suspi-
unt aut non. p. 64. l. 6. & p. 86. l. 31. definitio. p.
88. l. 13. definitio. p. 93. l. 3. humano. p. 118. l. 100
colloratione. p. 132. l. 5. acquisita. p. 203. l. 2. inte-
grale. p. 205. l. 33. dele de. l. ult. non pro nam.

Arbor Porphyriana.

INTRODVCTIO
GENERALIS AD
VNIVERSA LOGICES
ELEMENTA.

Odos nexusque Logices resolu-
turus à *definitione* orāiar; fa-
ciliior enim erit progressus cum
prius quid sit de quo agitur,
constet.

Logica est ars dirigens mentem in cognitione rerum. *Logica quid.*

In hac definitione § 1. Definiti nomen.
duo sunt explicanda. § 2. Definitionis partes.

Logica (si vim vocis spectes) dicitur *Nomen*
quæ vox *rationem* simul & orationem significat, sed *Logica*
rationem precipuè, utpote à quâ Oratio fluit. *de.*
Ratio autem est, mentis sive animæ humanæ præci-
pua facultas, quæ & cognitio & meditatio dicitur;
hinc ratione uti, cognoscere, intelligere, & cogitare,
eiusdem significationis sunt; nec aliud sunt hominis
cogitationes quàm mens seu ratio & intellectus
circa res occupatus.

A

Vox

Vox autem hæc (Logica) sumitur } 1 *Habitu* ipso per præcepta &
 dupliciter vel } exercitationem introducto.
 pro } 2 *Systemate* præceptorum Lo-
 gicorum, quo ipsum habitum fa-
 cilius acquiramus.

Definitio convenit Logicæ in prima acceptione præsertim, ut sumitur pro *habitu*; sed Logica in secunda acceptione hîc à nobis tractanda est.

Genus.

Genus Logicæ est (*Ars*) non manualis & externa operis effectrix in materiâ crassiori, sed interna & *mentalis*; habet enim & mens in his suas *rationes* i. fabricationes & artificia, ut vel solâ arte *Poëtica* fit manifestum.

Differentia

Differentia, quæ alia pars est hujus definitionis, ab *objecto* & *sine* est petenda.

Objectum.

Objectum
 circa quod
 versatur
 Logica est
 duplex

1 *Primarium*, quod est *mens*: i. ratio, intellectus seu cogitatio quævis hominis; quæ quatenus sine arte, solo lumine naturali expeditur, naturalis Logica dicitur ab *Arist. Elench. lib. 1. cap. 11. tex. 9.*

2 *Secundarium* est *Oratio* seu verba, non quæ suis sunt combinata literis (sic enim ad Gram. pertinent) nec quatenus sunt ornate decoranda, (sic enim sunt Rhetoricæ & Poëtices propria) sed quatenus mentis conceptus respiciunt, ijsque aliquid significant & explicant, atque ideo sunt conceptuum Symbola. Ut *Arist. de interpret. cap. 10.*

Anima quidem ipsa & *essentia* ejus post lapsum mansit, interim tamen *facultatem* amisit intelligendi & cogitandi (non quidem absolute, sed) *rectè* & *ordinate*

natè de rebus præſertim gravioribus ; ideoque tres magnos hos morbos in æternum ſibi contraxit. Primus eſt, *aberratio* à re apprehendendâ : Secundus eſt, *obſcuritas* ; cùm sæpè quidem res apprehendat, attamen naturas earum interiores, harumque notas, ſeu verba, quali per nebulas conſpicit : Tertius eſt, *confuſio* & *ambiguitas* quòd ſcilicet res non apprehendit & cognoscit eo ordine quo debet. Hiſ tantis defectibus mentis noſtræ dum per præcepta ſua medetur *Logica*, dicitur *eam dirigere in cognitione rerum* ; dirigit enim *Logica* mentem & ejus conceptum, non abſolutè, ſed in relatione ad res ; id eſt, quatenus actu circa res apprehendendas præcepta ejus ſunt occupata, idèdque quatenus ſunt *in præceptis* : Reliquæ diſciplinæ, ut *Phyſ.* & *Math.* non tam *dirigunt* mentem, quàm *docent* imbuuntque rerum cognitione, quòd *Logica* per ſe non facit, quæ tantum *opone* iſt *inſtrumentis* ; quare ſi quis quærat quidnam ſit circa quòd *Logica* verſatur, aut cui informando, aut regendo præcepta hæc (quæ tradituri ſumus) inſerviunt? reſpondebis, eſſe tum tuas, tum aliorum hominum cogitationes & meditationes de rebus ſcitu dignis dirigere, inſtituta

Hinc facilè intelligitur quiſnam ſit ſcopus, & *Finis*, & fructus diſciplinæ *Logicæ* ; iſ ſcilicet, ut noſtræ de rebus cogitationes per hujus divinæ Artis præcepta & regulas dirigantur & rectificentur ; nè inter cogitandum, implicata & obſcura pro perſpieuis ; incerta, pro certis ; falſa, pro veris ; conſulæque, pro ordinatis animus apprehendat.

Quod enim Architecto eſt regula, circinus, per-*Officium* pendiculum, id menti & cogitationibus noſtris *fructus* ſunt *Logica*.

sunt præcepta Logices: Atque ut officium est Grammatici *congrue loqui*, & *scribere*; ita Logici est officium *congrue cogitare*, id est, implicata & obscura explicare; incerta probare; sive vera confirmare, & falsa refutare; denique confusa ordinare & disponere: Dicam breviter; tres sunt fructus artis Logicæ, & tria officia boni Logici; *explicare*, *probare*, *disponere*: hinc *Dialectica* dicitur hæc Ars, & in *Dialectica*, quod est, in colloquio (collatis cum altero argumentis) placidè aliquid *querere*, *differere*, *disputare*.

Partes logicæ.

Partes Logicæ ab ipso *Objecto* seu ratione & mente humana sunt petendæ.

Primum mentis actus est *simplicium* terminorum Apprehensio: seu formatio conceptus simplicis. *Mens* seu Ratio

per tres gradus seu *Actus* est distincta.

Secundus actus est *Compositio* & *Divisio*; seu formatio integræ *propositionis* & *sententiæ*.

Tertius actus est *discursus*, id est, *discursus*; seu collectio unius ex altero.

Ex istis tribus oriuntur tres Logicæ partes,

- 1 Cogitationem seu *conceptum* mentis *simplicem* dirigit; mediante termino simplici.
- 2 Dirigit *conceptum complexum*; quod fit præceptis de propositione.
- 3 Versatur in dirigendo *discursu*.
Vel sic.

- 1 Est de terminis simplicibus.
- 2 Est de propositione.
- 3 Est de discursu.

Terminus simplex.

Terminus *simplex* est Logica notio sive instrumentum

mentum, quo unum quid & simplex rei Thema vel propositum menti representatur: ut enim *Grammatica* suos habet terminos, sua vocabula *mixta*, (ut Genus Masculinum & Fœmininum, Casum, Declinationem, &c.) Ita & *Logicus* suas habet notiones (Genus, Differentiam, Proprium, Definitionem, Divisionem, &c.) ex quibus suam disciplinam explicet doceatque.

Sed id hoc in loco notabunt logicæ studiosi, non nuda tantum vocabula esse hos terminos logicos, *Genus, Species, &c.* sed significare imprimis imaginem quandam & picturam, (arte formatam in ejus mente & cogitatione, qui logicam discit aut docet) quâ imagine utitur ad cognoscendas & intelligendas res ipsas *extra mentem* positas: Ita *Genus* est imago & pictura logica in mente hominum, cujus picturæ beneficio mens intelligit naturam multis communem, (ut naturam animalis communem homini & bestijs) & ita de alijs logicæ terminis, quos aliqui similitudine quadam artium aliarum solent declarare: Nam ut *Sutor* calceum rectè constituens, applicat corium crepidæ, sive modulo, quo, (tanquam instrumento artis proprio) & animus & manus ejus iuvatur & regitur in calceo artificiosè conficiendo; ita (ut ex re crassâ subtilis declaretur) mens sive ratio humana modulos sibi efformat logicos: id est, terminos seu imagines, (ut Genus, Species, &c.) & quoties rem aliquam de re vult intelligere, toties cogitationem sive meditationem, de re illa instituendam, applicat ad modulos istos logicos, & attendit diligenter utrum ad eos congruit necne. Hos ego terminos simplices nunc aggredior, sed quia in hoc duplici discrimine ponuntur, quòd alij (cùm immediatè res designant

nent) tyruncolorum intellectui tardiùs imprimantur, alij remotius easdem res indigitant; qui ad intellectionem primarum notionum, tyronibus facem præferunt, dum præcognitorum vices obtinent: de his quàm de illis priùs est agendum, & primum de *pradicabilibus*, quæ præcognitorum præcognita rectè à quibusdam appellantur; mox de ipsis præcognitis propinquiorebus, seu de *Antepredicamentis*; ultimò de *pradicamentis* dicemus.

LIBER PRIMVS.

CAPVT. I.

De Vniuersali in genere.

QUOD faustum sit ac foelix de *pradicabilibus* primùm dicturi sumus, de quibus agendum dupliciter, 1. generatim; 2. speciatim. De vniuersali in genere consideranda sunt hæc tria. 1. quid sit. 2. quotuplex sit. 3. quæ sint ejus proprietates.

Ut cognoscamus quid sit vniuersale: advertenda est hæc distinctio *Entium*.

Entium di-
uisio.

Entium
quæ prædicantur,
alia de

Vno tantum dicuntur, & non de pluribus, & hæc non sunt vniuersalia aut prædicabilia propriè, sed sunt individua.

Complexè; quæ prædicantur ut complexum aliquod; ut *homo doctus*, & hæc sunt complexa, non vniuersalia.

pluribus, *Incom-* *Æquivocè*; quæ non dicuntur secundum

{ eaq; di-
cuntur
vel	{ plexè, quæ
predican-
tur ut
simplicia;
& dicun-
tur hæc
{ vel	cundum unam &
		eandem rationem,
		sed diversas de
		multis; & hæc non
		sunt universalia,
		sed æquivoca.
		<i>Univocè</i> ; quæ di-
		cuntur secundum
		unam & eandem
		rationem de mul-
		tis; & hæc sunt ve-
		ra universalia.

Ex hac tabellâ facilè colligitur tum definitio *Individui*, tum *Universalis*.

Individuum, est ens quod de uno solo dicitur *Individuum* non de pluribus; ut, *Plato*; nam etsi nomen *Petri* & *um quid*. *Platonis* pluribus conveniat, tamen res ipsa, quæ est *individa* de nullo nisi de uno dicitur; idque *identi-* cè non formaliter.

1 *Vagum*, quod rem quidem singularem significat: sed indefinitè hanc vel illam ut *aliquis homo*.

2 *Determinatum*, quod rem singularem significat, sed certam determinatamque: ut *Paulus*, & omnia propria nomina.

Et hoc *individuum* est 4°.

3 *Demonstrativum* quod rem particularem pronomine demonstrativo quasi digito monstrat: ut *hic homo*.

4 *Hypotheticum*, quod rem particularem significat, ut, *Sophonisci filius*, *Socratem*, & *Hiperione natum Phœbum* significant, ex hac suppositione, quod *Sophoniscus* genuerit tantum *Socratem*; & *Hiperion* tantum *Phœbum*.

**Universale
quid.**

Universale, est ens quod aptum est prædicari de multis incomplexè & univocè: ita ut nullum *Fictitium*, *Individuum*, *Complexum*, *Aequivocum*, *Negativum*, aut *Privativum*, sit universale.

Quid sit universale vidimus. Quotuplex sit dicendum est: sunt autem quinque universalia, *Genus*, *Species*, *Differentia*, *Proprium*, *Accidens*, quæ ad bi-membrem divisionem sic revocari possunt.

**Quinque
universalia.**

Omne prædicabile prædicatur de pluribus, vel

In quid, per quod respondemus ad questionem factam per quid, & tum dicitur vel de differentibus

In quale, per quod respondemus questionem factam per quale, & tum vel dicitur

Species, & tunc est *Genus*: ut *animal color*.
Numero rā-
tum, & tum est *Species*: ut *homo*.

Essentialiter: ut, *Differentia*.

Conversim, & recipro-
cè: & tunc est *Proprium*: ut *risibile*.
Nonconver-
sim: & tunc est *Accidens*: ut, *album*.

Ita modi prædicandi sunt in genere duo in specie quinque.

**Proprietates
universa-
lium.**

Proprietates ejus sunt tres.

1. Omne universale est ex se æternum, neque oritur, nec interit, nisi in singularibus suis.

2. Omne universale existit in singularibus, non extra singularia.

3. Nullum

3 Nullum universale per se sentitur
ullo sensu, sed solum gratiâ singula-
rium.

Itaque quid sit universale in genere, & quomplex
sit, & quæ sint ejus proprietates, jam dictum est.

CAPUT. 2.

De Genere.

Nunc dicendum est de *speciali* tractatione sin-
gularum; & 1. de ijs quæ in *quid* dicuntur tractan-
dum 2. de ijs quæ in *quale*: inter ea autem quæ in
quid dicuntur, primum dicendum est de *Genere*,
deinde de *Specie*.

Genus est duplex.

1 *Civile*, & tum
apud Gramma-
ticos denotat
sexum; apud O-
ratores sumitur
dupliciter, vel

1 Pro *Multitudine* quæ ab
aliquo uno principium ducit: ut,
Romani dicuntur genus *Romuli*:
Heracidae *Herculis*.

2 Pro illo uno unde hæc mul-
tudo oritur: ut, *Hercules* dicitur
genus *Heracidarum*, *Romulus*
Romanorum.

2 *Logicum* ut apud Logicos usurpatur: de quo
videnda sunt tria.

1 Quid sit
Genus Lo-
gicum: quod
sic defini-
tur.

Est universale quod prædicatur de
pluribus differentibus specie in quid.
Universale est genus in hac definitio-
ne: reliquæ particulae sunt loco dif-
ferentiae quæ sunt duæ; 1 prædicatur
de differentibus specie, & sic differt
à specie. 2. in *quid* & sic differt à
differentia, proprio, & accidente, ut,
animal, *substantia*, *qualitas* quan-
titas.

Genus quid

1 Genera-

Genus quo-
plex.

2 Quot-
plex sit, est
autem du-
plex.

3 Quæ
sunt ejus
proprietate-
res.

1 Generalissimum, supra quod nul-
lum est aliud genus univocum superius
in suo prædicamento: sed ipsum sum-
mum est, & sunt talia, *decem* (scilicet)
prædicamenta.

2 Subalternum: quod est genus po-
situm sub altero genere, ita ut sit ge-
nus respectu inferiorum, species verò
respectu superiorum: ut *animal*.

3 Omne Genus prædicatur univocè
& essentialiter de suis inferioribus.

4 Omne genus est superius suis
speciebus directè in serie prædicamen-
tali.

5 Omne Genus est pars essentialis
suorum inferiorum.

6 Omne Genus est prius naturâ, &
est causa interna suarum specierum.

7 Nullum Genus recipitur cum
sua specie.

8 Nullum Genus dicitur æquivocè
vel denominativè de suis inferiori-
bus.

9 Nullum Genus prædicatur secun-
dum magis & minus.

Ut definitio melius intelligatur notanda sunt
hæc duo.

1 Quid sit
differre; a-
liqua au-
tem dicun-
tur differre
tripliciter

1 Genere, quæ sunt diversa genera,
vel continentur sub diversis generibus,
ut, *quantitas, qualitas, etc.*

2 Specie, quæ sunt vel diversæ spe-
cies, vel continentur sub diversis speci-
ebus, ut, *homo, & brutum: Socrates, &
Bucephalus.*

3 Numero tantum, quæ differunt
nec

nec genere, nec specie, sed particulari
solum natura, & accidentibus, ut, *Socrates* & *Plato*; & omnia *individua* sunt
ejusmodi, si sint infimæ speciei.

2 Quid sit prædicari in quid; est prædicari de
aliquo essentialiter, ita ut respondeat
ad quæstionem factam per quid, de
eo: ut, si quæretur *quid sit homo* rectè
respondeo, *est animal*: ita animal dicitur
in quid.

Ac de Genere quid sit, & quotuplex sit, & quæ
sint ejus proprietates, dictum est.

CAPVT TERTIVM.

DE SPECIE.

SECUNDUM universale est Species, de qua paucis dicendum est. *Species quid.*

Species sumitur, dupliciter.

1 *Civiliter*; ut apud *Oratores* usurpatur, & sic
formam, seu venustatem significat; ut, *Species est digna imperio*.

2 *Logice* quomodo apud *Dialecticos* usurpatur,
de qua videndum.

1 Quid sit species Logica; atque sic definitur. Est universale quod prædicari aptum
est de pluribus differentibus numero
tantum in quid. *Genus* in hac defini-
tione est *universale*; reliquæ parti-
culæ sunt in loco *differentiæ*; per præ-
dicari in quid, excludo *differentiam*,
proprium,

proprium, & Accidens; per prædicari numero tantum, excludo Genus.

Species duplex.

2 Quotuplex fit, estque duplex.

1 Infima; quâ nulla species est inferior in serie; ideoque est species tantum, nunquam genus; ut homo, equus.

2 Subalterna, quâ aliqua species est inferior, quæ est, respectu superiorum, Species; respectu inferiorum, genus.

1 Omnis Species directè subjicitur generi.

2 Omnis Species est pars subjeçtiva generis.

3 Omnis Species est naturâ posteriori genere.

2 Quæ sunt ejus proprietates species.

4 Omnis Species prædicatur de individuis tantum, idque immediatè; genus verò de illis mediatè.

5 Omnis Species constat ex genere & differentia.

6 Quicquid propriâ definitione definitur, est Species.

7 Nulla Species prædicatur secundum magis & minus.

Ac de Specie quid sit, & quotuplex, & quæ ejus proprietates, patet.

CAP. 4.

De Differentia.

Differentia est triplex.

1 *Communis*, quæ est accidens aliquod sepe-
rabile quod discrimen unius ab altero facit; ut, *al-
bum, ambulare*; & hoc est in *quinto prædicabili*. Dicitur *differentia* quia facit differre, *accidens* quia in-
hæret.

2 *Propria*, quæ est vel accidens inseparabile in
quinto prædicabili: vel accidens proprium in quar-
to prædicabili, ut *quantitas, risibilitas*.

3 *Maximè propria*, quæ essentialiter de aliquo
prædicatur, & hæc sola est in hoc *tertio prædicabili*;
de qua videnda sunt tria.

1 Differentia, est universale
quo una species ab alia essentialiter
distinguitur, ut, *rationale distinguit
hominem à bruto*.

2 Differentia, est universale se- *Differentia*
cundum quod species superat ge- *quid.*
nus: quia species in sua essentiâ
differentias continet, quas genus
in sua essenria non continet.

1 *Quid sit* po-
nuntur autem
tres definitio-
nes.

3 Differentia, est universale
quod aptum est prædicari de pluri-
bus differentiis specie vel nume-
ro in quale essentialiter. Definitio
hæc explicanda est, ut generis, &
speciei definitiones supra fuerint
explicatæ.

2 *Quomodo*

1 *Divisiva*, per quam genus dividitur in suas species; ut, per *rationale* & *irrationale animal* dividitur in hominem & brutum.

2 *Quotuplex* sit, est autem duplex.

2 *Constitutiva*, quæ constituit aliquam speciem essentialiter, & hæc est duplex.

1 *Generica*, quæ constituit aliquam speciem, sed remotè non proximè: proximè enim constituit genus, ut *sensibile* respectu *hominis* est differentia *generica*, quæ proximè constituit animal, remotè verò hominem. Et hæc semper prædicatur de differentibus specie & numero.

2 *Specifica*, quæ constituit aliquam speciem proximè.

1 Omnis differentia est pars essentialis suæ speciei, & omnium individuorum de quibus dicitur.

2 Omnis differentia est *divisiva* respectu superioris, & *constitutiva* respectu inferioris.

3 Omnis differentia est prior naturâ suâ specie, & est ejus causa interna.

4 Nulla differentia est directè in serie prædicamentali, sed solùm indirectè & collateraliter.

5 Omnis differentia immediatè de uno prædicatur, nempe de specie, mediatè de pluribus.

6 Nulla differentia prædicatur secundum magis & minus de ea specie cujus est differentia.

Dictum

proprietates differentia.

3 Quæ sunt proprietates; sunt autem sex.

Dictum est autem (in secunda definitione differentiarum) speciem continere differentiam, quam non continet genus: hoc ut intelligatur advertenda est hæc distinctio.

Aliquid dicitur continere aliud dupliciter.

1. *Actu*, & sua essentiâ, seu in *se*: & sic species continet differentias omnes se constituentes, & superiora omnia continentur ab inferioribus.

2. *potestate*, & in suo ambitu, seu *sub se*: & sic genus continet species, & differentias divisivas, & inferiora omnia sic continentur potestate in superioribus.

Species continet plures differentias *in se*, & in sua essentia, & actu, quam genus: sed genus plures differentias potestate & *sub se*, ac in suo ambitu quam species: quare species superat genus continendo actu; genus superat speciem continendo potestate.

Prædicari in quale est prædicari de aliquo essentialiter, ita ut respondeamus ad questionem factam per quale essentialiter: ut, si quæretur quæstione essentiali (atque post quæstionem quid, cui per genus responderetur, quæritur quale,) tum respondendum est per differentias: ut si quæretur *quid sit homo*, respondendum; *est animal*: si quæretur *quale animal*, respondendum; *est animal rationale*.

CAP. 5.

De Proprio.

Proprium est 4^{ex}.

1. Quod convenit soli, et si non omni: ut, *esse medicum*,

dicum, seu mederi ex arte & scientia, convenit solum homini, sed non omni: Et hoc est in Quinto prædicabili.

2 Quod convenit omni, et si non soli: ut aptum esse habere duos pedes: nam convenit omni homini, sed non soli, quandoquidem aves etiam sunt bipedes: Et hoc similiter est in Quinto prædicabili.

3 Quod convenit omni & soli, sed non semper: ut canescere convenit homini, sed solum in senectute, non autem semper: Et hoc est in Quinto prædicabili.

4 Proprium quarto modo solum est in hoc Quarto prædicabili, de quo videnda sunt tria.

*Proprium
quid.*

1 Quomodo definitur: definitur dupliciter,

1 Proprium, est universale quod convenit omni, soli, & semper, accidentaliter, & necessario, seu conversim: ut risibile est proprium hominis.

2 Proprium, est universale, quod prædicatur de pluribus differentibus specie, vel numero in quale accidentaliter, necessario, & conversim: ut risibile de hominibus.

Quotuplex.

2 Quotuplex sit, estque duplex,

1 Genericum, quod fluit ab essentia speciei subalternæ, vel generis summi: & hoc semper prædicatur de pluribus speciebus.

2 Specificum, quod fluit ab essentia speciei infimæ: & hoc tantum prædicatur de una specie, & pluribus individuis.

*Regula de
proprio.*

3 Quæ sunt regulae de proprio.

1 Omne proprium est accidens suæ speciei; sed proprium accidens, non commune.

2 Omne proprium convertitur & recipitur cum sua specie.

3 Nullum

3 Nullum Proprium prædicatur secundum magis & minus. Illa dicuntur prædicari conversim & reciprocè quæ de se invicem dicuntur; & de quocunque prædicatur vnum, de eodem prædicatur alterum.

Ac de Proprio quid sit, & quoduplex, & quæ sint ejus leges, dictum est.

CAP. 6.

De Accidente.

Accidens sumitur dupliciter.

1 Pro omni eo quod non est de essentia alicujus rei; & sic *homo* est accidens respectu *domus*, quia non est de essentia domus, sic non hic sumitur.

2 Pro eo solum quod inest & inhæret in aliquo subjecto; & hoc est duplex,

1 *Proprium*, quod convertitur & reciprocatur cum sua Specie; & hoc est in Quarto prædicabili.

2 *Commune* quod non prædicatur conversim; & hoc solum est in hoc Quinto prædicabili; de quo videndum est,

1 *Quid sit*, & quomodo definiatur; definiri potest tribus modis:

1 Accidens, est universale quod potest abesse & adesse, sine subjecti interitu in quo inhæret. Ut, *album* adest *homini*; sed potest abesse interim ut maneat *homo*. *Accidens quid.*

2 Accidens, est universale, quod neque est genus, neque species, neque differentia, neque proprium: semper autem inhæret in Subjecto.

B

3 Accidens

3 Accidens, est universale, quod prædicatur de pluribus differentibus specie vel numero in quale accidenta- liter, & non conversim, ut *album* est accidens *hominis*.

1 *Separabile*, quod actu & revera separari potest à suo subjecto cui in- hæret; ut, *album* potest abesse ab *ho- mine*.

Accidens
duplex.

2 *Quotu-
plex*, est au-
tem duplex:

2 *Inseparabile*, quod actu & revera seperari non potest à subjecto cui in- est, mente tamen & intellectu potest abesse; ut, *nigredo* ab *Æthiope*, *albedo* à *cygno*.

1 Omne Accidens est in aliquo subjecto, eique semper inhæret.

2 Omne Accidens si separetur à subjecto cui inest semel, tum interit.

3 Nullum Accidens ab uno sub- jecto in aliud migrat.

Regula Ac-
cidentis.

3 Quæ sint
ejus affecti-
ones, sunt au-
tem sex:

4 Aliqua accidentia prædicantur secundum magis & minus, sed non omnia: ut, *album* & quædam *qualitates* sic prædicantur, sed non *quantitas*, &c.

5 Omne Accidens est posterius naturæ suo Subjecto.

6 Quicquid inest in subjecto est Accidens.

Sed ut hæc quæ ante dicta sunt melius inno- tescant, separari actu & intellectu quid sit declarabi- mus. (Quid sit inesse seu inhærere postea dicemus, quum ad Antiprædicamenta veniemus.)

Separari
actu quid.

Separari à Subjecto actu & revera est reipsa sub- jectum carere suo accidente: ut quando homo fit calidus à frigido, revera tollitur frigus.

Separari

Separari intellectu, non est intelligere subjectum *Separari*
carere suo accidente; aut esse sine eo (sic falsum *intellectu*
putarem) sed est intelligere subjectum non intel- *quid.*
ligendo accidens: ut si quis intelligat *Socratem esse*
hominem, nihil autem cogitet de colore suo, aut de
doctrina, aut de *quantitate Socratis*, tum separat ista
intellectu, ita ut intelligatur subjectum, non intelli-
gendo accidens, aut nihil de accidente cogitando.

Atque de Accidente quid sit, & quod duplex, &
quæ illius leges hæc dicta sunt.

Tantum de quinque Universalibus.

Finitio Prædicabilium.

LIBER SECUNDVS.

Aggrediamur nunc librum *Aristotelis de Catego-*
rijs, seu Prædicamentis.

1. *Antepredicamenta*, quæ cogno-
scenda sunt ante ipsa prædicamenta,
quia maximè illustrant cognitionem
prædicamentorum.

Liber *Aristotelis* 2. *Prædicamenta*, quæ sunt decem
relis de Categ- classes ad quas omnia alia sunt redu-
gorijs dividi- cenda.

tur in 3. *Postpredicamenta*, quæ post
prædicamenta tractanda sunt, quia
cognitionem perfectam prædica-
mentorum sine his assequi non pos-
sumus.

De Antepredicamentis 1. est agendum.

Antepredicamenta 1. *Definitio-* *Equivocorum.*
res. quæ sunt *Univocorum.*
tres. *Denominativorum.*

dicamenta
sunt tria.

2 Divisiones, Vocum.
& hæ sunt duæ. Rerum.
3 Regulæ, Prima.
quæ sunt duæ. Secunda.

CAP. I.

De Æquivocis.

DE Æquivocis primò agendum, de quibus hæc tria sunt explicanda.

- 1 Quid sint Æquivoca, seu quomodo definiantur.
- 2 Quotuplicia sint æquivoca.
- 3 Quæ sint leges de æquivocis.

Æquivocum quid.

1 Quod ad primum attinet, Æquivoca sic definiuntur; *Æquivoca sunt, quorum nomen solum est commune, ratio autem illius nominis est alia atque alia: ut animal illud domesticum dicitur canis; atq; Sydus cæleste dicitur canis: canis est nomen commune utrisque: sed animal domesticum dicitur canis unâ ratione, quia est animal latrabile; Sydus cæleste aliâ ratione, quia est cani analogum: sic homo vivus & pîus conveniunt nomine, sed ratione nominis differunt. Ratio nominis, hoc loco non semper significat essentialem definitionem, sed conceptum mentis nostræ per illud nomen.*

Æquivocum duplex.

1 *Æquivocantia*, quæ sunt voces ipsæ æquivocè significantes res diversas æquivocè: ut *canis* est æquivocum æquivocans respectu canis *animantis latrabilis*, & canis *Syderis Cælestis*.
2 *Æquivocata*, sunt res ipsæ quæ sub nomine æquivocante continentur: ut, *animal latrabile* et *Sydus cæleste* sunt æquivoca æquivocata respectu canis. A
Definitio

Definitio data de æquivocis potest de utrisque intelligi, vel de æquivocis æquivocantibus, vel de æquivocis æquivocatis, sed potius de æquivocis æquivocatis.

1. Æquivocæ voces si non distinguantur, & in uno sensu sumantur, nullius sunt usus in ullâ scientia.
2. Æquivoca æquivocantia sunt in nullo prædicamento.
3. *Leges Æquivocorum* sunt istæ,
 3. Æquivoca æquivocata possunt *Æquivoci* esse in prædicamento. *leges.*
 4. Idem non potest esse æquivocum æquivocans & æquivocatum.
 5. Omne Analogum est æquivocum.
 6. Analogum per se positum stat pro suo significato famosiori.

Ad explicandas duas ultimas leges, duo sunt tradenda,

1. Quid sint Analoga.
2. Quotuplicia.

1. *Analoga* sunt, quorum nomen, etsi sit commune, ratio tamen ejus est prius aut perfectius in uno membro Analogato quàm in alio.

1. *Inæqualitatis* seu propria; quæ eandem habent rationem in omnibus propriè repertam, inæqualiter tamen perfectam in inferioribus: hinc Analoga secundum esse dicuntur, quòd perfectius *existunt* in una specie quàm in alia: utens respectu *Dei & creatura, substantia & Accidentis.*

Unde Analoga sunt *triplicia*

2. *Attributionis* seu impropria, quorum ratio Analoga uni convenit prius intrinsecè & propriè; alijs verò metaphoricè:

phoricè: sic *visus* convenit homini proprie, *prati* vero metaphoricè; & de his datur regula sexta.

3 *Proportionis*, quando similis vel æqualis ratio invenitur in uno vel pluribus, quæ priùs inerat alio uno vel pluribus: Ut; inter 2. 4. 8. est ratio Analoga subdupla: sicut *navem Nauclem*, sic *Rex gubernat Rempub.*

Huc referantur locutiones omnes metaphoricæ, Allegoricæ, &c.

Hæc de Æquivocis, & obiter de Analogis.

C A P. 2.

De Univocis.

De Univocis hæc tria sunt consideranda.

- 1 Quid sint.
- 2 Quotuplicia.
- 3 Quæ sint leges Univocorum.

Univocum
quid?

Univoca autem sunt, res illæ quorum nomen est commune, & illius nominis ratio est una & eadem in utraque: ut nomen *animalis* est commune homini & bruto: & ejus ratio seu definitio: nam tam homo quàm brutum, est corpus animatum sensibile. Ubi notanda sunt hæc tria, 1 Quod sunt res non solùm voces. 2 Quod nomen ijs sit commune. 3 Quod ratio nominis seu definitio, vel conceptus univocus sit communis.

Univocum
quotuplex.

Univocantia, quæ sunt ipsa universalis, quorum tam nomen quàm natura est communis inferioribus: ut, *animal.*

Univocata, quæ sunt res ipsæ quæ sub

Sub univoco univocante continentur:
ut *homo & brutum*.

1 Omne univocum est in prædicamento vel directè vel indirectè.

2 Solum univocum est in prædicamentis.

3 Idem potest esse univocum & æquivocum diversa ratione: ut *animal* est univocum respectu *hominis & bruti*; æquivocum æquivocatum respectu *animalis* quod continet & *vivum & pitum animal*.

Leges univocorum sunt sex.

4 Omne superius est univocum univocans respectu inferioris.

Univocorum leges.

5 Omne inferius est univocum univocatum respectu superioris.

6 Idem potest esse univocans & univocatum respectu diversorum: ut, *homo* est univocans respectu *Socratis & Platonis*, est univocatum respectu *animalis*.

1 Definitio univocorum potest accipi vel de univocis univocantibus, vel de univocatis: sed potius intelligenda sunt univocata.

Hic quædam sunt noranda.

2 Per rationem nominis, non est intelligenda definitio, (nam omnia univoca non prædicantur secundum definitionem essentialem: ut summa genera) sed conceptus univocus, & deest definitio essentialis.

3 Univoca sic dicuntur secundum nomen & definitionem; ut nomen univocantis sit nomen univocati, & ratio univocantis sit ratio univocati.

Univoca sumuntur dupliciter.

1 *Generaliter*, pro omni eo quod non est equivocum; & sic omnia prædicantur univocè, quæ non prædicantur æquivocè; & sic sumitur *prædicari univocè* suprà in definitione Universalis.

2 *Specialiter*, pro eo quod nec est æquivocum, nec denominativum; & sic nulla denominativa prædicantur univocè.

CAP. 3.

De Denominativis.

De Denominativis etiam hæc tria sunt observanda,

- 1 Quid fiant.
- 2 Quotuplicia.
- 3 Quæ sint eorum leges.

Denominativum quid.

Sunt autem Denominativa, *Accidentia* qua oriuntur ab uno, & secundum vocem, & rem seu significationem, & variè terminantur in fine: ut *albus* ab albedine, *fortis* à fortitudine. Unde quatuor hîc sunt notanda. 1. Quod sunt *accidentia*: quare nullæ substantiæ sunt denominativa. 2. Quod denominativum oriatur ab alio, viz. à denominante, quoad significationem & rem, ut *albus*, habet significationem ab *albedine*. 3. Quod denominativum oriatur ab alio, viz. à denominante, quoad vocem, ita ut initio voces conveniant: ut, *fortis* à *fortitudine*. 4. Quod *sine discrepent*, id est, finali terminatione.

1 *Voce tantum*, quæ quoad vocem sunt denominativa, non quoad significationem; ut, *Somnolentus* & *Somnus*: nam quoad vocem conveniunt initio; sed non dicitur *somnolentus* à *somno*, sed à *somnolentiâ*,

2 *Re*

Sunt au-
tem Deno-
minativa
triplicia.

1 Re tantum, quæ quoad vocem non videntur denominativa, sed quoad significationem & rem sunt: ut *studiosus* est denominativum à *virtute*, quia licet studiosus non oriatur quoad vocem à virtute, inde tamen homo verè dicitur studiosus: nam virtuosus barbarè dicitur.

Denomi-
nativum
quotuplex.

3 Re & voce simul, quæ utroque modo denominantur, quæque habent has propositas condiciones: hæc solùm hîc definiuntur.

Leges seu condiciones Denominativorum sunt novem.

1 Ut fiat
denomina-
tio tria re-
quiruntur.

1 *Denominans*, quod est forma in abstracto, à qua fluit & oritur denominatio: ut *albedo*, *doctrina*, *nigredo*.

2 *Denominativum*, quod est forma in concreto per quod fit denominatio de subiecto: ut, *albus*, *doctus*, *niger*.

*Leges de
denomina-
tivu.*

3 *Denominatum*, quod est ipsum subiectum quod denominatur per illam formam, ut *homo*, *paries*.

2 *Concretum* & *abstractum* (quæ voces sæpius occurrunt) partim conveniunt sc. naturâ & essentiâ & in principali significatione; eandem enim naturam accidentalem significant: ut, *albus* & *albedo*: differunt non naturâ & essentiâ, sed accidente sc. & respectu quodam, & in minùs principali significatione. Nam abstractum significat formam accidentalem, ut abstrahitur à subiecto (non quoad inhesionem, nam sic non abstrahitur, sed) quoad prædicationem & denominationem, quia non denominat subiectum: ut non dicimus *homo est albedo*, *paries est albedo*. Concretum significat eandem naturam

turam ut concernit subiectum tam quoad inhæ-
sionem quam quoad prædicationem: & ideo dicitur
concretum à concernendo: ut *albus* dicitur de *homi-
ne*, non *albedo*.

3 Omne accidens est vel denominans, vel deno-
minativum; accidens enim est vel abstractum vel
concretum.

4 Omne accidens abstractum est denominans,
non denominativum.

5 Omne concretum accidens est denominativum
non denominans.

6 Nullum denominativum, neque denominans
est de essentia ejus denominati. Unde hæc sunt de-
nominativa quoad vocem & speciem, non quoad
rem: *Linea est quanta*, quia quantitas est de essen-
tia lineæ.

7 Nullum denominativum in vera denomi-
natione, & secundum rem, potest esse inferius suo deno-
minante in serie prædicamentali.

8 Unum & idem potest esse univocum & deno-
minativum sed diverso respectu & ratione: ut *color a-
stum* est denominativum respectu *hominis*, & univo-
cum respectu *albi* & *nigri*.

9 Denominativa non prædicantur de denomina-
tis secundum nomen, & secundum nominis ratio-
nem & definitionem, nisi hoc fiat accidentaliter &
denominativè: & hoc est discrimen inter denomi-
nativa & univoca, quòd univocum convenit secun-
dum nomen, & rationem nominis, ita ut ratio, &
nomen, & definitio univoci, sit nomen & ratio
seu definitio univocati; sed *album* & *homo non sunt
univocata*, nam ratio *albi* nunquam erit ratio seu
definitio *hominis*.

CAP. 4.

De prima divisione Antepredicamentali.

POST definitiones Antepredicamentorum pergendum est ad Divisiones.

In prima Divisione ostendenda sunt tria.

Prima di-
visio.

1. Quid sit Divisum: est enim vox seu dictio quæ proferri potest incomplexè.
2. Quæ sint Membra dividenda.
3. Quæ sint illius leges.

1. Voce tantum: quando plures voces significant unam rem; ut, *Corpus animatum* significant unam rem his duabus vocabulis expressam, nempe *animal*.

2. Re tantum, quando una vox significat multas & diversas res, ut, *canis* est una vox, sed habet plures significationes; sic omne æquivocum æquivocans est complexum re.

Vox quotu-
plex.

3. Re & voce simul, quando plures sunt voces, & illæ plures voces plures res significant; ut *homo doctus* significant substantiam & qualitatem.

1. Voce tantum quando una vox significat multas res; ut *canis*; & omne æquivocum æquivocans.

2. Re & significatione tantum; quando plures

voces

Est autem
Dictio seu
Vox alia,

1. Comple-
xa, quæ tri-
plex est

2. Incom-
plexa seu
simplex
quæ est tri-
plex

voces significant unā rem,
ut, *corpus animatum.*

3 Re & voce simul, quan-
do una vox significat ut
nam tantum rem; ut, *ho-*
mo, animal.

3 *Leges* sive regulæ de 1^a divisione sunt quatuor.
Vocis leges. 1 Idem potest esse complexum, & incomplexum,
sed diverso respectu & modo: ut, complexum voce
tantum, est re incomplexum; & complexum re tan-
tum, est voce incomplexum.

2 Idem nunquam potest esse complexum re, &
incomplexum re, aut complexum re & voce, & in-
complexum re & voce.

3 Nullum complexum re tantum, aut re & voce
simul est in prædicamentis per se: potest autem inesse
gratiā partium: ut, *homo doctus*, per se est in nullo
prædicamento, sed gratiā partium: v.g. est in *Sub-*
stantia gratiā *hominis*, & gratiā *docti* est in *qualitate*.

4 Nullum incomplexum voce tantum est in præ-
dicamento: sed incomplexum re tantum, aut re &
voce, potest esse in prædicamento.

CAP. 5.

De secunda Divisione Ante- prædicamentali.

SECUNDA Divisio Antepædicamentalis est distribu-
tio res in *Substantiam* & *Accidens*.

In hac divisio-
ne observan-
dum est

- 1 Quid sit Divisum, illud autem est
ens, res, vel id quod Est.
2 Quæ sit Divisio Entium.

Entium

	1 Non sunt
in Subiecto,
& tum sunt
Substantia:
eæque vel	1 Dicuntur de Subiecto:
& tum sunt Substantiæ
universales: ut homo.
2 Non dicuntur de Sub-
iecto, & tum sunt Sub-
stantiæ particulares: ut
hic homo.	
Entium
autem alia	2 Sunt in
Subiecto, &
tum sunt
Accidentia:
eæque vel	1 Dicuntur de Subiecto:
& tum sunt accidentia u-
niversalia: ut albedo.
2 Non dicuntur de Sub-
iecto, & tum sunt acci-
dentia particularia: ut,
hoc album.	Divisio Entium.

Ut autem intelligatur hæc secunda divisio, explicanda sunt hæc tria.

- 1 Quid intelligatur per Subiectum.
2 Quid sit inesse in Subiecto.
3 Quid sit dici de Subiecto.

Subiectum est duplex.

1 *Inhesionis*: cui aliquod accidens inhaeret: ut *pavies* est Subiectum inhesionis *albedinis*: & solum quod simplex. Subiectum
accidentia habent tale Subiectum, nulla autem Substantia.

2 *Prædicationis*: de quo aliquid prædicatur essentialiter: & sic omne inferius est Subiectum superioris; & tale Subiectum habet tam substantia universalis, quam accidens universale.

De Subiecto observanda sunt hæc quinque *Leges*.

1 Omne Accidens habet suum Subiectum inhesionis.

2 Nulla Substantia habet Subiectum inhesionis.

3 Omne superius in serie habet Subiectum prædicationis.

Regula de Subiecto.

4 Nullum Individuum habet Subiectum prædicationis, præter identicum.

5 Idem

5 Idem potest esse Subjectum inhæſionis & prædicationis ſed diverſo reſpectu & ratione: ut *Socrates* eſt ſubjectum *inhæſionis* reſpectu *albedinis*: & ſubjectum *prædicationis* reſpectu *hominis*.

Nota.

De Subjecto dixi quoruplex ſit: Id nunc obſervandum eſt: ſemper cum dicitur *ineſſe* in Subjecto, intelligi ſubjectum inhæſionis: & ſemper cum dicitur *dici* de Subjecto, intelligi ſubjectum prædicationis.

Inhæſere
quid.

2 Nunc oſtendam quid ſit ineſſe in aliquo Subjecto.

Ineſſe igitur in Subjecto ſeu inhæſere, eſt ineſſe in aliquo, non ut pars alicujus cui ineſt, nec ut poteſt ſeparari ab eo cui ineſt, interim ut maneat ipſum: Ita omnia accidentia inſunt in ſubjecto.

In hac definitione hæc duo ſunt advertenda.

1 *Definitum* ipſum quod eſt *Ineſſe* in Subjecto ſeu inhæſere.

2 *Definitio* cujus ſunt duæ partes, utraq; explicandæ. 1. *Genus*, quod eſt inhæſere ſeu ineſſe in aliquo. 2. *Differentia*, cujus duæ ſunt partes. 1. Quod inſit, non ut pars. 2. Quod non poſſit ſeparari & ſejungi interim ut maneat accidens ipſum.

Ut intelligatur genus, nempe *Ineſſe* in aliquo, advertenda eſt hæc diſtinctio ineſſendi.

1 Pars in toto, perfectivè; ſic *manus* dicitur ineſſe *homini*.

2 Totum in partibus, comprehenſivè; ſic *homo* dicitur ineſſe omnibus *membris*.

3 Species in Genere, poteſtativè; ſic *homo* in *Animali*.

Ineſſe octo mo-

4 Genus in Specie, actualiter; ſic

dis aliquid dici sic animal in homine.
potest: vel ut

5 Rex in regno, authoritativè.

6 Res in fine, eminenter; sic virtus dicitur inesse in felicitate.

7 Locatum in loco, circumscriptivè; sic Socrates in aëre aut in domo.

8 Accidens in Subiecto, inhæsitivè; sic calor in igne: juxta Distinctionem.

Insunt, Pars, Totum: Species, Genus: et calor ignis, Rex in regno: Res in fine: Locoque locatum.

Ex his octo modis solus unus est quo aliquid dicitur inesse Subiecto: nempe quintus in versu, & is dicitur inhærere, atque est illud quod dici potest esse in Subiecto in oratione priori: Genus autem est (inesse in alio) quod continet hos octos modos, ita genus ad septem alios modos extenditur, præter hunc qui definitur. Ac de Genere, quod est inesse in alio, hæc dicta sunt.

Differentia pars prima.

Venio ad differentiam Ejus: prima pars est; Illud quod inest in Subiecto, non inest ut pars: Quare advertenda est hæc distinctio partis.

1 Integralis quâ Totum fit integrum, & sine quâ integrum non est; sic manus est pars (non essentialis, sed) integralis hominis.

Pars est triplex.

2 Subjectiva; quæ alicui directè sub-jicitur in serie: sic homo est pars subjectiva animalis.

Pars est triplex.

3 Essentialis, quæ est de essentiâ alicujus: ut animal est pars essentialis hominis: sic Genus, & Differentia semper sunt partes essentielles Speciei.

Totum

Totum tri-
plex.

Totum ite-
dem est tri-
plex.

1 *Integrale*, quod constat ex parti-
bus integralibus; ut, *Socrates*, & omne
individuum.

2 *Universale*, quod constat ex par-
tibus subjectivis; sic omne *Genus* in
serie.

3 *Essentiale*, quod constat ex par-
tibus essentialibus; sic omnis *Species*
in serie.

Nulla pars, neque integralis, neque essentialis,
neque subjectiva, est *in suo toto*, (ut accidens in
subjecto,) quare cum dicitur id quod inhæret, *non
sit pars*: Sensus est, quod neque est pars integralis,
neque subjectiva, neque essentialis ejus cui inest.
Immo neque debet esse pars alterius tertij cum eo.
Unde *animabruni* & cæteræ formæ materiales non
sunt in corpore aut materiâ, sicut accidens in Subje-
cto: quia etsi non sunt partes materiæ, tamen cum
materia constituunt *aliud tertium*, sc. compositum.

Differentia pars secunda.

Pergo ad tertiam particulam definitionis, quæ est,
quod (*non possit separari & sejungi ab eo cui inest*)
cui particulæ duplex cautio adhibenda est: Prima,
quod non possit separari & sejungi, nec ab eo toto,
nec ab ulla parte illius, *in aliam*. Secunda, quod si se-
paretur vel à toto, vel à parte cui inest, *tum interire*,
non manere: nam antea diximus in capite de Acci-
dente, Accidens ab uno in aliud Subjectum non mi-
grare.

*Leges de
inesse.*

Observentur
hæ tres *Leges*
de iis quæ in-
sunt.

1 Omne quod inest in Subjecto
est Accidens.

2 Omne Accidens inest in Sub-
jecto inhæsionis, quod est Substan-
tia.

3 Quandoquunque fit mentio in-
estendi

essendi in Subiecto, intelligendum est semper Subiectum inhaesionis.

Nunc dicendum est quid sit *dici de Subiecto* in hac Divisione.

Aliquid dicitur de alio dupliciter.

1 *Essentialiter*, quod est de essentia illius de quo dicitur: & hoc semper praedicatur de Subiecto praedicationis.

2 *Accidentaliter*, quod est accidens ejus de quo dicitur: & hoc semper dicitur de Subiecto inhaesionis.

1 Cum dicitur, *dici de Subiecto*: in hac divisione semper intelligendum est dici essentialiter, & de Subiecto praedicationis.

2 Semper cum dicitur inesse in Subiecto: intelligendum est accidentaliter inesse, & subiectum inhaesionis.

Hic observandae sunt quinque Leges.

3 *Dici de*, notat universale: ergo quicquid dicitur *de* est universale.

*Leges de
Dici de
Subiecto.*

4 *Inesse in* notat Accidens.

5 Divisionis summa est haec, quod omne ens sit

Substantia, { Universalis.
 { Particularis.
 {
vel {
 {
Accidens, { Universale.
 { Particulare.

Juxta versiculos.

Summus Aristoteles trutinando cacumina rerum,
In duo divisit, quicquid
in orbe fuit.

nempe { Substantiam
 { &
 { Accidens.

Atque

Atque hæc dicta sunt de secundâ divisione Antepredicamentali.

CAP. 6.

De prima Regula Antepredicamentali.

Regula prima Antepredicamentalis est. Quicquid prædicatur de prædicato, prædicatur de subiecto etiam illius prædicati: ut, quicquid dicitur de animalis, dicitur de omni subiecto animalis, id est, de homine, &c.

1 Per prædicari in primo loco; intelligi prædicari essentialiter; ut accipitur in Divisione secunda.

2 Per prædicari in secundo; in illis verbis (*etiam prædicatur de Subiecto*), intelligi prædicari essentialiter, vel accidentaliter.

3 Regulam istam in essentialibus nunquam fallere.

Ubi observanda sunt quatuor sequentia.

4 In accidentalibus etiam prædicatis tenere regulam, si prius prædicari rectè sumatur, aliàs non valere; unde hoc argumentum non sequitur, *Species prædicatur de homine, homo prædicatur de Socrate, ergo Species prædicatur de Socrate*: Species enim non prædicatur de Socrate, nam Species prædicatur accidentaliter de homine. Tamen hæc oratio valet; *Quale prædicatur de Colorato, Coloratum prædicatur de homine, ergo quale prædicatur de homine;* quia

quia prædicari primo loco sumitur essentialiter: etsi secundo loco sumatur accidentaliter.

CAP. 7.

De secunda Regula Antepredicamentalis.

Regula secunda Antepredicamentalis ex duabus partibus constat.

2 Regula
Antepredicamentalis

Prima; Genera Subalterna habent easdem Species & differentias: ut corpus & animal habent easdem differentias.

Secunda; Genera non Subalterna non habent easdem Species & Differentias: ut Substantia & Qualitas.

Genera Subalterna sunt quorum unum sub altero collocatur: ut *animal* continetur & collocatur sub *corpore*.

Genera non Subalterna sunt quorum neutrum sub altero collocatur: ut *animal* & *planta* sunt non subalterna inter se.

Subalterna
habent dif-
ferentias
nempe

1 Easdem aliquas constituentes: Ita ut quicquid constituit superius, constituat etiam inferius, sed non contrà.

2 Easdem dividentes aliquas, non omnes: ut quicquid dividit inferius dividat superius,

3 Diversas constituentes proximas: ut quæ sit differentia constitutiva unius, non sit differentia constitutiva proxima alterius.

4 Diversas dividentes proximas: ut

que sit differentia divisiva proxima uni-
us, non sit divisiva proxima alterius.

1 Si sint in diversis prædicamentis
tum nullas habent differentias easdem,
nec divisivas nec constitutivas.

Non Sub-
alterna

2 Si sint in eodem prædicamento,
tum habent semper diversas differenti-
as constituentes proximas, at diver-
sas differentias dividentes proximas:
Easdem verò differentias constituentes
aliquando; ut *animal* & *planta* habent
eamdem differentiam constituentem
remotè; nempe *corporeum* seu *anima-*
tum.

Ex hac tabellâ patet per species, quas differentias
easdem, & quas diversas habent genera subalterna;
quas, non subalterna. Teneantur verò hæ duæ pro-
positiones. Prima, quicquid constituit superius con-
stituit inferius. Secunda, quicquid dividit inferius,
dividit superius.

Fini Antepredicamentorum.

C A P. I.

De Prædicamentis in genere.

HAËtenus de Antepredicamentis dicendum est.
Nunc dicendum est de *Prædicamentis*, quæ tra-
ctantur dupliciter:

1 Genera-
tim; ubi
tria confi-
deranda
sunt,

2 Speciati-
m seu sigilla-
tim, ubi de singulis a-
gendum est.

1 Quid sit *Categoria* seu præ-
dicamentum.

2 Quotuplex sit, seu quot
sunt prædicamenta.

3 Quæ sint illius Leges.

Categoria

Categoria (seu prædicamentum) est series seu ordinatio recta rerum, quæ in ipso collocantur; Scilicet, *Generum, Specierum, & Individuorum*, secundum *sub & supra*: & *differentiarum* positarum à latere, & quorundam *reductivè*.

Prædicamentum quid.

Unde aliquid dicitur esse in prædicamento tripliciter.

1 *Directè*, quod est vel summum Genus, vel de quo summum Genus prædicatur essentialiter; atque sic collocantur omnia *Genera*, omnes *Species*, & omnia *Individua*.

2 *À latere*, de quo summum Genus non dicitur, nec prædicatur, tamen illud dividat *Genera* & constituat *Species*: sic solum collocatur *differentia essentialis*.

3 *Reductivè*, quod ad prædicamentum reducitur: sic *materia & forma* sunt in *Substantia*: *punctum & unitas* in *quantitate*; & semper proprium est in eodem prædicamento ubi est ejus *Species*.

Quid sit prædicamentum jam diximus: ostendendum nunc quotuplex sit.

Sunt autem prædicamenta *decem*, quæ sic ad binum membrum divisionem reducuntur.

Prædicamentum quotuplex.

Omne ens finitum & limitatum, vel

1 Non est in subiecto: & tum est primum prædicamentum, *Substantia*.

2 Est in subiecto estq; *Accidens*, idque vel

1 *Absolutum*, cuius natura non ponitur in respectu; & illud vel denominat subiectum

Quantum, & est *Quantitas*.

Quale & tum est *Qualitas*.

1 *Esse*, cuius natura in respectu alterius constat

<p>2 <i>Respectivum</i>,
quod ad aliud re-
fertur; idque vel
secundum</p> | <p>constat: & tum est
<i>Relatio</i>.
2 <i>Dict.</i>, quod secun-
dum naturam non
refertur ad aliud, &
est unum ex sex po-
sterioribus prædica-
mentis.</p> |
|---|---|

Atque hæc decem prædicamenta (scilicet, 1 Sub-
stantia, 2 Quantitas, 3 Qualitas, 4 Relatio, 5 Actio,
6 Passio, 7 Quando, 8 Ubi, 9 Situs, 10 Habitus;) his versiculis comprehenduntur.

8 2 5 3 7
In Campo Magno Pugnabat Fortiter Olim

4 1 9 6 10
Filius Arnesti Stans & Calefactus in Armis.

*Leges de
prædica-
mentis.*

Prædicamenti *Leges* quatuor observandæ sunt:

1 Nullum Complexum, æquivocum, aut tran-
scendens est in prædicamentis.

2 Omne reale finitum incomplexum, univocum,
est in prædicamentis, vel directè, vel à latere, vel re-
ductivè.

3 Individua sunt in prædicamento gratia specie-
rum, non per se.

4 Nihil unum & idem numero potest esse in di-
versis prædicamentis, neque diversâ ratione, nec
eâdem.

CAP. 2.

De Substantia.

Nunc de prædicamentis agendum est sigillatim, &
primò de substantia, de qua considerandum est

*Substantia
quid.*

1 Quid sit. Atque sic definitur. *Substantia* est ens
per

per se subsistens, non inhærens in alio: & per hoc ab omni alio distinguitur.

2 Quod sit
Summum

genus in e-
jus serie,
ad quod in-
vestigand-
um nota-
ndum est
duplicem,
esse sub-
stantiam

1 Incompletam, quæ non completur
ex partibus neque essentialibus neque
subjectivis: ut, *differentia substanti-
ales.*

2 Comple-
tam, quæ
completur
ex partibus
vel essenti-
alibus vel
subjectivis,
ut *homo*, est-
que duplex
vel

1 Quæ nec dicitur de
subjecto, nec inest in sub-
jecto: Estque *Substantia
singularis*, ut, *Socrates.*

2 Quæ dicitur de sub-
jecto & non inest in sub-
jecto. Estque *Substantia
Universalis*: & hæc est
summum genus.

3 Post inventionem summi Generis: dicam proxi-
mo in loco, quæ sit *Series Substantiæ*.
Substantia autem est duplex.

1 Incorporea, ut *Spiritus*,
& hic est vel

Bonus, ut, *Angelus* &
anima sanctorum.

Malus: ut, *Diabolus*
& *anima reproborum.*

2 Corporea, & est corpus, estque duplex,

¶ 1 *Simplex*, quod non componitur ex quatuor
elementis, estque vel: 1 *Aeternum*, ut *Cælum* quod
complectitur 11 orbes cœlestes quorum alij sunt 1
Stellati; ut, *Firmamentum*, & orbes planetarum, sci- *Series sub-*
licet, *Saturnus*, *Jupiter*, *Mars*, *Sol*, *Venus*, *Mercurius*, *stansia*,
Luna, juxta versiculum,

Post *SIM SVM* sequitur ultima *Luna subest.*

2 *Absque stellis*: ut *Cælum Empyreum*, primum pro-
bile, & *Cælum Chrysellinum*, vel 2 *Caducum*, ut ele-
mentum, estq; vel *Leve* quod deorsum fertur; ut *ignis*

& *Aër*: vel *Grave* quod deorsum fertur; ut *agua* & *terra*.

¶ 3 *Mixtum*, quod constat ex quatuor Elementis: estque vel *Imperfectè mixtum*, ut omnia *meteora*, sc. nubes, grando, nix, pluvia, gelu, &c. Vel *Perfectè mixtum*: idque vel *inanimatum*, ut lapides & metalla omnia, scilicet, aurum, aes, plumbum, &c. vel *Animatum* ut vivens, quod est vel 1 *Insensibile*, ut planta, estque triplex. 1 *Arbor*, ut quercus, pinus, &c. 2 *Herba*, ut gramen, rosa, &c. 3 *Frutëx*, ut thymus, hyssopus. Vel 2 *Sensitivum*, ut animal, estque vel *Irrationale* ut Brutum, quod est quadruplex 1 *Terrestre*, ut Leo: 2 *Aquatile*, ut piscis. 3 *Volatile*, ut avis. 4 *Reptile* ut vermis. vel *Rationale* ut homo.

Antequam progredimur ad proprietates, advertendæ sunt hæc sex propositiones.

1 Divisio substantiæ in completam & incompletam, itemque in primam & secundam est divisio *vocis* in suas significationes, non generis in suas species.

2 Divisio substantiæ in corpoream & incorpoream, est divisio *generis* in suas species, aut univoci in sua univocata.

3 Substantia derivatur vel à *substando*, & sic illud dicitur substantia quod maximè, & priùs substat accidentibus; & sic sumitur in ea divisione substantiæ in primam & secundam: vel à *subsistendo*, & sic illud dicitur substantia, quod per se subsistat, & sic dividitur in corpus & spiritum.

4 Sublatis primis substantiis actu & reverà, tolluntur omnes secundæ substantiæ actu, & accidentia omnia quoad *existentiam*.

5 Sublatis primis substantiis & inferioribus non tolluntur secundæ substantiæ intellectu & mente; ut possumus naturam universalem considerare mente,

non

non consideratis singularibus.

6 Substantia prima magis est substantia quàm secunda, ut derivatur à *Substando*, non à subsistendo: Nam prima prius substat accidentibus.

Dicendum nunc est de proprietatibus Substantiæ, sunt autem sex.

1 *Substantia nulla est in Subiecto*, quia esse in proprietate subiecto notat accidens, nulla autem substantia est *res Sub-* accidens: hæc proprietas convenit substantiæ in *stantia*. Comuni (quæ complectitur tam completam quàm incompletam) quarto modo, scilicet convenit omni, soli & semper. Sed est proprietas substantiæ completæ, secundo modo, conveniens (scilicet) omni, non soli.

2. *Convenit Secundis Substantijs & earum differentijs predicari univocè de Primis*, hæc convenit omni secundæ substantiæ, non soli, sed etiam differentijs.

3 *Substantia prima significat hoc aliquid*.

Significare hoc aliquid sumitur dupliciter.

1 *Communiter*, pro eo quod est significare rem singularem: & sic hoc album significat hoc aliquid.

1 *Propriè*, ut illud quod significat particulare aliquid per se: ut Socrates.

2 *Strictè*

pro eo, qd est significare rem particularem per se subsistentem; idque dupliciter,

2 *Figuratè*, seu per figuram Appellationis, quando communi nomine appellamus rem singularem, ut veniente Socrate, dicimus, *homo venit*; sic homo significat rem particularem, per figuram: Nam omnis substantia completa significat hoc aliquid strictè; vel propriè, vel figuratè. Secunda substantia significat solùm figuratè: prima verò propriè.

4 Substantia

Contraria
quid.

4 *Substantia nihil est contrarium.* Nec accidens nimirum nec substantia; quod ex definitione Contrariorum apparebit: (*Contraria sunt forma accidentales posita sub eodem genere, maximè à se invicem distantes, quæ expellunt se mutuo ab eodem subiecto, cui vicissim inesse possint, nisi alterum insit à natura.*) Substantiæ primæ & secundæ non sunt formæ accidentales, nec possunt inesse in ullo subiecto, ideo non sunt contrariæ. Est autem hoc proprium secundo modo, conveniens omni substantiæ non soli, nam convenit etiam qualitati & aliis quibusdam accidentibus.

Quid sit
suscipere
magis &
minus, in-
tendi &
remitti.

5 *Substantia non suscipit magis & minus.* Suscipere magis & minus est intendi & remitti. *Intentio* est acquisitio partium plurium gradualium in eadem parte subiecti: ut cum manus calida in quarto gradu recipit calorem in eadem parte in octavo gradu, calor tum intenditur. *Remissio* est deperditio partium gradualium in eadem parte subiecti: Jam verò substantia nullos gradus habet, ideo nec intenditur nec remittitur, hoc autem convenit omni substantiæ non soli.

Hoc ut clariùs elucescat observandæ sunt duæ sequentes distinctiones.

prima.

Aliquid dicitur *contrariari*, aut *intendi*, & *remitti* dupliciter.

1 *Subiectivè*, quod est subiectum in quo inhaerent contraria, aut intentio & remissio: & sic *substantia suscipit contraria*, & *intentionem* & *remissionem*; Cum omnia accidentia sint in substantia subiectivè, ita ut ipsa inhaereant vel per se vel per accidens.

2 *Terminativè*, quod est ille terminus qui contrariatur aliis, aut intenditur & remittitur: ut *Calor* est terminus qui contrariatur frigori: &

sic

¶ sic nulla substantia contrariatur, aut suscipit magis & minus.

Substantia consideratur dupliciter, vel quoad *Secunda*.
modum

1 *Substanti*, & sic illa magis est substantia quæ pluribus substat accidentibus aut quæ prius substat; sic prima substantia est magis substantia quàm secunda.

2 *Subsistendi*, quod magis habet essentiam substantiæ, aut plures substantiæ gradus; & sic nulla substantia suscipit gradus; quandoquidem in substantia nulli sunt tales gradus.

6 *Maximè proprium est substantia ut cum sit una, & eadem numero, susceptibi is sit contrariorum cum sui mutatione: ut Socrates modò est albus modò niger.*

Ad pleniorē hujus notitiā hæc quatuor sunt notanda.

1 Substantia omnis hîc est *eadem numero*, quæ est eadem naturâ & essentiâ singulari.

2 Per *contraria* intellige non solum aduersa, sed etiam quævis *opposita* accidentia.

3 Per *suscipere contraria* intellige subiectum *inhabitionis ultimum* & principale: nam accidens potest esse subiectum non ultimum accidentis, seu ultimum & minus principale: quale est *Superficies* respectu *coloris*.

4 Per id quod dicitur *cum sui mutatione* excluditur *Oratio* & *Opinio*: nam contraria videntur inesse orationi, cum modò sit vera, modò falsa: sed hæc conveniunt Orationi sine sui mutatione: nam ad mutationem rei mutatur veritas, non autem ad orationis mutationem. Hæc proprietas dicitur *maximè* competere substantiæ, quia convenit completæ substantiæ quarto modo: Nam omni convenit posse suscipere

susplicere contraria, non tamen quævis; sed aliqua substantiis singularibus insunt per se, aliis verò gratia singularium: convenit etiam solis, nam nullum accidens potest susplicere contraria ut subjectum ultimum & principale.

CAP. 3.

De Quantitate.

De Quantitate cognoscenda sunt tria.

- 1 Quid sit.
- 2 Quotuplex sit.
- 3 Quæ illius proprietates.

Quantitas
quid.

Quantitas est accidens absolutum ex quo subjectum dicitur quantum, aut quotum.

Quantitas est duplex.

1 *Continua*, cujus partes communi termino copulantur, & hæc est duplex,

Quantitas
in species.

1 *Successiva*, cujus partes in successione consistunt: & tum est *Tempus*.

2 *Permanens*, cujus partes simul manent in mensura: & hæc est vel,

1 *Extrinsæca*: quæ mensurat aliud quàm subjectum in quo inest: & est *Locus* qui mensurat locatum.

2 *Intrinsæca*: quæ mensurat illud in quo inest, idque tripliciter vel,

1 *Una* dimensione, scil. longitudine sine latitudine: & hæc est *Linea*.

2 *Duabus* dimensionibus, longitudine & latitudine sine profunditate: & tum est *Superficies*.

3 *Tribus* dimensionibus, longitudine, latitudine, &

& profunditate, & tum est *Corpus*.

¶ 2 *Discreta*, cujus partes communi termino non connectuntur, sed sunt discretæ: estque vel,

1 *Numerus*, quæ est quantitas discreta constans ex multitudine unitatum.

2 *Oratio*, quæ est quantitas discreta mensurans longitudinem & brevitatem Syllabarum prolatarum.

Ad dictorum explicationem advertendæ sunt hæc undecim sequentia.

1 Omnis quantitas *mensurat* aliquid, & quicquid mensurat aliquid per se est quantitas: hinc pondus excluditur, quod tamen mensurat librata, hoc præstat non per se, sed ratione motus & temporis; nam quo quid gravius est, eo velocius, & minori tempore movetur.

2 Omnis quantitas continua est *divisibilis* in partes infinitas, mentales scil. & proportionales non sensibiles.

3 *Terminus* communis est *indivisibile* quiddam connectens partes continuas.

Aliquid autem potest esse *indivisibile* dupliciter vel,

1 <i>Simpli-</i>
<i>ter</i> , quod
<i>omni</i> mo-
do est indi-
visibile, est-
que vel,	{	1 <i>Instantans</i> , quod	{	1 <i>Inchoans</i>	
		est terminus		quo-
rum
utrū-	2 <i>Cōnectens</i>
		communis			
{	<i>Temporis</i> .	{	que
vel
est,	3 <i>Terminans</i>	
	<i>Punctum</i> ,				
	quod est ter-
minus com-
munis <i>Linea</i> .				
				de quo ser-
mo est.	

2 <i>Secundum quid</i> ,
quod est <i>uno</i> mo-
do divisibile, <i>alio</i>
modo indivisibile:
& tum est <i>divisibi-</i>
<i>le</i> vel secundum	{	1 <i>Latitudinem</i> : ut <i>Linea</i> ,
		quæ dividitur in longum, sed
est indivisibilis in latum. Et
est terminus communis <i>Super-</i>
<i>ficies</i> , <i>Locique</i> .
		2 <i>Profunditatem</i> ut <i>Super-</i>
<i>ficies</i>

ficies quæ dividitur in Longum & Latum, sed non habet profundum: & est terminus communis Corporis.

5 Una quantitas habet solummodò unum terminum communem & proximam.

6 Una quantitas potest habere plures terminos communes remotos: ut Corporis termini sunt Superficies, Linea, & Punctum.

7 Communis terminus non est pars quantitatis, nec ex eo quantitas componitur & constat.

8 Corpus sumitur dupliciter, vel pro
 1 Subiecto trium dimensionum, & sic est Substantia, & in prædicamento Substantiæ.
 2 Ipsa tria dimensione, quæ corpori substantiali ut Subiecto inest, & sic est quantitas, & in prædicamento quantitatis.

9 Locus ut sumitur strictè non est distincta species à superficie in prædicamento quantitatis, sed ut sumitur pro intervallo; & idem ponitur ibi tantum ex sententia aliorum.

10 Numerus sumitur dupliciter.
 1 Generaliter: pro omni mensura, & sic Tempus dicitur numerus ab Arist: (i.) mensura.

2 Specialiter: pro eâ quantitate quæ ex multitudine unitatum conficitur: sic solum est discreta quantitas.

11 Oratio est quadruplex.
 1 Prolata: quæ voce profertur, & hæc mensuratur: estque Qualitas patibilis in tertia specie qualitatis.

2 Scripta: quæ literis figuratur, estque Substantia.

3 Mentalis: quæ mente concipitur: estque Qualitas, & in tertiâ Specie.

4 Quanti-

4 *Quantitiva*: quæ mensurat prolatam Orationem secundum longitudinem & brevitate[m] Syllabarum prolatarum: & hæc est mensurans oratio: quæ sola *Quantitas* censetur; idque tantum crassa Minerva, quia mensurat tantum gratia poris.

1 *Quantitati nihil est contrarium* ad-verse: & hoc convenit omni non soli: estque proprium primo modo.

2 *Quantitas non suscipit magis & minus*, & hoc convenit omni non soli.

Proprieta-
tes quanti-
tatis sunt
tres.

3 *Ex quantitate dicitur res aequalis vel inæqualis. Aequalitas* est diversarum rerum eadem quantitas. *Inæqualitas*, est diversarum rerum diversa quantitas: hæc convenit omni, soli, & semper, quarto modo.

Proprieta-
tes quanti-
tatis.

CAP. 4.

De Relatione.

In prædicamento Relationis ostendenda sunt

- Quatuor, { 1 Quod sit summum genus.
2 Quid sit.
3 Quæ sit ejus series.
4 Quæ sint ejus proprietates.

1 Ad investigandum summum genus, distinguendum est inter *Relationem* & *Relatum*, ubi quædam obiter notanda de *Subiecto* relationis, & *Fundamento*, & *Correlato*.

Relatum, est concretum quiddam ex relatione & subiecto, cum respectu ad aliud; dicitur *Subiectum* quatenus substat relationi, dicitur relatum in quan-
tum

tum per relationem refertur ad terminum ad quem
sive correlatum; unde à quibusdam dicitur terminus
à quo.

Fundamentum, est ratio referendi; sive causa cur
relatum refertur ad aliud; sive sit quantitas, qualitas,
&c.

Correlatum, est terminus ad quem relatum refer-
tur, & quia vicissim respicit relatum dicitur correla-
tum.

Relatio, oritur à fundamento, estque accidens re-
spectivum per quod relatum refertur ad correlatum,
& è contra. Et hæc in abstracto (non relatum) est
summum genus. Quod ut intelligatur, notandum
duplicem esse relationem

1 *Relatio*
quid.

Aliam

1 *Intentionalem*, per quam secunda in-
tentio ad aliam refertur, sic *Genus* & *Speci-*
es sunt relata, *Causa* & *Causatum*, *Subie-*
ctum & *Accidens*.

2 *Realem*, per quam
res ipsa ad
aliam re-
fertur; est-
que duplex
vel secun-
dum,
1 *Dici*, quando non refertur
ad aliam secundum essentiam
suam & naturam, sed solum se-
cundum Accidens: ut *scientia*
& *scibile*, *possessor* & *possessio*.
2 *Esse*, quando res ad aliud
refertur secundum suam natu-
ram & essentiam; scilicet, cuius
tota natura est ad aliud referri:
ut *pater* & *filius*, *dominus* &
servus: & hæc est summum
Genus in hoc prædicamento.

2 *Series*

Relationis, duplex,

2 *Quæ sit ejus Series*. Relatio secundum esse est

1 In personis; cum duæ personæ invicem refe-
rantur, & hæc Relatio est in personis

vel,

Inæqualibus: quæ Dominus & servus.
 dicuntur relata *Dis-* Pater & filius.
 vel, *parantia:* ut Rex & subditus.
Æqualibus: quæ Amicus amico.
 sunt relata *Æqui-* Socius socio.
parantia: ut Cōdiscipulus cōdiscipulo.

2 In rebus, cū res, non personæ referuntur: & hæc relatio vel est in,

1 *Qualitatibus:* 1 Similitudo, similitudo.
 ut 2 Dissimilitudo, dissimilitudo.
 2 *Quantitatibus:* 1 Æqualitas, æqualitas.
 ut 2 Inæqualitas, inæqualitas.

De proprietatibus dicam cū has sex conclusiones proposuero.

1 Relata intentionalia, ut Genus & Species, causa & causatum sunt per se in nullo prædicamento, sed per accidens gratiâ rerum quæ illis substernuntur, sunt in omni prædicamento.

2 Relata realia secundum dici habent naturam suam absolutam, idè non sunt in hoc prædicamento, sed in alijs nempe in absolutis, ut Scientia est in prædicamento qualitatis.

3 Omnia relata secundum esse, & hæc sola, sunt in hoc prædicamento, idque reductivè solum ad formam in abstracto.

4 Omne relatum habet Correlatum aliquod, ad quod refertur.

5 Summum Genus non est relatum, ideoque nec habet Correlatum.

6 Omne Relatum fundatur in aliquo prædicamento absoluto: ut *æquale* in *Quantitate*, &c.

3 Sequuntur Proprietates ordine, quæ sunt quinque.

1 Proprietas; Relatis est aliquid contrarium.

3 Proprietates Relati-

D

Contraria totum.

Contraria aliqua dupliciter, vel per
 Se, quæ sunt absolutæ formæ recipientes definitionem contrariorum supra positorum.
Accidens; quæ gratiâ fundamenti sui, aut alicujus alterius contrariari dicuntur.

1 Sensus hujus proprietatis est hic: *Relata* non omnia, sed aliqua solum (*tam secundum dici*) ut scientia (*quàm secundum esse*) ut simile & dissimile, *contrariantur*, non suis correlatis, sed aliis, non per se, sed per accidens gratiâ fundamenti: ita ut ea relata sint contraria quorum fundamenta sunt contraria, & è contrà.

Hæc non est proprietas Relatorum, sed potiùs *communitas* est dicenda: nam commune est multis relatis, sed non omnibus convenit, nec solis: ideoque nullo modo est proprium, nisi spurium antiquorum.

2 Proprietas: *Relata suscipiunt magis & minus*: ut scientia suscipit magis & minus, & simile & dissimile.

Sensus hujus ita est reddendus, ut in primâ communitate: *Relata*, non omnia, sed quædam, *tam secundum dici, quàm secundum esse*, non per se, sed gratiâ fundamenti, *suscipiunt magis & minus*; ita, ut ea suscipiunt magis & minus: & ea non suscipiunt magis & minus, quorum fundamenta non suscipiunt. Hæc etiam est *communitas* dicenda, nam propriè dici non potest proprietas, sicut nec prima, nam commune est multis cum relatis, sed nec convenit omni, ideo nullo modo est proprietas, nisi spuria.

3 *Relata omnia dicuntur ad convertentiam*: Et hæc proprietas convenit omni relato, *tam secundum esse, quàm secundum dici*: ut pater est filii pater, dominus est servi dominus: estque proprium quarto modo.

Hæc

Hæc ut melius intelligatur, distinctiones & regulæ sequentes sunt advertendæ.

1 *Conversio*; quæ est transmutatio, & transpositio unius termini in locum alterius in propositione; ut subiecti in locum prædicati: ut, *nullus homo est lapis*, ergo *nullus lapis est homo*.

2 *Convertibilitas*, quæ est reciprocatio duorum simplicium terminorum in recto casu, ita ut de se invicem sic dicantur, ut de quocunque prædicatur unum, de eodem prædicetur alterum; ut *homo est risibilis*, ergo *resibile est homo*.

i Differunt inter se hæc tria.

3 *Convertentia*, quæ est reciprocatio duorum relatorum in casu obliquo, ut uno posita ponatur alterum, & uno dempto tollatur alterum: ut *pater & filius*, *Dominus & servus*.

Relata conver-
tuntur sub ha-
bitudine vel ca-
sus

1 Genitivi; ut *Dominus est servi dominus*.
2 Dativi; ut *simile est simili* simile; *æquale est æquali* æquale.
3 Accusativi: ut, *mons dicitur magnus ad parvum*.
4 Ablativi: ut, *scibile est scientiæ* scibile.

2 Advertendæ etiam sunt hæc propositiones;

1 Nulla Relata reciprocantur in recto casu: ut non dicitur, *Dominus est servus*.

2 Relata omnia reciprocantur in obliquo casu.

3 Posito uno Relatorum ponitur alterum.

4 Dempto uno Relatorum tollitur alterum.

5 Hæc proprietas convenit omnibus relatis reali-
bus tam secundum esse, quàm secundum dici.

6 Si non verum & proprium correlatum habea-

tur, tùm non reciprocantur; ut si *ala* refertur ad *avem*, aut *caput* ad *hominem*.

7 Si Correlata apta & idonea non habeantur fingenda sunt nomina: ut *ala*, dicitur *alati ala*; *penna*, *pennati penna*.

4 Proprietates: *Relata sunt simul naturâ*: ut *Pater & filius*: *Dominus & servus*: ea enim simul naturâ sunt quæ reciprocantur, & neutrum est causa alterius; quare cùm relata dicuntur esse simul naturâ, sequitur & reciprocari, ita ut neutrum sit causa alterius.

Hic similiter 1 propositiones aliquæ sunt notandæ, & 2 aliquæ distinctiones.

1 Omnia quæ sunt simul naturâ sunt simul tempore; & neutrum potest esse sine altero.

1 Propositiones sunt tres. 2 Nulla causa est simul naturâ cum suo effectu.

3 Omnia Relata tam secundum esse, quàm secundum dici, sunt simul naturâ; si vera adhibeantur correlata.

2 Distinctiones sunt due:

1 Relata sumuntur dupliciter.

1 *Materialiter*; pro rebus illis quibus illæ relationes conveniunt: ut *pater* sumitur pro *homine generante*, & *filius* pro *genito*: & sic non sunt simul naturâ, sed *pater* est *prior* filio quia ejus causa est.

2 *Formaliter*, pro ipsa relatione, quæ subiectis inest; per quam termini inter se referuntur: ut *pater* pro *respectu* ipso ad *filium*; & sic sunt simul natura.

2 *Scibile* etiam & *scientia* (de quibus hîc disputat Philosophus) sumuntur tripliciter.

1 *Veraque Actu*; ut id dicatur scientia, quo actu rem scimus; id scibile quod actu scitur; & sic sunt simul naturâ.

2 Utraque

2 Utraque *potentiâ* ut id dicatur scibile quod potest sciri: idque scientia quo possumus scire: & sic sunt simul naturâ.

3 Unum *Actu*, alterum *potentiâ*: & sic scientia sumitur pro eo quo actu scimus, scibile verò pro eo quod potest sciri: sic non sunt simul naturâ: & sic ea sumpsit *Aristoteles* in capite de relatis, cum negat esse simul naturâ, scilicet, non primo, non secundo, sed hoc tertio modo.

5 Proprietas. *Cognito uno relatorum definitè, cognoscitur & alterum. Cognoscere definitè*, est certò, & per definitionem suam cognoscere.

Ratio hujus est: quod unum Relatum est in definitione alterius, ideo unum sine altero intelligi aut sciri non potest. Estq; hoc proprium quarto modo.

Ad manifestationem hujus proprietatis advertendæ sunt hæc propositiones.

1 Relatum non potest definiri sine correlato.

2 Relatum non est essentia correlati, nec contrâ; nam omne quod est essentia, est causa: at neutrum est causa alterius.

3 In definitione essentiali relati adhibendum est genus & differentia, & præter hæc correlatum.

4 Hæc ultima proprietas convenit solis relatis secundum esse non secundum dici, nam correlata secundum dici sunt (naturâ suâ) absoluta, ideoque non dependent ab aliis quoad essentiam & definitionem.

CAP. 5.

De Qualitate.

1 *Essentialis*: quæ est de essentiâ alicujus subiecti, ut *rationale*, qualitas hominis esse dicitur, nempe essentialis,

prout responderet ad quæstionem factam
per *quale* essentialiter: ut si quæreretur
quale animal est homo, rectè responde-
tur *est animal rationale*: hæc ponitur
in prædicamento Substantiæ.

Qualitas
est duplex.

1 *Secundum quid*, quæ de-
nominat subiectum quale
& aliquid amplius: ut
quale quantum, *quale re-*
latum: & sic omne acci-
dens denominat subiectum
quale, quod non est in hoc
prædicamento.

2 *Acciden-*
talis: quæ
denominat
subiectum
quale non
autè quid;
estque du-
plex

2 *Simplici-*
ter, quæ de-
nominat
subiectum
simpliciter
quale, &
nihil am-
plius; idq;
dupliciter

1 Indetermi-
natè, sic acci-
dens in com-
muni dicitur
in *quale* sim-
pliciter.

2 Determi-
natè, sic solè
Qualitas; quæ
est in hoc præ-
dicamento.

Qualitas non essentialis quæ prædicatur in *quale*
quid essentialiter, sed *Accidentalis* quæ prædicatur
in *quale* accidentaliter, non *secundum quid*, sed *sim-*
pliciter & determinatè, est *Summum genus* in hoc
prædicamento.

De qua qualitate tria sunt enucleanda

1 Quid sit.
2 Quotuplex sit.
3 Quæ sint ejus proprietates.

Qualitas
quid.

1 Quod ad primum attinet, Qualitas sic definitur
Qualitas est accidens absolutum ex quo subiectum
deno-

denominatur quale simpliciter, & determinatè: ut ab albedine subjectum dicitur album.

2 Qualitas est duplex;

1 Impassibilis; quæ passionem nullam infert; estque duplex	1 Acquisita; quæ labore acquiritur, & hæc est prima species; estque duplex	1 Difficiliter mobilis à subjecto, & dicitur <i>Qualitas</i> <i>Habitus</i>; ut <i>virtus</i>.	<i>Qualitas</i> <i>quotuplex</i>.
		2 Facile mobilis à subjecto, & est <i>Dispositio</i>; ut, <i>dispositio ad virtutem</i>.	
2 Innata; quæ à natura datur, & est <i>secunda species</i>; & facit subjectum aptum ad aliquid agendum; & tum est <i>Potentia naturalis</i>, ut <i>risibilitas</i> est facultas hominis naturalis.			

1 Corporis, estque duplex	1 Difficiliter mobilis; & tum est <i>Patibilis qualitas corporis</i>: ut, <i>albedo</i>.
	2 Facile mobilis; & tum dicitur <i>Passio corporis</i>: ut, <i>verecundia</i>.

- 1 Per se & sua propria passione; & hæc est *tertia species* quæ infert passionem, vel

- 2 Patibilis; quæ passionem aliquam infert; vel

- 2 Anima; quæ anima ipsa patitur; estque duplex

- 1 Difficiliter mobilis; & tum est *Patibilis qualitas anima*: ut *Ira inventerata*.
- 2 Facile mobilis;

bilis; & tunc
est *pertur-*
batio: ut; *ira*
brevis.

2 *Per accidens*, quæ prop-
ter aliud infert passionem;
& hæc est *quarta species*
qualitatis, estque externa
proportio: eaq; vel in rebus
Naturali-
bus: & tunc
est *Forma*.
Artificiali-
bus: & tunc
est *Figura*.

¶ *Nota.*

De differentia primæ speciei qualitatis quæ est
Habitus & Dispositio, observa hæc quinque.

1 Dispositionem sumi *generaliter*, pro omni qua-
litate qua subiectum disponitur vel ad actionem, vel
ad habitum acquirendum, sive sit facile mobilis sive
difficulus: & sic habitus dici potest dispositio, quia
per eum disponimur ad agendum; & sic sumitur apud
Aristotelem, quum habitum dicit esse dispositionem.

2 Dispositionem sumi *specialiter*, pro ea qualita-
te, (quâ subiectum disponitur & ad agendum & ad
habitum acquirendum) quæ est facile mobilis à
subiecto; & sic habitus non est dispositio, quum ha-
bitus ad habitum nos non disponat, nec facile mo-
bilis sit à subiecto.

3 Habitum & dispositionem (et si sint *duo nomi-*
na, & complexum voce) poni pro *Specie una*; ideo-
que cum sint *incomplexum re*, non sunt duæ species,
sed una.

4 Habitum & dispositionem, non differre specie,
naturâ, & essentiâ, differre tamen accidente, nempe
firmitate inhaerentia: ut dicitur habitus quia firmitus
inhæret; dispositio quia facillimè removetur; diffe-
runt ergo ut *vir & puer* ab *homine*, non naturâ, sed
accidente & gradu.

¶ 5 Omnes virtutes & vitia esse in hac primâ specie
qualitatis.

De

De secunda quoque specie quæ est Naturalis potentia & impotentia observentur hæc quinque. 2 *Nota.*

1 Naturalem potentiam & impotentiam esse *unā speciem*, non duas, ideoque non differre naturā & essentia, nec esse complexa re, sed voce tantum.

2 Naturalem impotentiam non esse privationem potentia in subiecto, sed esse quandam *potentiam debiliorem*.

3 Naturalem potentiam & impotentiam etsi naturā & essentiā non differunt, tamen accidente differre, quia per alteram notatur facilitas agendi, per alteram verò infirmitas agendi aut patiendi.

4 Omnem naturalem potentiam aut fluere à principiis speciei, aut individui: sic *risibile* est in hac specie qualitatibus, ut & omne proprium quarto modo.

5 Omnem *sensum* esse in hac secunda specie qualitatibus.

De tertia etiam specie qualitatibus, quæ est *Patibilis* 3 *Nota.* qualitas & *Passio* hæc observanda sunt.

1 Patibilem qualitatem & passionem non esse duas species sed *unam*: & differre non naturā sed solum accidente; quod una firmitus inhæreat, altera debilius.

Accidente quovis; & sic non hîc sumitur, sed est in quovis prædicamento.

Accidente proprio, quod convertitur cum suâ specie; & sic dicimus omne proprium in quarto prædicabili esse passionem propriam.

Accidente respectivo, secundum quod dicimur pati aliquid; & sic est distinctum prædicamentum, quod dicitur *Passio*.

Qualitate inferente passionem alicui

2 Passionis
nomen sumi
multipliciter;
vel pro

licui, vel corpori vel animæ facile mobili; & sic est in hac tertiâ specie qualitatis.

3 Passionem non denominare subjectum *qua'e* (docente Aristotele) nempe sic ut patibilis qualitas; non permanenter & firmiter, sed debiliter & leviter.

4 Qualitatem patibilem corporis dici patibilem non quia ipsa patitur; sed duplici de causa, 1 quia infert passionem sensui, ita ut sentiatursensu aliquo, sic omnis qualitas patibilis corporis hac ratione dicitur patibilis. 2 quia oritur à passione mentis; ut, *color qui oritur ab invidia, vel metu.*

5 Omne objectum sensus esse in hac tertia specie, & omnem perturbationem mentis.

4 Nota.

De quarta specie id solum observari potest, *Formam & Figuram* esse externam lineamentorum proportionem, nec differre essentiâ, sed accidente solum, sc. quòd *hec* sit in rebus *artificialibus*, *illa* in *naturalibus*.

Seriem nunc qualitatis integram paulo prolixiorem proponamus.

Qualitas est duplex { 1 *Non inferens passionem.*
2 *Inferens passionem.*

Non inferens passionem est vel

¶ 1 *Acquisita*, quæ studio & labore comparatur, & est prima Species scil. *Habitus & dispositio*: estque vel corporis, ut habitus saltandi &c. vel *Anima* estque duplex: 1 *Bonus*, ut virtus, eaque vel *Moralis*, & sunt tales 11. sc. iustitia &c. vel *Intellectualis*, quæ versatur partim in *contingentibus*; ijsque vel *Agendis*, & tum est *Prudentia*; vel *faciendis*, & tum est *Arts*: partim in *Necessarijs*, scil. in cognitione 1 *Principiorum* tantum, & tum est *Intelligentia*, 2 *Conclusionum*, & tum est *Scientia*, 3 *Viriusque*, & tum est *Sapientia*. 2 *Habitus* est *malus*, & tum est vitium; vel *moris*, idque

que vel in *excessu*, ut prodigalitas, audacia, &c. vel in *defectu*, ut timiditas, avaritia, &c. vel *mentis*, ut ignorantia, &c.

¶ 2 *Innata* et est secunda Species, sc. *Naturalis potentia* et *impotentia*: estque vel *Corporis*, ut durities adamantis &c. vel *Anima*, quæ reperitur vel in anima *vegetativa*, ut potentia et impotentia nutriendi, augendi, generandi: vel in anima *sensitiva*, et est sensus, vel *Internus*, estque triplex, sensus communis phantasia et memoria; vel *externus*, & est quintuplex, visus, auditus, olfactus, gustus et tactus: vel in anima *rationali*, ut potentia ratiocinandi, flendi, ridendi, &c.

Inferens passionem estque duplex

¶ 1 *Per se* et tum est tertia Species scil. *patibilis qualitas* et *passio*. Estque vel 1 *Corporis* sensibilis, et tum est objectum alicujus sensus, nempe vel

1 <i>Visus</i> , estque
vel	{	<i>Lux</i> quæ est in corpore lucido.	{	<i>Extremus</i> , ut al-
		<i>Lumen</i> , quod est in medio.		bedo, nigredo.
		<i>Color</i> , qui		<i>Medius</i> , ut viri-
		est duplex		ditas rubedo, &c.

2 *Auditus*, et est so- { 1 *Fragor*. }
nus, estque duplex { 2 *Vox*. } Vid lib. 3. cap. 1.

3 *Gustus*, et tum est *sapor*, { *Dulcis*.
qui est duplex { *Acer*.

4 *Olfactus*, et tum dicitur { *Suavis*. { *Calor*.
Odor, qui est duplex { *Acerbus*. { *Frigus*.

5 *Tactus*, et est *tangi-* { *Una ex 4 primis* } *Hamor*.
bilis qualitas, eaq; vel { *squalitatibus*, ut { *Siccitas*.
{ *Ex primis orta*,
{ *ut asperitas &c.*

Vel secundò est patibilis qualitas et passio *Animi*, et tum est perturbatio mentis, ut 1 *Libido*, ad quam reducitur

reducitur ira, inimicitia, indignatio. 2 *Voluptas*, ad quam jactatio, dolor. 3 *Metus*, ad quem pudor, timor. 4 *AEgritudo*, ad quam invidia, æmulatio, &c. reducantur.

¶ 2 Per *Accidens*, ut externa proportio lineamentorum corporis: et est quarta species: estque vel in rebus *Naturalibus*, et tunc est *Forma*; ut forma externa hominis aut equi; vel in rebus *Artificialibus*, et tunc est *Figura*; ut triangulum, quadrangulum, et omnes species figurarum.

Qua sint
proprietates.

Nunc deveniamus ad proprietates quæ sunt tres.

Prima est hæc, *qualitati est aliquid contrarium*: ut, *albedini nigredo, virtuti vitium*.

Contrarium sumitur dupliciter { 1 *Large* pro quavis repugnantia duarum formarum accidentalium, quæ maximè distant sub eodem genere, et expellunt se ab eodem Subiecto.

2 *Stricte* quod requirit quatuor conditiones, ut { 1 Sint *forma* accidentales ejusdem Generis.
2 *Maximè distant* inter se sub eodem Genere.
3 Non compatiantur se in eodem Subiecto.
4 Sint *activa* & *passiva* invicem.

Contrarietas sumpta primo modo non est in quarta Specie (nam duæ figuræ non possunt maximè distare:) est verò in primâ Specie, ut inter *virtutem* et *vitium*: in secundâ Specie, ut inter *durum* et *molle*: in tertiâ Specie, ut inter *nigrum* et *album*; sed non in est in omni: nam in primâ *liberalitas* nulli contrariatur; tunc nec maximè distat ab *avaritia*, quia *prodigalitas* plus distat; nec est in omni qualitate secundæ speciei, nam *medij colores* non contrariantur; tunc nec maximè distant, quia *extremi colores* plus distant.

Contrarietas

Contrarietas secundo modo definitè et distinctè accepta non inest in secundâ aut quartâ Specie; (nam illæ qualitates non sunt activæ & passivæ invicem) sed est solum in tertiâ Specie, in eâque non simpliciter, nam ejusdem Speciei quædam qualitates non contrariantur.

Hæc itaque proprietas, non est propriè dicta proprietas, quia nec omni, nec soli convenit: non soli, quia actioni et passioni, ideoque communitas potius dicitur quàm proprietas; et ob eminentiam qualitati tribuitur, quia inter has præcipuè est contrarietas.

2 Proprietas: *Qualitas suscipit magis & minus: ut unus homo est magis candidus quàm alter.*

Aliquid } 1 *Naturam*, et essentiam alicujus, quòd
suscipiat } plus est in uno quàm in alio.
magis et } 2 *Gradus accidentales*, quando plures
minus du- } sunt gradus qualitatis in uno subjecto
pliciter; vel } quàm in alio: ut quùm calor intenditur
secundum } aut remittitur in aliquo subjecto.

Nulla qualitas neque ullum aliud, suscipit magis et minus in primo sensu; nam natura nullius rei intenditur aut remittitur (ut docet *Porphyrius*.) Sed qualitas in secundo sensu suscipit magis et minus: aliqua in prima Specie, ut *doctrina* et *Iustitia*, (nam unus est justior altero, et doctior:) Aligua in secundâ Specie, ut *durum* et *molle*: aliqua in tertiâ Specie, ut *album* et *nigrum*: aliqua in quartâ Specie: ut *curvum examen*. Omnes qualitates non suspiciunt magis et minus: nam aliquæ in secundâ Specie non suscipiunt, ut *resistibile* et *fleibile*; et aliquæ in quartâ Specie. Hæc proprietas convenit qualitati nec omni, nec soli, ideoque impropriè appellatur proprietas, sed rectius communitas est dicenda, nam nec omni convenit (ut modò dixi) nec soli quia convenit actioni

oni et passioni: ut mox dicemus; sed ob causam prædictam hic ponitur.

Tertia Proprietas: *Secundum qualitatem aliquid dicitur simile aut dissimile*: scil. *causaliter non formaliter*, sic enim ex *similitudine* res dicitur *similis*: ut ex albedine dicitur paries albus.

Similitudo
sumitur
dupliciter,	{	1 Generaliter pro convenientia duorum in ullo communi prædicato: sic homo et brutum sunt similia in animali.
		2 Specialiter, & propriè pro convenientia duorum in una qualitate communi utrisque: ut Cygnus & nix sunt similia in candore.

Si Similitudo sumatur generaliter, sic in quovis prædicamento dicitur aliquid simile aut dissimile: si similitudo sumatur propriè, sic ex sola qualitate subiectum dicitur simile aut dissimile.

Similitudo est rerum diversarum eadem qualitas.

Dissimilitudo est rerum diversarum diversa qualitas.

Hæc convenit omni qualitati, soli, & semper, idèque est proprium quarto modo qualitati.

Ac de Qualitatis tum definitibne, tum serie, tum de proprietatibus hæc dicta sunt.

CAP. 6.

De Actione.

HAstènis dictum est de quatuor primis prædicamentis, sequuntur sex posteriora, de quibus *Aristoteles* paucissima tradit: vel quia horum cognitio non est tam difficilis; vel quia ex cognitione reliquorum haberi potest, vel quia hæc Relata sunt, & ex capite de Relatis intelligi possunt. Hæc sex posteriora

steriora prædicamenta dici possunt Relata secundum esse extrinsecum: sed quia durior est hæc locutio, tutius dicere possumus, esse Relata secundum dici, non secundum esse. Atque sic dicuntur, vel quia ad aliquid secundum Accidens referuntur, ut *Actio* ad *passionem*: vel quia oriuntur ex relatione aliorum. Ut ubi ex relatione *Loci* ad *locatum*; *Quando*, *temporis* ad *rem temporariam*; *Situs*, *partium locati*, ad *partes loci*; *Habitus*, *vestis* ad *vestitum*. De quibus pauca dicam. Et primò de *Actione*, ubi quatuor sunt consideranda:

- 1 Quæ *Actio* sit in hoc prædicamento,
- 2 Quomodo *Actio* definiatur.
- 3 Quæ sit ejus *Series* prædicamentalis.
- 4 Quæ sint ejus proprietates.

Quod ad primum attinet advertenda est hæc distinctio.

Actio est duplex	{	1 <i>Immanens</i> : quando nihil transit ab agente in rem patientem loco distantem, sed manet actio solum in eodem subiecto cum agente. Ut <i>velle</i> , <i>scire</i> ; & omnes actiones morales & intellectuales.
		2 <i>Transiens</i> : quando ab agente aliquid in externum patiens imprimitur: ut <i>calidus</i> imprimit <i>calorem</i> in <i>aliquam</i> .

Nonnulli putant in hoc prædicamento solum poni *Actionem* transientem, non *Immanentem*, sed eam esse dicunt in primâ qualitatis Specie: Sed (ut mihi videtur) & *Transiens* & *Immanens* in hoc prædicamento continentur: *Actio* igitur utrique communis, est *summum Genus* in hoc prædicamento. Et hæc de primo quod proposui: Secundo in loco *Actio* est definienda.

Quæ Actio sit summum Genus.

Actionis

Actio quid.

Actio-
nis
definitio
est duplex,

1 Actio est accidens, ex quo subje-
ctum dicitur agens: ut, ex *calefactione*
ignis dicitur *calefacere*: & hæc definitio
convenit tam Immanenti, quam
Transienti.

2 Actio, est secundum quam, in id
quod subicitur, agere dicamur: ut,
secans dicitur agere in id quod *secat*, &
ita sectio est Actio: & hæc definitio
convenit Transienti solum.

Pro explicatione posterioris definitionis tria sunt
observanda.

1 Agentem agere
in passum triplici
agendi modo; vel
per

1 *Qualitatem* intrinse-
cam; ut *ignis* agit per *calorem*
in aquam.

2 *Actionem*, tanquam per
rationem formalem; & sic so-
lum hic sumitur.

3 *Instrumentum*: ut, qui
agit *muerone*.

2 Per id quod subicitur, subintelligi materiam
circa quam agens agit.

3 Hanc definitionem non convenire Actioni Im-
manenti, sed solum Transienti.

De definitione Actionis dixi: Jam venio ad Se-
riem: etsi autem Species actionis (sicut Species alio-
rum prædicamentorum) non perfectè cognoscuntur,
tamen aliquæ constitui solent, & possunt.

*Series Acti-
onis.*

Actio est duplex *Immanens* vel *Transiens*.

1 Immanens,
& est actio a-
nima, vel

1 *Vegetantis*, ut nutrire, &c,

2 *Sensitiva*, ut videre, audire,
&c.

3 *Intellectiva*, ut velle, nolle, in-
telligere, &c.

2 *Transiens*, quæ est actio corporis vel,

1 *Inanimati*,

1 *Inanimata*,
estque
vel *Actio*
alicujus

Calis: ut, *movere*, *illuminare*: &c.

Elementis: ut
Actio { *Ignis*, ut *calefacere*.
Aëris, ut *humectare*.
Aqua, ut *refrigerare*.
Terra, ut *siccare*.

Misti: ut *actiones illæ lapidum*, & *re-
rum aliarum mistarum*: ut *attractio
ferri est actio magnetis*.

2 *Animati*,
& hoc est
vel

Plantarum: ut *herbarum actiones*,
& *arborum*.

Brutorum: ut *hinnire est Actio e-
qui*, *rugire leonis*, *volare avis*.

Hominum: ut *saltare*, *digladiari*, &c.

1 Ex *Actione* denominatur subje-
ctum *agere* & *agens*.

2 *Actio* solum ponitur *subjectivè*
in agente.

Proprietates
sunt
quatuor.

3 *Actioni* aliquid est *contrarium*
non quidem per se, sed *gratiâ funda-
menti*: ut *calefacere* & *frigesacere*, sunt
contraria; hæc autem sunt contraria,
quia *calor*, & *frigus* sunt contraria: &
hæc non convenit omni *actioni*, nec
soli; idedque est potius *communitas*
quàm *proprietas*.

*Actionis
Proprietates.*

4 *Actio* suscipit magis & minus; &
hæc etiam convenit *Actioni*, non per
se, sed *gratiâ fundamenti*; nec conve-
nit omni *actioni*, nec soli.

CAP. 7.

De Passione.

De passione con-
sideranda sunt
tria.

1 Quid sit.
2 Quæ sit ejus Series.
3 Quæ sint ejus proprietates.

B

Passionis

Passionis definitio est duplex.

1 *Passio* est accidens ex quo subiectum dicitur patiens: ut; ex *calefactione passiva*, subiectum dicitur *calefieri*: ex *sectione passiva*, *secari*.

2 *Passio*, est effectus illatioque Actionis: id est, *Passio* est id quod inferitur, & efficitur per actionem immediate: ut quando ignis agit in aquam, inducit *calorem* in aquam, sed id quod inferitur immediate non est calor, sed *passio*.

Omnis *Passio* igitur (ut mihi videtur) motus est: nam cum motus sit id quod à movente immediate in mobile imprimitur, movens autem sit agens, videtur etiam passionem omnem esse motum; & ideo motus in prædicamento passionis ponendus est tanquam in suâ serie prædicamentali, licet in nullo uno prædicamento sit per se, si respiciamus terminos ipsius, quoniam illi sunt in diversis prædicamentis.

De *Passione* observanda sunt hæc tria.

1 *Passio* est effectus Actionis: ideoque actio est ejus causa: atque non sunt simul natura: neque *Passio* est simpliciter relatum.

2 *Passio* est motus, & motus est in hoc prædicamento.

3 *Passio* est effectus transientis solummodo Actionis, nam actio immanens nullam infert passionem.

A definitione venio ad Seriem, quam ex Actione radere ferè possumus; sed quia *passio* & motus idem sunt, ideo si Species motus hinc tanquam Series ponantur, mihi non incommodum videtur.

Passio est duplex, secundum quam subiectum patitur *mutationem* aliquam vel secundum,

¶ 1 sub-

¶ 1 *Substantiam*, ut cum *materia prima* mutetur, vel *Passionis Series.*
 à { *Non Formam* ad formam: & tùm dicitur *Generatio.*
 à { *Formam* ad non formam: & hæc dicitur *Corruptio.*
 ¶ 2 *Accidens*: ut quum subiectum mutetur, vel secundum,

1 <i>Quantitatem</i> ,
cùm subiectum
mutetur à quan-
titate, vel	{	1 <i>Minori</i> ad maiorem: & tùm
dicitur <i>Augmentatio.</i>
		2 <i>Maiori</i> ad minorem, & tùm
dicitur <i>Diminutio.</i>
2 <i>Qualitatem</i> ,
cùm subiectum
mutetur ab una
qualitate in ali-
am, & dicitur
<i>Alteratio</i> , estque
vel à Qualitate	{	<i>Prima</i> ,
quæ est
Elemē-
ti, ut à
<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> 1 <i>Frigido</i>, in calidum,
& dicitur <i>Calefactio.</i>
2 <i>Calido</i> in frigidum:
& dicitur <i>Frigeratio.</i>
Ab albo in nigrum
& à nigro in al-
bum &c. </div>
		<i>Secunda</i> ,
quæ est
Mixti, ut
		3 <i>Vbi</i> , ut cùm subiectum ab uno loco in alium
moveatur, vel sursum vel deorsum; & tùm est <i>Motus Localis.</i>

Series alio modo potest collocari. sed quia passio-
nem Motum esse arbitramur: ut mihi videtur, *Spe-*
cies Motus in hoc prædicamento rectè collocen-
tur.

Passionis
proprietates
sunt qua-
tior.

{	1 Ex Passione Subiectum dicitur
patiens.
	2 Actio & Passio differunt reali-
ter, & aliud est Actio, aliud est Pas-
sio: & differunt Subiecto.
	3 Passioni aliquid est contrarium,
nempe per accidens: ut <i>calefactio</i>
<i>passiva</i> , & <i>refrigeratio passiva</i> sunt
contraria, quia calor & frigus sunt
contraria.
	4 Passio suscipit magis & minus:

E 2

nempe

*Proprieta-
tu passio-
nis.*

[nempe per accidens gratiâ qualitatis in qua fundatur.

De Passione hæc dicta sunt.

CAP. 8.

De Vbi.

HOc prædicamentum, *Vbi*, non efficit distinctum prædicamentum; nec illa quinque ultima secundum quorundam sententiam: eaque *Aristoteles* crassâ admodum *Minervâ* breviter pertractat in Categoriis: Ipse non posuit hæc, pro prædicamentis, quantum colligere possumus ex dictis suis: sed quia *Pythagoricam* disciplinam in limine operis noluit refutare, ideo (modestiz gratiâ) ea in numero prædicamentorum enumerat: Hæc enim quatuor priora prædicamenta sunt *Aristotelis*; reliqua sunt *Pythagoreorum*, quia illi existimabant decenarium numerum esse perfectissimum; ideòque constituebant (secundum illum numerum) decem prædicamenta; quorum sex posterioriora (ut inter *Logicos* non indocti volunt) optimè refecti possunt ad prædicamentum Relationis; eorum verò in verba nos non iurantes, numerum Prædicamentorum ab antiquis receptum non decurtamus.

De *Vbi* igitur { 1 Quomodo definiatur.

tria sunt ob { 2 Quæ sit eius Series.

servanda; { 3 Quæ sint eius Proprietates.

1 *Vbi* est Accidens ex quo Subiectum dicitur *alicubi*, & etiam quod responder ad quæstionem factam per *Vbi*: ut si quæreretur *Vbi* est *Socrates*?

1 *Vbi* quid sit.

Vbi definitio est duplex, {

rectè dicitur, *in templo*.

2 *Vbi* est circumscriptio locati in loco:

loco: quæ definitio est solummodò ubi circumscriptivi; sensus est: *Vbi* circumscriptivum nihil aliud est, quam respectus ortus ex ambiente corpore ad corpus ambitum.

2 Sequitur quæ sit ejus Series: *Vbi*, autem est duplex,

2 *Vbi*, quod duplex.

1 *Definitivum* quo aliquid dicitur essentialiter in loco definiri: ita ut cum sit in uno loco non possit esse eodem instante in alio loco: ut *Angelus*, *Spiritus*: vel *Spiritus* dicatur esse in loco quoad *operationem* (licet non quoad *occupationem*) i. ita operatur hoc in loco, ut eodem instante non operetur alibi.

2 *Circumscriptivum* in quo aliquid circumscribitur à loco, & hoc solum habent corpora; estque vel

- 1 Sursum.
- 2 Deorsum.
- 3 Dextrorsum.
- 4 Sinistrorsum.
- 5 Antrorsum.
- 6 Retrorsum.

1 Ubi non est locus, sed est esse in loco.

2 Ubi est esse in loco toto, non in parte.

3 Ubi nihil est contrarium.

4 Ubi nec intenditur nec remittitur.

5 Omne corpus est alicubi, sive in loco determinato.

6 Omnis spiritus finitus est in loco definitivè.

7 Deus est in loco repletivè, id est, est in omni, non in uno aliquo loco; sed hic locus non est in prædicamento.

3 *Quæ sint proprietates.*

Proprietates ubi sunt septem.

CAP. 9.

De Situ.

Situs quid.

De Situ consideranda sunt tria.

- 1 Quotuplex sit eius definitio: estque duplex
- 1 Est hæc, *Situs* est relatio orta inter partes loci & partes locati, unde subiectum situatum esse dicitur.
- 2 Est hæc, *Situs* est positio & ordo partium in toto, & in locis; ut una sit sursum, alia deorsum, &c.
- 2 Quomodo differt ab ubi:
- Differt *Situs* ab *ubi* in hoc: quod *Situs* est relatio inter partes loci, & partes locati & *ubi* est inter totum locum, & totum locatum.

Situs series.

3 Quæ sit eius Series: *Situs* autem est duplex, vel

1 Violentus, estque proprie vel in

2 Naturalis, estque proprie vel in

Homine, & cæteris animalibus, ut violenter

Arbore, & cæteris plantis, ut habere

Homine & cæteris animalibus, ut habere

Arbore, & cæteris plantis, ut habere

Sedere.

Stare.

Cubare.

&c.

Ramos deorsum.

Truncum sursum.

Caput sursum.

Pedes deorsum.

Ramos sursum.

Truncum deorsum.

Situs proprietates.

Proprietates sunt quatuor.

- 1 Ex Situ aliquid dicitur situatum esse.
- 2 Situi nihil est contrarium: nam situs ex quantitate pendet, in quantitate autem nulla est contrarietas proprie dicta.

Situs

- 3 Situs nec intenditur nec remittitur.
 4 Situs solummodo convenit rebus corporeis, quia hæc solum habent partem extra partem.

CAP. 10.

De Quando.

In Quando tria sunt }
 consideranda } 1 Quid sit.
 } 2 Quæ sit ejus Series.
 } 3 Quæ sint ejus proprietates.

Quando est Accidens ex quo aliquid dicitur esse Quando in tempore, & respondet ad quæstionem factam per quid. quando: ut quando vidisti patrem? heri. Oritur autem ex respectu temporis ad rem temporariam (sicut ubi ex respectu loci ad locatum) & nihil aliud est quando positivè, quàm esse in tempore.

Series ejus non facilè cognosci potest, propter penuriam vocabulorum per quæ describerentur distinctæ species ejus; hanc itaque (pro accuratiori serie) sequentem habito.

Quando est quod }
 oritur ex Tempore, } 1 Præsenti, ut esse hodiè. Series
 vel } 2 Præterito, ut fuisse in anno, mense, die aut hora, præteritis. Quando.
 } 3 Futuro, ut fore anno, die, mensa hora, futuris.

Proprietates }
 sunt quatuor. } 1 Ex quando subjectum dicitur esse in tempore. Proprietates
 } 2 Quando non est tempus, sed oritur ex tempore. ses Quando.
 } 3 Quando nihil est contrarium. do.
 } 4 Quando non suscipit magis & minus. E 4 CAP.

CAP. 11.

De Habitu.

1 Qualitate firmiter radicata in sub-
jecto acquisitâ & impassibili, & sic est
prima species qualitatris

2 Forma aliqua debita alicui subje-
cto, cujus absentia dicitur privatio; &
sic est in Postprædicamentis.

*Habitus su-
mitur quin-
que modis,
vel pro*

3 Ut derivatur ab habere vel habe-
ri; unde liber est *habitus à me*, id est
possessus.

4 Vestis sic figuratâ, sic vestis dicitur
habitus, licet quoad essentiam sit in
substantia, quoadfigurationem verò in
quarta specie qualitatris.

5 Accidente consurgente ex applica-
tione vestis ad vestitum; per quod di-
citur quis vestitus. Estque habitus in
hoc sensu summum genus in hoc præ-
dicamento.

*Habitus
quid.*

Hinc patet quid sit habitus: Habitus est accidens
proveniens ex applicatione vestis ad vestitum, unde
quis habituatus dicitur: ut ex veste aut armis subje-
ctum dicitur *vestitum* aut *armatum*.

Series.

Quæ sit
ejus Series } Hæc autem & similia possunt esse
ejus species, ut *calceatum esse*, *tunica-*
rum esse, *palliatum esse*, &c.

*Proprieta-
tes.*

Proprietates
sunt tres.

1 Ex habitu dicitur subjectum
vestitum esse.

2 Habitus non habet contra-
rium.

3 Habitus non suscipit magis &
minus.

Fini Prædicamentorum.

De

De Postprædicamentis.

CAP. I. De Oppositis.

De Antepredicamentis & de Prædicamentis dictum est, sequuntur Postprædicamenta.

Postprædicamenta sunt quinque

{ Modi Oppositorum.
 { Modi Prioris.
 { Modi Simul.
 { Modi Habendi.
 { Motus.

Ut Modi oppositorum planius intelligantur, observanda est hæc distinctio dissentaneorum.

Dissentaneum dicitur quicquid ab altero quovis pacto differt; *dissentanea* autem sunt, vel *diversa* vel *opposita*. *Dissentaneum quid*

1 *Diversa*, quæ naturâ & essentiâ differunt, & non subjecto: ut *quantitas* & *qualitas*.

2 *Opposita*, quæ non solum naturâ & essentiâ, sed etiam ita differunt, ut eodem subjecto & respectu inesse non possunt; suntque vel *disparata* vel *contraria*.

1 *Disparata*, quando vnum vni sic opponitur, ut tamen illi maximè non opponatur; sic *Avaritia* & *Liberalitas* disparata sunt, sed vnum non maximè ab altero distat, nam plus distant *Avaritia* & *Prodigalitas*.

2 *Contraria*, quæ sic opponuntur, ut utrumque ab altero maximè distet, & in hoc maximè differunt à disparatis; suntque vel *affirmativa* vel *negativa*.

Dividendo tantum, non in inhaerendo:
 sic *differentia* omnes *substantiales* oppositæ, & *species* dicuntur *contrariæ*, quia dividunt idem genus.

1 Affirma-
 2 Negativa

traria,

traria,
quorum v-
terque ter-
minus est
affirmati-
vus: & sunt
contraria,
velin

Inharendo
tantum,
quæ simul
inhærere
nequeunt;
& sunt du-
plicia

Respectiva, quæ respe-
ctum notant ad aliud: &
sic *relativa* secundum esse
vel *dicta* sunt opposita.

Immediata,
inter quæ nul-
lum est medi-
um, sed alte-
rum semper
inest in sub-
jecto capaci,
vt *sanitas* &
agrotudo.

Absoluta,
quorum v-
trumq; est
absolutum,
& sunt op-
posita ad-
versa: ea-
que vel

Mediata,
inter quæ est
medium, &
alterum inesse
non est neces-
sari *albedo* &
nigredo.

2 *Negati-*
va, quorū
alter ter-
minus est
negativus;
suntque
duplicia

Privantia quorū
alter terminus pri-
vat alterum non
omni subiecto, sed
in quo habitus in-
erat, vel inesse po-
tuerat & debuerat;
& hæc sunt dupli-
cia

1 Quæ tollunt
actum habitus
tantum, & non
potentiam; vt
quies & *tenebra*.

2 Quæ tollunt
actum & *potenti-*
am simul, vt *scaci-*
tas & *oculorum*.

Contradicentia, quorum alter terminus
de quovis subiecto affirmatur, vt *homo*,
non homo; *lapideus*, *non lapideus*.

De hac divisione dissentaneorum, vt rectius ejus
usus habeatur, observentur hæc regulæ.

1 *Dissentaneorum* nomen est commune, & instar
summi

quanti generis respectu reliquorum.

2 *Diversa* possunt esse tam in eodem prædicamento quàm in diversis.

3 *Oppositorum* nomen aliter usurpatur apud *Aristotelem*, aliter in hac divisione, nam *Aristoteles* accipit *opposita* pro ijs quæ nos appellamus *Contraria*, quæ disparatè opponuntur: nos autem accipimus *Contraria*, ut nomen utriusque commune.

4 Omnis virtus opponitur suis vitijs extremis *disparatè*, quia tamen si opponantur, nunquam tamen maxime distant, sed plus distant vicia inter sese.

5 Si virtus & vitium finantur in genere, tùm non opponuntur *disparatè* sed *adversè*: si in specie, prout virtus est medium inter duo extrema, tùm opponuntur *disparatè*.

6 Quoties *Aristoteles* de *contrarietate* loquitur in præmissis, sumit pro *adversè* contrarijs; ut cum negat substantiæ aliquid esse contrarium: & cum affirmat qualitati aliquid esse contrarium.

7 Quod rectè dividantur contraria affirmativa in contraria secundùm *divisionem*, & secundùm *inhabitionem* satis est probabile, aliter enim non video in quo dissentaneorum genere *differentia* substantiales oppositæ & earum species collocari possunt; in hoc autem membro sine incommodo collocari possint.

8 *Aristoteles* in sua divisione omisit ea quæ nos appellamus 1 *Dissentanea*, 2 *Diversa*, 3 *Opposita*, 4 *Disparata*, 5 *Contraria affirmativa in dividendo tantum*, quia voluit vulgarem divisionem tradere solum, quam ab antiquis accepit: accuratiorem divisionem nolebat in hoc institutionis opere ponere, quum hic statuit potius docere quod ab alijs traditum erat, quàm quod fuit verum simpliciter: unde ista divisio ab *Aristotele* adducta, non est æqualis divisio.

9 Divisum apud *Aristotelem* est *Oppositum*: quod responder

respondet ei dissentaneorum generi quod nos appellamus *Contrarium*.

10 Divisio *Aristotelis* est in hæc quatuor membra, 1 *Relative* opposita, 2 *Contraria* seu *adversa*, 3 *Privantia*, & 4 *Contradictoria*.

De singulis membris ab *Aristotele* traditis, aliqua sunt observanda.

Regula de
Relative
oppositis.

De *Relative* observa hæc 4.

1 *Relativa* omnia tam secundum *dicti*, quam secundum *esse* sunt *relative* opposita.

2 Aliâ ratione & respectu *relata* sunt *opposita*, & aliâ sunt *relata*: ut. *pater* & *filius*, & cætera omnia *relata* sunt in prædicamentis, quatenus à se mutuò dependent, & unum ponit alterum, sunt autem in postprædicamentis ut *relative* sunt *opposita*, quatenus inter se differunt, mutuò se destruunt, & unum tollit alterum.

3 *Relata* non se destruunt ac tollunt ut alterum non sit; sed ut non sit in eodem Subjecto: nam ponunt se in diversis, destruunt se in eodem: ut idem non sit *pater* & *filius* istius *patris*.

4 *Pater* & *filius*, ut & omnia *relata* & *correlata* non opponuntur nisi eodem respectu sumantur: ut *pater Iohannis*, & *filius Petri* non opponuntur.

De *adversè*
oppositis
observa
hæc duo.

1 Vulgarem definitionem *Adversorum* esse istam: *Contraria Adversa* sunt accidentia posita sub eodem genere, maximè à se distantia; quæ mutuò se expellunt ab eodem Subjecto, in quo vicissim inesse possunt, nisi alterum insit à natura.

2 Definitionis explicationem: Arque ad explicationem hujus definitionis octo sunt notanda, scilicet quòd,

1 *Accidentia* dicuntur, unde excluduntur omnes
differentia

differentia substantiales : immò & omnia *privantia* quæ non sunt entia positiva.

2 Dicuntur poni *sub eodem genere*, ergo quæ sunt in diversis prædicamentis non sunt *Adverse Contraria*.

3 Dicuntur *maximè à se distare*, intellige non *gradu*, sed *formâ*, & formali distantia ac operationibus formam ipsam sequentibus : nam *Calor in remisso gradu & frigus remissum* sunt contraria, sed non maximè distant quoad *gradum*.

4 Dicuntur *expellere se ab eodem Subjecto* : quæ ergo simul insunt non sunt adversa ; sed hoc de contrariis præsertim in intenso gradu profertur, nam in remisso gradu simul inesse possunt, ut in *mixtis* inest calor & *frigus*, licet non absque pugna.

Regula de contrariè oppositis.

5 Quòd *eidem Subjecto vicissim insunt*, hinc à privantibus distant, nam illa non insunt vicissim ; ut unum possit sequi alterum in Subjecto : quod si alterum contrariorum à natura insit, tum non est necesse ut vicissim insint : sic non est necesse *frigus* inesse *igni*, quia calor ei inest à natura.

6 Cùm *Aristoteles* asserit bonum & malum esse contraria, nec tamen poni sub eodem genere, loquitur secundum opinionem *Pythagoricorum* qui ponebant duo summa genera, scilicet bonum & malum : & secundum hos, duo contraria erant, duo summa genera.

7 Dicit *Aristoteles* genera aliqua esse contraria, cùm Species illorum generum non sunt contrariæ : & sic *virtus & vitium* in genere opponuntur *contrastè* ; Species autem illorum, ut *liberalitas & avaritia* non sunt contraria, sed *disparatè opposita*, non enim maximè distant sub eodem genere ; *prodigalitas enim & Avaritia* magis distant.

8 Contraria immediata nullum habent medium *forma*, sive medium *participationis* ; sed habent medium

dium *subiecti*, siue *abnegationis*. *Medium forma* est quum inter duo extrema est aliqua forma media, ut *sanitas* & *agritudo* non habent *medium forma*, sed habent *medium subiecti*, scilicet *lapidem*, quia lapis nec est sanus nec ager. *Medium Subiecti* est quando inuenitur aliquod subiectum in quo neutrum inest: & sic differunt à Contradictoriis quæ nullum habent *medium Subiecti*.

*Regula de
privatiue
Oppositis.*

De *privatiue oppositis* observa hæc quinque

1 Privationem aliquando sumi *impropiè* pro mera absentia seu negatione formæ & habitus; ut si quis dicat *lapidem esse cæcum*.

2 Privationem esse simpliciter non ens per se.

3 Privationem *Physicam* (i. istam quæ ab *Arist.* in *Physicis* definitur) præcedere habitum, *Logicam* quæ in *Postprædicamentis* definitur sequi non præcedere, nam *Privatio physica, est absentia forma in materia disposita ad hanc formam recipiendam: Logica privatio est absentia vel negatio forma seu habitus qui prius fuerat.*

4 A privatione (tollente tantum actum) ad habitum potest dari regressus: ut à *tenebris ad lucem*.

5 A privatione *Logica* (tollente potentiam & actum simul) ad habitum non potest dari regressus: ut à *morte ad vitam naturaliter*.

*Leges de
Contradict. oppositis.*

De *Contradictoriis oppositis*, observa hæc sex,

1 *Complexa*, quæ sunt propositiones & qualitate & quantitate repugnantes, in quibus est idem subiectum & prædicatum.

2 *In-*

2 *Incomplexa*, quæ sunt duo termini propositionis : ut *homo*, non *homo*.

2 *Contradictoria complexa* differre à reliquis oppositis, quia unum est semper verum, alterum falsum; non autem sic in reliquis, quia in simplicibus nulla est veritas aut falsitas propriè.

3 *Aristotelem agere*, de complexis contradictoriis in hunc finem, ut melius cognoscantur *Simplicia*.

4 *Contradictoriorum Simplicium*, alterum de quovis ente, seu non ente aptum esse prædicari: ut, *Omne quod est, est vel lapis, vel non lapis*.

5 *Contradictoria Simplicia* nunquam affirmari de eodem simul, & eodem respectu: ut, *nihil est homo, & non homo simul*, & eodem respectu.

6 Inter *Contradictoria* nullum esse medium, vel *Forma* vel *Subiecti*,

CAP. 2.

De Modis Prioris.

DE Modis prioris videndum est.

1 *Quatuor* places sunt: est autem aliquid alio prius quatuor modis,

1 *Tempore*, quod tempore antecedit, & est antiquius: ut, *Senex* est prior *Iuvene*, & *Pater* filio.

1 *Consequentionem*, & tum illud est prius, à quo retro non sequitur existendi consequutio: ut verè sequitur, *homo*

2 *Natura*, idq;

*præ prius quor
modis.*

duplici-
ter vel
quoad

homo est; ergo est animal;
sed non sequitur animal est,
ergo est homo; itaque animal
est prius naturâ quàm homo,
& Genus Specie.

2 Causationem seu in cau-
sando: sic causa est prior na-
turâ suo effectui.

3 Ordine, quod in scientiis primò
subvenit tractandum secundum ordi-
nem: sic, *litera Syllabis* sunt priores.

4 Honore, quod prius est dignitate &
præstantius: sic *Rex* prior est *subditis*:
& *virtus* divitiis.

1 *Aristoteles* non enumerat omnes
modos prioris, sed eos tantum qui
maximè usurati sunt, & ad quos reliqui
revocari possint: unde prius loco refe-
ratur ad prius dignitate.

2 Ex his modis prioris, intelligere
possumus modos posterioris: nam,
quot modis dicitur unum oppositorum
tot modis dicitur alterum.

3 Et si sint tantum quatuor modi pri-
oris in genere: sunt tamen quinque in
specie secundum versiculos.

Tempore, naturâ, prius ordine, dico &
honore.

Causam causato, dicimus esse prius.

4 In æternis nihil est prius tempore,
sed naturâ est prius: ut animal est prius
homine naturâ.

5 Omnis causa est prior naturâ in cau-
sando, non in consequendo: ita, rationalis
est prius homine in causando, non
in

*Leges pri-
orum.*

3. Quæ-
nam sint
observan-
da de his
modis; no-
tanda sunt
hæc octo

in consequendo.

6 Quæ reciprocantur neutrum est prius altero in consequendo: nam utrinque retrò sequitur argumentum.

7 Aliquid est prius ordine dupliciter, vel

1 Quoad naturam: quando ea quæ sunt naturâ priora, prius tractantur, ut universaliora in scientijs contemplativis.

2 Quoad nos: quando illud quod nos cognoscimus facilius, prius traditur, et si non sit naturâ prius: sic Species apud Porphyrium præcedit genus.

8 Idem potest esse prius naturâ & in causando & in consequendo, ut animal est prius homine.

CAP. 3.

De Modis Simul.

DE Modis Simul videndum,

1 Quinam, & quot sunt Modi Simul; aliqua autem dicuntur esse simul dupliciter, scilicet tempore, Simul quot modi al-
vel natura. quid dici-
tur.

1 Tempore simul sunt quæ oriuntur & occidunt simul: ut homo & risibile, & omnis passio cum sub-
jecto suo.

2 Naturâ simul, idque
vel, in

1 Consequendo, quæ reciprocantur in argumento; ita ut si unum sit, alterum erit; & neutrum sit causa alterius, sic pater & filius, & omnia relata secundum esse sint simul naturâ.

2 Dividendo, quæ æqualiter idem ge-
nus

nus univocum dividunt: ut, *homo & brutum*, nam utrumque naturam generis æqualiter respicit.

2 Quænam regulæ hæc sunt observandæ:

1 *Simul* res dici possunt pluribus modis, sed hi maximè usitati sunt, & ex his, & prædictis modis Prioris, reliqui cognoscendi sunt: ideoque ab *Aristotele* omissi sunt.

2 *Tempore* aliqua dicuntur *simul* improprie, quæ sunt in eodem tempore, etsi non simul oriuntur: ut, dicimus *Socratem & Platonem simul fuisse tempore, quia eodem tempore vixerunt*; sed prius tempore proprie dicitur, quod supra est definitum.

Leges, de
modis si-
mul.

3 Aligua sunt simul tempore, quorum unum est prius naturâ altero; ut, *homo & risibile*, nam homo est prior naturâ; sed sunt simul tempore.

4 Ut aliqua sint naturâ simul in consequendo requiruntur hæc duo, ut

1 *Reciprocentur* in argumentatione, adeò ut posito uno ponatur alterum, & sublato uno tollatur alterum.

2 *Neutrum sit causa alterius*,

5 Quæcunque sunt simul naturâ in consequendo, sunt etiam simul tempore, nam neutrum sine altero existit.

6 Omnia Relata sunt simul naturâ in consequendo.

7 Nulla causa est simul naturâ, cum suo effectu.

8 Species duæ contradivisæ ejusdem generis univoci, sunt semper simul naturâ in dividendo.

9 Genus respicit æquæ suas species; ideoque illæ dicuntur simul naturâ in ordine ad genus.

10 Species si considerentur inter se, una est prior alia; si autem referantur ad genus sunt simul: ut, *continua quantitas & discreta*.

11 Species Analogi generis aut *Æquivoci*, non sunt

sunt simul *naturā*: ut, *Substantia* & *Accident*, quæ sunt species *Enti*.

CAP. 4.

De modis habendi.

Habere octo
modis dici-
mur, vel ut
habere

1 *Habitu* & *dispositionem*; & sic refertur ad prædicamentum *Qualitatis*.

2 *Quantitatem*; & refertur ad prædicamentum *Quantitatis*.

3 *Vestem*; & alia quæ sunt circa corpus, sive totum, & refertur ad *Habitu*.

4 *Aliquid in parte*: ut, habere *anulum in digito*, & alia quæ sunt circa partes; & refertur ad *Habitu*.

5 *Partem*: ut, habere *manum*, & hoc refertur ad *Substantiam*.

6 *In vase*: ut, habere *triticum*, & refertur ad *Vbi*.

7 *Possessionem*: ut, habere *domum*, & refertur ad *Relationem*.

8 *Vxorem*, qui modus est omnium maxime improprius. secundum *Arist.*

CAP. 5.

De Motu.

DE Motu hæc quatuor sunt observanda.

1 Quædam præcognita. 2 Quid sit. 3 Quotuplex 4 Quæ leges illius.

1 *Defini-*
onem, &
sunt tria,

1 *Præcog-*
nita ob-
servanda
sunt, tum
ad Motus

2 *Divisio-*
nem, &
sunt tria;

1 *Subjectum* cui inest.

2 *Termini* { 1 A quo.
duo, scilicet { 2 Ad quem.

3 *Mensura*, tempus aut in-
stans. Et ex his tribus
omnis motus est definien-
dus.

1 *Generaliter* pro qua-
vis mutatione, sive sit
in Tempore, sive in
Instanti, & sic com-
plectitur *Generatio-*
nem & *Corruptionem*.

2 *Specialiter* pro mu-
tatione quæ sit &
mensuratur Tempore,
& sic motus comple-
ctitur quatuor Specie-
s: & non *Generatio-*
nem & *Corruptio-*
nem.

2 *Motus*, ut hîc dividitur,
est motus (generaliter
sumptus) ut complectitur
omnes has mutationes.

3 *Motus* etsi ponatur esse
Postprædicamentum, est
tamen in prædicamento:
sed diverso modo. In præ-
dicamento *Passionis* qua-
tenus consideratur secun-
dum naturam suam à supe-
rioribus acceptam; hîc ve-
rò ut secundum *Terminos*
accipitur.

2 *Motus*

2 Motus in Genere sic definitur: *Motus est mutatio in Subiecto, (viz. vel in materia prima, vel in corpore) ab uno termino (scil. à quo) ad alium (viz. ad quem) facta, vel in Tempore vel in Instanti.* Motus definitio.

3 Motus est duplex Instantaneus vel Successivus. Motus Divisio.

1 Instantaneus, qui fit in instanti: estque vel	1 Generatio, quæ est mutatio vel in materia prima, vel secunda, ut in Subiecto, facta à privatione formæ, tanquam termino à quo, ad formam, ut terminum ad quem. 2 Corruptio, quæ est mutatio in eadem materia facta, à forma substantiali ad illius privationem: sive, ab ente ad non ens.

2 Successivus, qui fit in Tempore.

Motus autem successivus est vel, ad

1 Quantitatem, cuius termini sunt in Quantitate: estque vel	1 augmentatio, quæ est mutatio successiva à quantitate minori ad maiorem, facta in corpore. 2 Diminutio, quæ est mutatio successiva in corpore, facta à maiori quantitate in minorem.

2 Qualitatem, & dicitur Alteratio, quæ est mutatio successiva à contraria qualitate ad contrariam qualitatem.

3 Vbi, & dicitur motus Localis, sive Latio, quæ est mutatio successiva facta in corpore, & est ab uno loco ad alium.

Observanda sunt hæc quinque

1 Omnis motus distinguitur per terminum suum ad quem formaliter consideratum; Nam licet augmentatio & diminutio sint ad quantitatem, hæc tamen est ad minorem; illa ad maiorem.

2 Motus aliqui per mensuram distinguuntur:

Regule Motu.

propositio
nes seu Re-
gula

tur : ut generatio & corruptio; distin-
guuntur à cæteris per hoc; quod sint in
instanti, reliqui in tempore.

3 Motus aliqui distinguuntur *per subje-
ctum*, ut generatio & corruptio sunt in
materia prima; reliqui omnes in cor-
pore.

4 Omni *Motui quies* in termino à quo
contrariatur *privativè*, nam quies est
privatio motus, nempe subsequentis;
utcumque sit perfectio præcedentis.

5 Motus illi sunt adversè contrarij, quo-
rum termini sunt ità contrarij: nam
motus ab *albo* in *nigrum* est contrarius
motui à *nigro* in *album*.

De motu copiosius & accuratius disserere perti-
ner ad Naturalem Philosophiam; ideo hæc digustas-
se sit satis.

Finis Postprædicamentorum.

De Definitione Appendix.

Hactenus de terminis simpliciter simplicibus di-
ctum fuit, sequuntur termini simplices orti, de qui-
bus hîc sigillatim dicendi locus non erit, de ijs igitur
quorum usus est ubique frequentissimus, *definitione*
scilicet & *divisione*, quædam prægustanda sunt: pri-
mum de *definitione* hæc tria sunt pertractanda.

- 1 Quid sit.
- 2 Quotuplex sit.
- 3 Quæ sint ejus proprietates.

Definitio
quid.

Definitio
quotuplex.

Definitio est definiti explicatio.

Definitio est duplex, *Nominalis* vel *Realis*.

1 *Nominalis*, quæ reddit nominis significationem,
sive sit per Synonymam notioris vocabuli; sive per
Etymologiam definiti: ut, *Fortitudo est n.e.tus per-
manens*,

manens. Solstitium est Solis statio, &c.

2 *Realis*, quæ ostendit quid res sit; estque vel *Accidentalis* vel *Essentialis*.

1 *Accidentalis* seu descriptiva, quæ rei naturam explicat per terminos quosdam accidentales. & constat ex genere, vel ex eo quod supplet locum generis; & accidentibus proprijs vel communibus, quæ suppleant locum differentię: ut *homo est animal risibile, bipes, implume*: Et quia cognitio nostra incipit ab accidentibus ideo hujus descriptionis maximus est apud omnes usus.

2 *Essentialis*, quæ per terminos essentielles rem explicat; sive termini

seu definitum

1 *Constituant*, & tum est *Substantia* formalis definitio, quæ exactissimè speciei naturam explicat, constans tantum ex genere & differentia; ut *homo est animal rationale*, & hæc dicitur definitio *κατ' ἐξοχήν*.

2 Partim constituent, partim necessario producant, & tum est definitio *accidentis*; estque triplex

1 *Formalis*, quæ constat ex accidentis genere & subjecto: nam subjectum accidentis est instar suæ formæ: ut, *Tonitrus est sonus in nubibus*.

2 *Causalis*, quæ definiti naturam demonstrat, estque accidentis causa proxima, efficiens, vel finalis.

3 *Aggregata*, ex *causali* & *formali*; quæ definiti genus, subjectum, & causam indicat: ut si definiatur *Eclipsis, privatio Luminis in Luna ob terram interpositam*: Genus est *privatio*, differentia (seu forma) est subjectum (scilicet *Luna*) & causa efficiens, *terra interposita*.

Regulæ definitionis sunt septem.

1 In omni scientia definitio nominis primum tradenda est, *Regula de Definitione.*

2 Descrip-
ne.

2 Descriptio potest cuius rei competere tam substantiali quam accidentali.

3 Sola species definitur definitione formali.

4 Solum accidens definitur causali & aggregata definitione.

5 Definitio conflata ex formali & causali differt à demonstratione tantum situ & dispositione terminorum.

6 Omnis definitio descriptiva, formalis, aut aggregata est oratio.

7 Omnis bona definitio reciprocatur cum definitio.

Hac de Definitione.

De Divisione.

Post definitionis tractationem *divisionem* aggredior, ubi tria sunt declaranda.

- 1 Quid sit.
- 2 Quotuplex sit,
- 3 Quæ sint Proprietates.

*Divisio
quid.*

Divisio, est latius patentis in membra angustiora deductio: estque vel 1 *vocis* ambiguae in suas significationes, & dicitur *distinctio*; vel 2 *Totius* in suas partes: *totum* autem est vel *simplex* vel *aggregatum*.

*Divisio
quotuplex.*

Divisio totius *Simplicis* & per se in partes simplices est triplex, vel

1 *Universalis* in partes subjectivas per differentias essentielles. Et hæc est semper generis in suas species & κατὰ τὴν ἀπορίαν divisio dicitur.

2 *Essentialis* in partes constituentes: & hæc est divisio speciei in genus & differentiam, seu naturæ specificæ in materiam & formam.

3 *Integralis* in partes integrantes, & hæc est partitio individui in partes suas sensibiles seu materiales.

Divisio

Divisio totius
us Aggrega-
ti & per ac-
cidens in
partes aggre-
gatas est
quintuplex,

1 Cum *subiectum* dividatur per
sua *accidentia*: ut *homines* sunt *docti*
vel *indocti*.

2 Cum *accidens* dividatur per *sub-
iecta*: ut *febres* sunt in *spiritibus*, vel
humoribus, vel *partibus solidis*.

3 Cum *accidens* per *accidentia* di-
vidatur: ut *bonum* est vel *utile*, *hono-
rum* vel *jucundum*.

4 Cum *potentia* dividantur per ob-
jecta: ut *visus* est circa *colorem*, *au-
ditus* circa *sonum*, &c.

5 Cum *causa* dividantur per *Effe-
ctus*, & contrà: ut *calor celestis* est à
Sole; *elementaris* ab *igne*.

Regulæ de divisione sequuntur

1 Necessè est ut vox ambigua distinguatur ante-
quam res ulla definiatur.

2 Nisi in principio ambiguitas ostendatur, error
in progressu erit major.

3 In divisione totius per se, divisum & membra
dividentia debent esse adæquata.

4 Membra dividentia debent inter se esse oppo-
sita.

5 Divisio (si commodè fiat) debet esse bimem-
bris.

6 In omni divisione divisum latius patet, alteru-
tro membro dividente.

Hæc de Divisione digustasse sat erit.

*Qua hæcenus tractavimus (primò de predicabili-
bus, mox de predicamentis, & ijs qua ante & post
predicamenta sunt cognoscenda, de terminis simpli-
cibus tam primis quam ortis) aliqui ponunt tantum
loco præfationis ad universam Logica doctrinam: ap-
sumque*

*Divisionis
leges.*

sumque volunt Logica tractatum à Nominis & Verbi definitionibus inchoari: fatemur nomen & verbum propinquiores esse propositionis materiam: ut & subiectum, copulam, predicatum: qua omnia ob eandem causam praterimus; & in secunda parte Logica propositioni in genere subiunximus: verumtamen cum Logica divisio secundum tres actus intellectus, non sit minus evidens & certa, quam inter optimos approbata; vel sola tractatio de argumentatione dicenda est Logica, & reliqua omnia ejus præcognita; vel termini simplices prædicti, occupabunt primam Logica partem, qua dirigunt intellectum in actu primo, sive simplici rerum conceptu: neque minus præfationis locum habent nomen & verbum ad propositionem, & propositio ad syllogismum; quam ad nomen & verbum prædicamenta, qua non quatenus res per se, sed quatenus secundis notionibus, scilicet subiecto & predicato, generi & speciei, &c.) substernuntur, sunt Logica considerationis, & argumentationis principia, seu materia remota.

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

De Propositione.

IAM Propero ad secundum Logicæ partem, quæ dirigit secundum mentis actum in apprehensione rerum complexarum interventu & subsidio Propositionis, ubi nonnulla adhuc dicemus de terminis simplicibus (præsertim de nomine & verbo, subiecto prædicato & copula) in quantum sunt materia immediata ex qua constat omnis propositio. De propositione autem agendum est dupliciter.

1 Scorsim & perse, ubi declaranda sunt tria.

1 Quid sit.

2 Quotuplex sit.

3 Quæ sint ejus proprietates.

2 Conjunctim quatenus conjungitur cum aliâ ad argumentationem faciendam.

Ut *definiatur*, videndum est 1 quid significet nomen ipsum. 2 quæ sit ejus definitio.

Propositionis *nomen* significat orationem, quâ proponimus sensa & cogitata mentis nostræ; à *proponendo* sic dicta; sed ut definitio rectius tradatur, diligenter advertenda est hæc de *sono* secundum species suas divisio.

Sonus est quicquid audiri potest; estque vel *frigor* vel *vox*.

1 *Fragor*, qui fit ex quavis collisione duorum corporum solidorum: ut *tinnitabulum campana*.

2 *Vox*, quæ certis instrumentis ab animantis ore profertur. *Instrumenta novem sunt guttur, lingua, palatum, quatuor & dentes, & duo labra simul.* Vox autem est vel non *significativa* vel *significativa*.

1 *Non significativa*, quæ vel nihil significat, vel non determinatum mentis conceptum: ut *Buff, Baff*.

2 *Significativa*, quæ aliquid significat, sive quæ est notificativa conceptuum interiorum: idque *naturaliter*, vel ad *placitum*.

1 *Naturaliter*: quæ naturali solum instinctu conceptus vel passionis internas exprimit: ut omnes *brutorum* (quotquot sonitum efficiunt) *voces, galli cantus, balatus ovium, rugitus Leonum, Canum latratus, &c.*

2 *Ad placitum*, quæ hoc vel illud significat pro imponentis arbitrio; sive casu contigit, seu con-

consilio; eoque vel divino; ut impositio nominum *Abrahami, Israelis*: vel humana: estque *simplex* vel *complexa*.

1 *Simplex* cujus partes separatæ & per se sumptæ nihil significant, vel nihil quale conjunctim significabant: estque *Categorematica* vel *Synkategorematica*.

1 *Categorematica*: sive per se *significativa* quæ per se rem integrè significat.

Estque vel

1 *Verbum*, quod adsignificat, sive significat aliquid cum certâ temporis differentiâ *presentis, præteriti, aut futuri* (atque huc referantur etiam verborum participia) estque vel

1 *Substantivum*, quod significat substantiam rei una cum temporis differentiâ: ut verbum (*est*) quoties est secundum adjacens, ut *homo est*. Nam cum est tertium adjacens, significat tantum connexionem terminorum, ut *Socrates est homo*.

2 *Adjectivum*, quod aliquid adjectum præter rei substantiam notat, ut *ambulat*.

1 *Prima intentionis*, quæ immediatè rem simplicem indigitat absque respectu ad disciplinarum terminos, & tales in *Pradicamentis* immediatè subternuntur prædicabilibus, quas vid. lib. 2.

2 *Secunda intentionis*, quæ non immediatè rem simplicem designat; sed est notio secunda priori imposita, quæ hinc *πχιολόγια* sive vox artis dicitur.

1 *Synecategorematica*, sive conſignificativa: quæ cum per ſe ſit ad rem ſignificandam & propoſitionem conſtituendam inepta, unâ tamen cum alijs rem ſignificat, & propoſitionem ingreditur: eſtque 1 verbum, *eſt*, quoties eſt tertium adjacens, ſive copula ſubjecti & prædicari: ut, *nix eſt alba*. 2 Omnia ſigna quantitatis in propoſitionibus: ut, *omnis, quidam, &c.* 3 Omnia apud Grammaticos, *Adverbia, Conjunctio- nes, Præpoſitiones, Interſectiones*, quorum vel nomina ſatis indicant eorum ab alijs dependentiam.

¶ 2 *Complexa*, cujus partes ſeparatæ & per ſe ſumptæ idem ſignificant, quod conjunctim ſignificabant: eſtque *Oratio*, quæ eſt *imperfecta* vel *perfecta*.

1 *Imperfecta*, quæ non relinquit perfectum ſenſum in animo audientis: ut, *animal rationale; homo doctus*.

1 Interrogativa:

1 *Nonenunciati- va*; quæ neque

ut, *quis civitatem prodidit?*

verum nec fal-

2 Imperativa: ut

ſum ſignificat &

Incumbite libris,

cujus nullus eſt

uſus apud Logi-

cos: eſtque vel

3 Optativa: ut ò
*mibi præteritos refe-
rat ſi Jupiter annos!*

2 *Enunciativa*, ſive Indicativa; quâ

verum vel falſum indicamus: idque

vel affirmando vel negando. Eſtque

vel cum *ambiguitate*, cum aliqua vox

eſt ambigua: ut *Canis eſt in celo*: vel

ſine ambiguitate, cum nulla vox eſt am-

bigua, & hæc eſt *Propoſitio*: ut, *homo eſt*

animal.

Hinc propoſitionem definio. *Propoſitio* eſt oratio *propoſitio* (ſive vox complexa) perfecta, indicativa, indicans *quid*, verum vel falſum, ſine ambiguitate: & per hanc de-
finiſionem

finitionem differt & distinguitur propositio ab omni alio quocunque.

Partes propositionis.

Quid sit propositio dixi: ex quibus constat nunc dicendum est: partes sunt, vel signantes vel signatae;

1 *Signantes*, quales sunt voces simplices categorematicae, & Syncategorematicae, ut supra.

2 *Signata*, & sunt tres, *Subiectum*, *Prædicatum*, & *Copula*: quæ sic definiuntur.

1 *Subiectum*, est omne illud quod præcedit copulam in propositione: ut *homo est animal*: (ibi *homo* est subiectum.)

2 *Prædicatum*, est omne illud quod de subiecto prædicatur, seu quod sequitur copulam in propositione: ut *homo est animal*: (ibi *animal* est prædicatum.)

3 *Copula*: est verbum principale connectens subiectum & prædicatum, & est in omni propositione Verbum (*Est*) aut aliqua persona illius verbi substantivi, *sum, es, fui*: aut verbi adiectivi, ut, *Socrates vixit Athenis*.

Notandum subiectum præcedere & prædicatum sequi copulam non semper situ terminorum, sed sensu & constructione: ut in hac propositione, *Ardua est via ad virtutem*: *Via ad virtutem* est subiectum, & *Ardua* prædicatum.

Hic autem observandum est, quod propositio est duplex,

1 *Explicita* seu expressa; in qua hæ tres partes, subiectum, copula, & prædicatum, exprimuntur: ut, *homo est animal*.

2 *Implicita*, in qua omnes hæ tres partes subiectum, prædicatum, & copula non exprimuntur, sed quædam implicantur: &, si resolvatur Propositio, in participium, & personam verbi substantivi *sum, es, fui*, mutatur; atque sic exprimat: ut, *ambulo*,
id

id est, ego sum ambulans: & tum omnes propositionis partes sunt in ea expressæ.

Hæc de Propositione in genere.

CAP. 6.

De Divisione Propositionis.

Pergo nunc ad id quod secundo loco proposui, ut explicem quoruplex sit propositio? & ut ponam propositionis divisionem: Dividitur propositio tripliciter, scil. secundum *Substantiam*, *Quantitatem* & *Qualitatem*.

1 Secun-
dum *Sub-
stantiam*,
seu partes
ex quibus
constat, at-
que sic est
vel

1 *Categorica*, quæ constat ex uno subjecto, uno prædicato, & una copula. Materia itaque ejus sunt termini simplices, ut *homo est risibilis*.

2 *Hypothetica*, quæ constat ex duabus categoricis per aliquam conjunctionem connexis. Et ejus materia proxima sunt duæ *propositiones*, & copula est *conunctio* aliqua utraque connectens: Ut, *Si homo sit rationalis, tum est risibilis. vid. c. 6.*

*Quoruplex
sit propositio.*

2 Secun-
dum *qua-
litatem* ut
dividatur
propositio:
notandum
Qualitatem
esse dupli-
cem.

1 *Rei*, quæ propositioni convenit ratione rei substratæ: unde *Propositio vera* vel *falsa* dicitur, quia in re ita est vel non est. Et hæc appellatur *qualitas fundamentalis*, *materialis* & *remota*.

2 *Signi* seu vocis, quæ immediate propositioni convenit: & dicitur *qualitas formalis* & *immediata*: unde *propositio est*, vel *affirmativa* vel *negativa*.

1 *Affir-*

1 *Aff.* quâ aliquid de aliquo affirmamus. Et hujus nota est quod negatio, *Non*, non præcedit copulam: ut *homo est doctus*.

2 *Neg.* quâ aliquid de aliquo negamus. Et hujus nota est, quod negatio, *Non*, præcedit copulam: ut *homo non est doctus*.

1 *Pura*, quando subjectû & prædicatum efferuntur absque modo: ut *homo est justus*.

2 *Modalis*, quando modus aliquis annectitur: ut, *neceſſe est hominem esse animal*. v. c. 7.

Nota quod negatio, *Non*, præcedit copulam vel actu & expresse: ut, *homo non est lapsus*. Vel virtute & efficacia: ut, *nullus homo est lapsus*, nullus enim idem sonat quod *non nullus*.

1 *Universalis*, quando subjecto communi præponitur nota universalis: ut *omnis homo est animal*.

2 *Particularis*, quando subjecto communi præponitur nota particularis: ut, *aliquis homo est animal*.

3 *Secundum Quantitatem* propositio est quadruplex;

3 *Indefinita*, quando subjecto communi, nulla nota præponitur, neque universalis neque particularis: ut, *homo est doctus*.

4 *Singularis*, in qua subjectum est vel

Nomen proprium & singulare, ut *Socrates est Philosophus*.

Nomen commune cum notâ singulari, qualis nota est pronomen demonstrativum, *hic, hæc, hoc*: ut *hic homo est doctus*.

Ad pleniorẽ eorũ quæ dicta sunt explicationem,

nem, quæ sequuntur observanda sunt.

1 *Nota* non est pars propositionis, sed est signum quantitatis in aliqua propositione.

Universales, 1 affirmativæ: ut, *omnis*, *semper*, *quilibet*, *quandocunque*. 2 Negativæ: ut, *nullus*, *nemo*, *nunquam*.

Particulares, 1 affirmativæ: ut, *quidam*, *aliquis*, *nonnullus*, *nonnemo*, *nonnunquam quandoque*, *aliquando*. 2 Negativæ: ut *non omnis*.

2 *Nota* aliquæ sunt,

Singulares, ut sunt pronomina demonstrativa, quæ certam aliquam rem designant: ut, *hic*, *ille*, *ipse*, & vox (*omni*) quando sumitur collectivè, non distributivè: ut, *omnes digiti sunt quinque*.

Nota quantitatis.

3 *Propositio Indefinita* in materia necessariâ est æquivalens universali: in materia verò contingenti est æquivalens particulari. Materia est *Necessaria* quando subjectum non potest esse sine prædicato. *Contingens* quando subjectum potest esse sine prædicato: ut, *homo est doctus*, est in materia contingenti; *homo est animal*, est in materia necessaria; *homo enim non potest esse, nisi sit animal*.

4 Secundum hanc triplicem divisionem triplex oritur quæstio de propositione, *qua sit? qualis? quanta?* hic itaque notato, quod si quæratur, *qua sit* propositio? respondendum est; Est *Categorica* vel *Hypothetica*: si *qualis*? respondendum est; *Affirmativa* vel *Negativa*: si *quanta*? respondendū est; *universalis*, *particularis*, *Indefinita* aut *singularis*, juxta versiculum.

Qua? Ca: vel Hyp:) *Qualis?* Ne: vel Aff:) *Un:* *Quanta?* Par: Ind: Sing.

CAP. 3.

De Oppositione Propositionis.

Affectiones
proposi-
tio-
nis.

POST divisionem propositionis & definitionem, pergo ad Affectiones propositionis declarandas, non affectiones propositionis in se consideratae (sic enim *Veritas* & *Falsitas*, *Affirmatio* & *Negatio* quæ in præcedentibus tractatae sunt, sunt affectiones propositionis) sed quæ oriuntur ex collatione unius propositionis cum alia.

Affectiones propositionis
(ut una ad aliam refertur)
sunt tres.

- 1 Oppositio.
- 2 Equipollentia.
- 3 Conversio.

De tribus his ordine dicendum est, & 1 de Oppositione: in qua tria sunt consideranda;

- 1 Quid sit oppositio.
- 2 Quotuplex sit.
- 3 Quæ sint leges oppositarum propositionum.

Oppositio
quid.

Quod ad primum attinet, eam sic definio, *Oppositio* propositionum est repugnantia duarum propositionum, vel in qualitate solâ, vel in quantitate solâ, vel in quantitate & qualitate simul, in quibus est idem Subjectum, idem prædicatum & eadem copula: ut, *omnis homo est justus: nullus homo est justus.*

Unde liquet
quod hæ
quinq; con-

- 1 Ut sint duæ propositiones eæque repugnantes, unde hæ non sunt oppositæ, *homo est animal, homo est animal*, quia nec sunt duæ sed una, nec repugnantes sed eadem.
- 2 Ut differant vel in *Quantitate*, vel in *Qualitate*, vel in *Vtraque*, unde hæ

ditiones requiruntur, ut aliquæ propositiones dicantur oppositæ.

hæ non opponuntur: *Aliquis homo est doctus, nonnullus homo est doctus*: nam voce solum differunt, sed neque qualitate, nec quantitate.

3 Ut idem sit Subiectum, idem prædicatum in utraque propositione, unde hæ non opponuntur, *homo est albus, homo est niger*, quia idem non est, prædicatum utrobique; sensu enim & re ipsa opponuntur simplices isti termini *Albus & Niger* (de qua oppositione egimus in cap. 1. de Post-prædicamentis) sed secundam formam oppositionis propositionum non opponuntur.

4 Ut sint ad idem, unde hæ non opponuntur, *Æthiops est albus*, scilicet dentes: *Æthiops non est albus*, (id est, toto corpore.)

5 Ut sint oppositæ respectu eisdem temporis: aliter non opponuntur: ut, *Demosthenes erat blasus, Demosthenes non erat blasus*: nam si diversa tempora consideremus, utraque propositio est vera.

Quid sit oppositio propositionem dixi, venio ad ostendendum. 2 Quotuplex sit.

1 *Contraria*; quarum utraque est universalis, sed una affirmativa, altera negativa, ut hæ, *omnis homo est animal, nullus homo est animal*, unde differunt qualitate non quantitate.

2 *Subcontraria*; quarum utraque est particularis, sed una affirmativa, altera negativa, unde differunt qua-

Quotuplex
Oppositio.

Propositio-
nes oppositæ
sunt quadru-
plices.

litate non quantitate: ut, *quidam ho-
mo est doctus*, *quidam homo non est
doctus*.

3 *Subalternata*, quarum eadem est
qualitas, sed diversa quantitas. ut
una affirmet, altera affirmat, si una
neget, altera negat, sed una est uni-
versalis, altera particularis: ut, *omni-
s homo est animal*, *quidam homo est ani-
mal*. Unde differunt quantitate non
qualitate.

4 *Contradictoria*, quæ repugnant,
& qualitate & quantitate: ut, si una
affirmet, altera negat; si una sit uni-
versalis, altera est particularis; ut, *Omnis
homo est animal*, *aliquis homo non
est animal*.

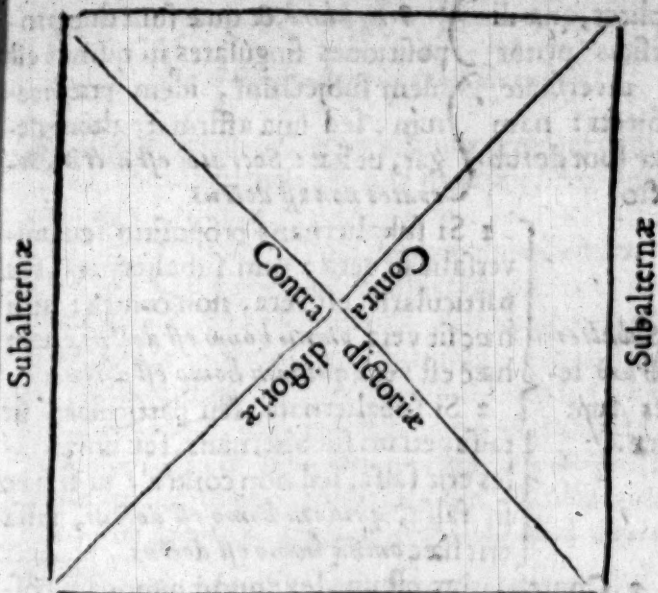
Hinc patet. 1. Omnem propositionem alicui op-
poni: 2. Omnem propositionem (quæ opponitur)
opponi contrariè, vel subcontrariè, Subalternè, vel
contradictoriè; quæ omnia ex hoc typo facilius in-
telligantur.

Omnis

*Omnis homo
est doctus*

Contrariæ

*Nullus homo
est doctus*

*Quidam homo
est doctus*

Subcontrariæ

*Quidam homo
non est doctus*

Quid sit & quatuorplex oppositio videmus, nunc *Leges oppo-*
leges oppositarum propositionum sunt ostendendæ. *sitarum*

1 Contradictoriarum sunt hæ quatuor leges. *propositio-*

1 Contradictoriæ sunt oppositarum maximæ, *numa*
quia repugnant & qualitate & quantitate.

2 Contradictoriæ nunquam vel veræ simul, vel
falsæ esse possunt: sed si una sit vera, altera erit falsa;
ut *omnis homo est iustus, quidam homo non est iustus.*

3 Omnis Propositio cujuscunque sit quantitatis
aut qualitatis opponitur uni contradictoriæ, & tan-
tū uni.

4 In omni legitima disputatione semper conclu-
denda

denda contradictoria propositio thesi respondentis.

1 *Observe Con-*
dictorias esse
duplices, quæ di-
versitas oritur
ex diversitate
subjecti: nam
aliæ sunt de sub-
jecto

Communes, quales sunt illæ de
quibus hætenus locuti sumus,
Singulares, & quæ sunt duæ pro-
positiones singulares in quibus est
idem subjectum, idem prædica-
tum, sed una affirmat, altera ne-
gat, ut hæ: *Socrates est doctus*, *Soc-*
rates non est doctus.

2 *Subalter-*
narum le-
ges sunt
duæ.

1 Si subalternans propositio, seu uni-
versalis sit vera, tum subalternata, seu
particularis, est vera, non contra: ut si
hæc sit vera, *omnis homo est doctus*, etiam
hæc est vera *quidam homo est doctus*.
2 Si subalternata seu particularis sit
falsa, etiam subalternans, seu universa-
les erit falsa, sed non contra: ut si hæc
sit falsa, *quidam homo est doctus*, falsa
erit hæc *omnis homo est doctus*.

3 Contrariarum est una lex: quod nunquam pos-
sunt esse simul veræ, sed possunt esse simul falsæ:
nempe in materia contingenti, ut hæc ambæ sunt fal-
sæ, *omnis homo est doctus*, *nullus homo est doctus*.

Subcontrariarum est lex una, quod simul veræ
esse possunt, sed simul falsæ esse non possunt, ut hæc
sunt veræ, *quidam homo est doctus*, *quidam homo non*
est doctus.

Ex his quæ dicta sunt, patet, & quæ sit oppositio,
& quæ sit oppositarum propositio-
num leges: ac de prima affectione propositionum
(quæ est *oppositio*) hæc dicta sunt.

CAP. 4.

De AEquipollentia propositionum.

Venio ad secundam propositionis proprietatem quæ est AEquipollentia, de qua tria sunt ostendenda.

- 1 Quid sit.
- 2 Qui sint diversi modi æquipollentiæ.
- 3 Quæ regulæ sint observandæ.

AEquipol-
lentia quid

AEquipollentiam sic definio. AEquipollentia est æquivalentia duarum propositionum quoad sensum & significationem, licet verbis discrepant, virtute negationis *non*, vel præfixæ signo & subjecto, vel postfixæ signo & subjecto, vel præfixæ & postfixæ simul, in quibus est idem subjectum, & idem prædicatum, ut *nonnullus homo est doctus, quidam homo est doctus*.

Unde liquet quod ad debitam æquipollentiam requiruntur hæ conditiones.

- 1 Ut sunt *duæ* propositiones.
- 2 Ut hæ duæ *sensum eundem* habeant, ita ut utraque sit affirmativa, vel utraque negativa, utraque vera vel falsa, utraque etiam ejusdem quantitatis.
- 3 Ut *voce differant*, nam voces diversas habeant.
- 4 Ut æquivalent gratia negationis *non*, unde hæ non æquivalent nisi sensu solo: & materialiter non autem formaliter (quomodo nos hic accipimus æquipollentiam) *homo est doctus, homo est eruditus*.
- 5 Ut negatio *non* vel præponatur signo & subjecto, vel postponatur, vel utrobique locetur quod si sequatur verbum nihil ad æquipollentiam spectat.
- 6 Ut idem sit subjectum utrobique, & idem prædicatum.

Quid sit *Æquipollentia* vidimus, nunc diversum modum *Æquipollendi* declaramus; is autem oritur ex diversa negationis *non* collocatione, nam tribus modis collocari possit: & secundum varium modum facit diversas propositiones *æquipollere*.

Æquipollentia quoduplex.

Negatio
(*non*) signo
& subje-
cto, vel

Præponitur solum & tunc facit duas contradictorias *æquipollere*: ut *nonnullus homo est doctus*, *quidam homo est doctus*

Postponitur solum, & tunc facit duas contrarias *æquipollere*: ut, *nullus homo non est doctus*, *omnis homo est doctus*; tenet hoc, si prius sit negativa.

Præponitur & postponitur simul, & tunc facit duas subalternas *æquipollere*: ut, *non omnis homo non est doctus*, *quidam homo est doctus*.

Summa horum hoc vulgari & trito versiculo continetur.

Præ: contradict:) post: contrar:) præ: postque subaltern:)

Atque hic non abs re erit observare. 1 *æquipollentes* Signorum significationes, prout his versiculis continentur.

Non omnis, quidam non: omnis non, quasi nullus.

Nonnullus, quidam: sed nullus non valet omnis.

Non aliquis, nullus: non quidam non, valet omnis.

Non alter, neuter: neuter non, præstat uterque.

2 Utramque propositionem contradicere, cui una contradicat; aliter *æquipollentes* non sunt. Atque hæc de *æquipollentia* sunt dicta.

CAP. 5.

De Conversione propositionum.

P Ergo nunc ad tertiam propositionis proprietatem, quæ est Conversio, de qua ostendam

- { 1 Quid sit.
 { 2 Quoruplex sit.
 { 3 Quæ leges in bona conversione observandæ sint.

Conversionem sic definio: est apta mutatio totius *Conversio* subjecti in locum totius prædicati, & totius prædi- *quid.* cati in locum totius subjecti; manente eadem qualitate, sed mutata quandoque quantitate: ut, *omnis homo est animal*, *quoddam animal est homo*.

In conversione notanda est

{ *Conversa*, quæ convertitur in aliam; estque prior: ut, *omnis homo est animal*.
 { *Convertens*, in quam alia convertitur, estque posterior, ut, *quoddam animal est homo*.

Diximus quid sit conversio, veniamus ad declarandum quoruplex sit.

1 *Simplex*: in quâ mutatur totum prædicatum in locum totius subjecti: & contrâ, manente eadem qualitate, & quantitate: ut *nullus homo est lapis*, ergo *nullus lapis est homo*: in hac conversione universalis negativa in universalem negativam, & particularis affirmativa in particularem affirmativam convertitur.

2 *Per accidens*, in qua mutatur totum prædicatum in locum subjecti: & contrâ, manente eadem qualitate, sed mutata quantitate: ut *omnis homo est animal*, ergo *quoddam animal est homo*:

in

Conversio est triplex.

in hac conversione universalis affirmativa in particularem affirmativam, & universalis negativa in particularem negativam convertitur.

3. *Per contrapositionem*, in qua mutatur totum subiectum in locum prædicati, & contrà; manente eadem qualitate, & quantitate, sed ex finitis terminis fiunt infiniti, ut *omnis homo est animal*, ergo *omne non animal est non homo*: in hac conversione universalis affirmativa in universalem affirmativam, & particularis negativa in particularem negativam convertitur. Sed hæc omnium maximè est inutilis, & revera nulla conversio, quia mutantur termini, quod in licitâ conversione non est admittendum.

Sed ut hoc clarius elucescat de terminis, notandum est quòd

Finis, quibus hæc negatio, *non*, non dicuntur } præponitur, ut *homo*.
terminis } *Infinitis* quibus hæc negatio (*non*) præponitur: ut *non homo*, *non lapis*, *non doctus*.

Quid sit & quotuplex conversio dixi, nunc regulas explicabo.

Conversionis regula.

Regulæ conversionis sunt quatuor.

1 Si *conversa* sit verà, in legitima conversione etiam vera est *convertens*, sed non contrà; ut si hæc sit vera, *omnis homo est animal*, & hæc est vera, *quoddam animal est homo*: sed non contrà, nam hæc non est vera, *omnis homo est doctus*, & tamen hæc est vera, *quoddam doctum est homo*.

2 Omnis propositio non omni modo convertitur, sed omnis *aliquo* modo convertitur; unde hæc non simpliciter convertitur, *omnis homo est animal*; quippe tum conuertens esset falsa: ut igitur cognoscatur quæ propositiones quoquo modo convertantur, advertendus est hic versiculus.

EccE

EccE tibi sim: Arm Ig Er Os acc: Arm A lo n O
con.

In quo nota hasce quatuor vocales A. E. I. O. quarum A significat universalem affirmativam. E universalem negativam. I particularem affirmativam. O particularem negativam, juxta versiculos.

Afferit A. negat E. sed universaliter ambo.

Afferit I. negat O. sed particulariter ambo.

Prior igitur versus significat E converti in E, & I in I, simplici conversione, id est, universalem negativam in universalem negativam, &c. sic A in I converti, & E in O in conversione per accidenti, Postremo A in A converti, & O in O per contrapositionem

3 Ut totum prædicatum transmutetur in locum subjecti, & contra.

4 Ut tempora verbi rectificentur, ut, *aliqua arbor est in agro*, non sic convertitur, ergo *quidam ager est in arbore*: sed in hanc, ergo *quoddam in agro est arbor*. *Omnis senex fuit puer*, non sic convertitur *quidam puer fuit senex*: sed sic, ergo *quidam qui fuit puer est senex*.

Itaque quid sit conversio & quotuplex, & quæ sunt leges bonæ conversionis dictum est: & hæc de affectionibus propositionis.

CAP. 6.

De Propositione Hypothesica.

HActenus de propositione *Categorica* dictum est. Nunc dicendum est de *Hypothesica*, de qua tria sunt considerata.

2 Quid

1 Quid sit.

2 Quotuplex sit.

3 Quando unaqueque sit vera quando falsa.

Propositio
Hypothe-
tica quid.

Propositionem Hypotheticam sic definio: *Propositio Hypothetica*, seu conjuncta, est propositio constans ex duabus Categoricis conjunctione aliqua connexis: ut *homo est animal & homo est doctus*.

Hinc ad propositionem Hypotheticam requiruntur duo.

1 Ut sint duæ categoricæ, vel explicitè vel implicitè.
2 Ut illæ duæ connectantur per aliquam copulam. Unde hæ non sunt Hypotheticæ: *homo est animal, homo est doctus*.

Quid sit propositio Hypothetica videmus, nunc videndum quotuplex sit: est autem triplex, scilicet, *conditionalis, copulativa & disjunctiva*.

1 *Conditionalis*: in qua plures Categoricæ conjunguntur per conjunctionem conditionalem: ut, *si dies est, tum sol lucet*: ad hanc spectat & reducitur *Causalis* propositio, qualis est hæc; *quia sol lucet, est dies*: & ista, *Sol lucet ergo est dies*. Et nota, primam propositionem Categoricam dici *antecedentem*; secundam dici *consequentem*, quia sequitur ex altera.

2 *Copulativa*, in qua plures Categoricæ conjunguntur per conjunctionem copulativam: ut, *Socrates est doctus & est albus*.

3 *Disjunctiva*, in quâ plures Categoricæ conjunguntur per conjunctionem disjunctivam: ut, *aut dies est, aut nox est*.

Nunc quæ vera vel falsa sit, dicendum est.

1 *Vera*, quando antecedens probat consequentem: ut, si concedatur *dies esse, sequitur Solem lucere*, ideo concessa antecedente, necesse est etiam concedere

1 *Conditio-
nalis est*

cedere consequentem.

2 *Falsa*, quando antecedens non probat consequentem, sed concessa antecedente, non inferitur consequens necessarium: ut, concessio *hominem esse animal*, non sequitur *esse doctum*, ideo hæc conditionalis est falsa; *si homo sit animal, tum est doctus*.

*Regula de
Conditio-
nalis propo-
sitione.*

2 *Copula-
tiva est*

1 *Vera*, quando utraque pars est vera: ut hæc est vera, *homo est animal, & est rationalis*, quia utraque pars est vera.

2 *Falsa*, quando vel utraque pars, vel altera tantum est falsa; ut hæc est falsa, *homo est animal & irrationalis*: quia posterior pars est falsa, nempe, *hominem irrationalem esse*.

3 *Disjunc-
tiva est*

1 *Vera*, quando vel utraque pars, vel alterutra est vera; ut hæc est vera, *vel dies est, vel nox est*; quia altera pars est vera, etsi altera sit falsa.

2 *Falsa*; quando utraque pars est falsa; ut hæc est falsa: *homo est vel arbor, vel lapis*, quia neutra pars est vera.

C A P. 7.

De Propositione Modali.

HActenus dictum est de propositione *Categorica* & *Hypothetica*, quatenus sunt puræ & absque modo; restat ut de *Modali* pauca quædam adjicerem. De qua

Hæc

Hæc tria sunt de-claranda } 1 Quid sit.
 } 2 Quotuplex sit.
 } 3 Quæ sint Proprietates.

*Propositio
 Modalis
 quid.*

Propositio *modalis* est in qua præter subjectum, prædicatum, & copulam; adhibemus modificatio- nem, ad ostendendum quomodo prædicatum sub- jectio inhi: ut, *impossibile est hominem esse irratio- nalem.*

Modalium propositionum divisio desumitur ex di- versitate Modorum, qui vel respiciunt propositionis *materiam* vel *formam*.

1 Quidam modi respiciunt <i>Materiam</i> sive subjectum & prædicatum absq; connexi- one. Unde & <i>materialis</i> dici- tur; & ad Grammaticam spectat, estque duplex vel in qua modus af- ficit tantum	<p>1 Subjectum; ut, <i>qui facile discit est ingeniosus</i>: ubi, <i>facilias</i> est qua- lificatio discantis.

 2 Prædica- tum, quod frequenti- us accidit. Estque du- plex, vel scilicet re- spiciens</p> | <p>1 Tempus adsignifi- catum; ut <i>Petrus ad- fuit diu.</i>
 2 Rem significatam; ut, <i>Equus currit velo- citer</i>, ejus classis sunt; <i>pium est, rectum est, dulce est</i>, &c. qui si resolvantur in no- mina, fiunt ipsum prædicatum: ut, <i>De- um colere</i> <i>pium est</i>, id est, <i>pietas est</i>: & sic in reliquis evidens est resolutio.</p> |
|---|---|---|

2 Alij modi *formam* respiciunt, sive connexio- nem terminorum, unde aliqua est *formalis* & logi- ca; cui præsertim convenit definitio modalis, estque duplex: scil. *principalis*, vel *minus principalis*.

1 *Principalis*

2 *Principalis*, in quâ modi sunt Primarij, estq; quadruplex

1 *Necessaria*, cui *necesse* apponitur; atque definitur, quod est, & aliter esse non potest: ut, *necesse est hominem esse animal.*

2 *Contingens*, cui *contingens* affigitur; & definitur, quod est, & aliter esse potest; vel potest non esse: ut, *contingit cras pluere.*

3 *Impossibilis*, cui annectitur *impossibile*, & definitur, quod nec est, neque potest esse: ut, *impossibile est hominem esse brutum.*

4 *Possibile*, cui adest *possibile*, & definitur, quod non est, sed potest esse: ut, *possibile est rosas reflorescere.*

Quadruplex
Modalis
propositio.

2 *Minus principalis*, in qua modi sunt secundarij, quique ad quatuor primos sunt reducendi, ut

1 *Probabile* & *opinabile* reducuntur ad contingens.

2 *Verum* refertur ad necessarium.

3 *Facile* continetur sub possibili.

4 *Difficile* includitur in impossibili.

Hæc ut melius intelligantur advertenda sunt hæc quinque

1 Propositionem modificatam constare ex duobus, scilicet ex

1 *Dicto*, quod est tota propositio Categorica, quæ supplet locum subjecti tantum: ut, *possibile est aquam esse calidam.*

2 *Modo*, qui prædicari vicem obtinet, ubicunque ponatur in propositione.

2 In omni propositione modali est *verbum Dicti* & *verbum Modi*; sed hoc posterius est semper principalius & habet

habet officium copulæ.

3 Nullæ propositiones modales præterquam *formales* in Logica spectantur.

4 Hi quatuor modi respiciunt quatuor rerum differentias; nam res vel

1 *Semper sunt*, quibus convenit Necessarium esse.

2 *Nunquam sunt*, quibus convenit Impossibile esse: & vel nunquam sunt *Actu*: ut, *numerus infinitus*: vel *Actu nec potentia*: ut, *homo irrationalis*.

3 *Quandoque non sunt*, sed possunt esse; quibus convenit Possibile esse.

4 *Quandoque sunt*, sed possunt non esse. His convenit esse Contingens.

5 Ut quatuor modi distinguantur, requiritur: 1 ut, respiciant *idem Tempus*: alioquin idem erit possibile & impossibile: ut, *impossibile est sedentem currere* (dum sedet;) sed si ad aliud tempus referatur, erit possibile.

2. Ut referantur ad *idem subjectum*, ut, *Dum ego Socratem video currentem necesse est ut currat*; sed si ad libertatem *Socratis* referatur, tum contingit eum currere.

1 Omnis propositio Modalis (si sit formalis) est singularis. Ubi notandum quod cum totum dictum ponimus pro subjecto, idem erit ac si diceremus,

Modalium Proprietates Modali-
um sunt

quinque
quæ ple-
runque ex
simplicium
tractatu
sunt cog-
noscendæ.

remus, hoc, sive hæc sententia, scilicet
hominem esse animal, est necesse; nihil
enim curamus quæ sit quantitas subjecti
in Dicto. Quod si à Modo sit petenda
quantitas; alia erit *universalis* ubi ade-
rit *Necessarium* aut *Impossibile*; alia au-
tem *particularis* cui opponitur *Contin-*
gens aut *Possibile*.

2 Omnis propositio Modalis est af-
firmativa si negatio (*Non*) non præce-
dat *modum* aut *verbum modi*; nega-
tiva si negatio præcedat alterutrum.

3 Omnes propositiones modales ali-
quo modo æquipollent.

4 Omnes propo-
sitiones Modales a-
liquo modo oppo-
nuntur.

Sed non
omnes
omni
modo

De
quibus
confu-
le Zab.
in Ta-
bulis.

5 Omnes Moda-
les aliquo modo
convertuntur.

Cæterum ne omnino hæc negligere videamur,
placet de *Æquipollentia* & *Oppositione* modalium
hanc tabellam postponere.

Æquipollentes

1 Necesse est
esse.

2 Non possibi-
le est non esse.

3 Non contin-
git non esse.

4 Impossibile
est non esse.

Con-
trarie

Æquipollentes

1 Non necesse
est esse.

2 Possibile est
non esse.

3 Cōtingit non
esse.

4 Non impossi-
bile est non esse.

H

Contrarie

Contrariæ		Contrariæ	
Æquipollentes	1 Necesse est non esse.	Æquipollentes	1 Non necesse est non esse.
	2 Non possibile est esse. Contra		2 Possibile est esse.
	3 Non contradictorię		3 Contingit esse.
	4 Impossibile est esse.		4 Non impossibile est esse.

Nota quòd in Contradictorijs negatio *Non* præponitur, vel *modo*, vel *verbo modi*: sed in contrarię oppositis negatio (*Non*) præponitur *verbo dicti* quod in typo patet.

CAP. 8.

De Argumentatione.

HActenus lustravimus secundam partem Logicę, quę mediante propositione complexum mentis conceptum adjuvat; ad tertiam & ultimam festinandum, quę interventu Syllogismi *discursus* sive actum mentis *discursivum* regit ac dirigit. De *Argument.* igitur *in genere* nunc dicemus, ubi duo sunt consideranda. 1. Quid sit. 2. Quotuplex sit.

Argumentatio quid.

Argumentatio est Oratio perfecta in quā ex una propositione vel pluribus concluditur aliquid cum hęc vel simili notā illationis, *ergo*, estque duplex.

Argumentatio quotuplex.

1 Imperfecta. 2 Perfecta.

1 *Imperfecta* ad Syllogismum reducitur, estque quadruplex

quadruplex, *Enthymema*, *Inductio*, *Exemplum*, *Sorites*, de quibus. cap. 13.

2. *Perfecta*, dicitur *Syllogismus*, de quo consideranda sunt

- Quatuor
1. Quid sit.
 2. Quotuplex.
 3. Ex quibus constet.
 4. Quæ sint regulæ ipsius.

Syllogismus est Argumentatio in qua ex duabus præmissis ritè & secundum regulas dispositis conclusio sequitur necessariò: ut, *Omni homo est animal, omne rationale est homo, ergo omne rationale est animal.*

Syllogismus quid.

Syllogismus est duplex.

1. *Communis*, in quo medium est nomen commune: ut, *Omni sonus audiri potest, omnis vox est sonus, ergo omnis vox audiri potest.*

2. *Expositorius*, in quo medium est nomen singulare: ut, *Socrates est doctus, Socrates est Atheniensis, ergo aliquis Atheniensis est doctus.*

Quotuplex Syllogismus.

Hypotheticus in quo aut una vel plures propositiones sunt *Hypotheticæ*: ut, *Si Socrates est homo, est animal, at Socrates est homo, ergo est animal.*

Quid sit Argumentatio, & quotuplex videmus, nunc quo ordine de his dicendum ostendam, 1. igitur de Argumentatione perfecta, quæ est *Syllogismus*, tum de imperfecta, & 1. de *Categorico Syllogismo*, 2. De *Hypothetico*, & 1. de *Categorico communi*, tunc de *expositorio* dicemus.

CAP. 9.

De Syllogismo Communis.

Quid sit Syllogismus Communis, & quod duplex supra dictum est: nunc quomodo fiat dicendum est. Ad Syllogismum conficiendum requiruntur *Materia & Forma*.

Syllogismus quo modo formandus.

1 Materia Syllogismi est duplex.

1 *Remota*, ex qua Syllogismus remotè fit, & constat, & sunt tres termini in omni propositione, nec plures nec pauciores.

Major, qui est in Majori propositione & conclusione nunquam in Minori.

Minor, qui est in Minori & conclusione nunquam in Majori propositione.

Medius, qui est in Majori & Minori nunquam in conclusione.

2 *Proxima*, ex qua Syllogismus proximè fiat, & sunt tres propositiones.

Dua *præmissæ* seu propositiones præcedentes, quarum prima dicitur *Major*, altera *Minor* sive *assumptio*.

Conclusio quæ ex duabus præmissis infertur.

2 *Forma* est recta & legitima dispositio materiæ tam remotæ quam

1 *Figuram*, quæ est recta & debita collocatio *Medij termini*. Medius terminus tribus modis usitatò collocatur, unde 3^x

1 *Subiectum* in Majori & *prædicatum* in Minori, & tunc est in primâ figurâ. [*Sub: Præ: primâ.*]

2 *Prædicatum* in utraque propositione, & tunc est in secunda figurâ. [*bis: præ: secunda.*]

proximæ:

proximæ:
hæc com-
plectitur

figura oritur,
nam medius
est vel

3 Subjectum in utraque
& tum est in tertia figu-
ra. [tertia, bis Sub.]

Sub: Pra: prima: bis Pra, secunda:
dat tertia bis Sub.

2 Modum qui est dispositio propo-
sitionum secundum quantitatem & qua-
litatem; qualitas autem & quanti-
tas cognoscuntur ex istis vocalibus.

A. E. I. O. quarum tres sunt in quo-
quo modo. Modi sunt 19. nempe

In prima figura sunt 9. *Barbara*, *Ce-
larent*, *Darj*, *Ferio*, & hi quatuor sunt
perfecti.

Bavalipton, *Celantes*, *Dabitis*, *Eapess-
mo*, *Ficesmorum*, & hi quinque sunt
imperfecti.

In secunda Figura sunt 4: *Cesare*,
Camestres, *Festino*, *Baroco*.

In tertia Figura sunt 6: *Darapti*,
Felapton, *Disami*, *Datisi*, *Bocardo*, *Fes-
rison*.

Quartam figuram non ideo intactam pratero,
quasi aut inutilis esset, aut à cæteris tribus non distin-
cta; nam & distinctam occupat sedem, cum medius
sit in hac figurâ Pra: Sub: hoc est, predicatum in
majori propositione & subjectum in minori, & neces-
sariam habet illationem, invidentem vero si conse-
ratur cum prima figurâ; tum & naturaliter possit
concludere, sive naturam rei substrata respicias, sive
naturalem ordinem & dispositionem terminorum, qua
tum est cum terminus extremus qui prius profertur
in majori, predicatur in conclusione; præterea fa-
cilem habent reductionem ad primam figuram; do-
minique non infrequenter in congressibus adhibetur,

parque si non majori certet evidentia cum secunda
 & tertia figura: licet ab authoritatibus reverentium
 partibus in plerisque inculcatur & tractatur. Sed qua-
 mox mundi tantum Logices elementa proponere si-
 tuimus, nimisumque prolixa videretur aliorum disqui-
 sitio de re adeo inter eruditos agitata, mullemus se-
 qui consueta vestigia, quam semita minus calcarâ,
 licet in se magnâ, viatore: tyrannulas distrahere.

Tantum de rectâ mediij collatione & de præ-
 missarum dispositione. Nunc de *conclusionē*, ubi ob-
 servandum est modos aliquos concludere dupliciter,
 nempe *Directē* vel *Indirectē*.

1 *Directē*, quando *minor* terminus est *subjectum*
conclusionis, & *major* terminus est *predicatum*, &
 sic in quatuor modis primæ figuræ concluditur, &
 in tota secunda, & tertia figura.

2 *Indirectē* quando *major* terminus in *conclusionē*
subicitur, & *minor* est *predicatum*, & hoc solum
 fit in prima figura & modis illis quinque posse-
 rioribus. juxta verū.

Omnes *directē* concludunt, excipe quinque,

Nomina sunt quorum, Bara: Cel: Da: Fa: Frices-
 motum.

Ac de Syllogismi communis tam materiâ quàm
 formâ secundam quæ conficiendi sunt Syllogismi,
 hæc dicta sumo: quæ ut facilius intelligantur, obser-
 vandæ sunt hæc quæ sequuntur regulæ.

1 Ex veris præmissis ritè & secundum regulas
 dispositis conclusio semper vera sequitur, juxta ver-
 ficulos.

Regula de
 Syllogismo,

Ex falso falsum, verumque aliquando sequetur:

Ex veris posui nil, nisi vera sequi.

2 Ex puris negativis aut puris particularibus in
 præmissis, nihil universale legitimè inferitur.

3 Conclusio semper sequitur deteriorem partem;
 est

est autem negativa deterior affirmativa, & universali particularis.

4 Ubi quatuor sunt termini, legitimus non est Syllogismus: & omne ambiguum sive æquivocum facit quatuor terminos, unum nempe ex tribus duplicando.

5 Termini debent esse tres, & non plures: & hi debent intermisceri, sic, ut neque totus ullus terminus, neque pars ulla ullius termini, sit in quavis propositione; tunc enim non erit Syllogismus.

6 Omnis Syllogismus Categoricalis communis in uno horum novemdecem modorum conficitur qui sit in una ex tribus prædictis figuris.

7 Omnis Syllogismus vel est in prima figura, vel ad primam reducibilis.

CAP. 10.

De reductione Syllogismorum.

Syllogismorum alij sunt *perfecti* qui naturaliter & evidenter concludunt, & nulla egent reductione: tales sunt in quatuor primis modis primæ figuræ: alij autem omnes sunt *imperfecti*, & ad hos quatuor sunt reducendi, ubi duo sunt notanda.

1 Quod reductio non sit ideo inventa, quoniam modi imperfecti non concludunt ex se necessario (nam in omni modo conclusio sequitur necessario ex præmissis) sed ut evidentior fiat sequela conclusionis ex præmissis in modis secundæ vel tertiæ figuræ per reductionem ad modos in primâ.

2 Quod radix hujus evidentie est dictum de omni & de nullo; quæ duo adeo omnibus innotescunt, nulla quæ.

rescunt, ut à nullis unquam in quæstionem vocantur. *Dictum de omni* est hoc. quicquid affirmatur de prædicato universaliter, affirmatur etiam de omni ejus subiecto, & in hoc fundantur *Barbara & Darj.*

Dictum de nullo est, quicquid negatur universaliter de prædicato, illud etiam negatur de omni ejus subiecto, & in hoc fundantur conclusiones in *Celarent & Ferio*. Hinc igitur patet cur reliqui ad hos quatuor modos sunt reducendi: quia scilicet adeo naturaliter hi quatuor concludunt, & in his duobus dictis fundantur.

De Reductione igitur pauca sunt dicenda, &

- 1 Quid sit.
2 Quotuplex sit.
3 Quomodo fiat omnis reductio.

*Reductio
quid.*

1 *Reductio* est declaratio seu manifestatio quomodo conclusio sequatur ex præmissis in modo aliquo imperfecto, per reductionem ad modum perfectum, vel per reductionem ad alteram partem contradictionis. Quid sit videmus, nunc quotuplex dicendum est.

*Reductio
quotuplex.*

2 Duplex est Reductio.

1 *Ostensiva*, quæ ostendit conclusionem sequi in modo imperfecto, vel per conversionem unius aut plurium propositionum: vel per transpositionem præmissarum: vel per utrumque.

2 *Per impossibile*, quando adversarium urgemus incommodo, & (nisi velit concedere conclusionem) cogimus eum concedere huic contradictoriam: vel quod est impossibile, (scilicet) utrumque membrum contradictionis esse falsum.

Quid & quotuplex sit reductio videmus, quomodo fiat nunc dicendum est.

1 A propositione converſa ad propoſitionem convertentem ſemper eſt firmum argumentum juxta regulas converſionis.

1 Tres propoſitiones ſequentes.

2 Quicquid rectè ſequitur à conſiſſione in proſyllogiſmo, illud etiam ſequitur ab iſdem præmiſſis in proſyllogiſmo.

3 Contradictionis altera pars eſt ſemper vera.

3 Ut apertè fiat Reductio obſervationis hæc tria

1 *Capitales*, à quibus quatuor modi perfecti incipiunt & ſunt B. C. D. E. & omnes imperfecti incipientes à B reducuntur ad *Barbara*, à C ad *Celarent*, à D ad *Darij*, ab E ad *Ferri*.

2 *Conſonantes* cum

2 *Medias*, quæ ſunt quatuor S. P. M. C. S notat illam propoſitionem in qua reperitur, convertendam eſſe ſimpliciter converſione. P notat propoſitionem convertendam eſſe per accidens. M notat præmiſſas eſſe *Mutandas*, (ſcilicet) majorem in locum minoris, & contrà. C notat Syllogiſmum convertendum eſſe per impoſſibile, juxta verſiculos.

Simpliciter

Simpliciter verti vult S:
 P verò per Acci.
 M vult transponi, C per
 Impossibile duci.

3 Regulam generalem, scilicet, quod omnes modi imperfecti reducuntur reductione ostensiva, exceptis *Baroco* & *Bocardo* quæ reducuntur per impossibile: quæ ut melius intelligamus

noranda
 sunt hæc
 duo.

1 Versiculus hic vulgaris, Servat majorem *Baroco*: *Bocardo* minorem.

2 Si *Baroco* reducatur, contradictoria conclusioni erit minor propositio: Si *Bocardo* reducatur, tum contradictoria conclusioni erit major propositio.

Hactenus de Reductione.

CAP. II.

De Syllogismo Rhetorico.

Syllogismus Rhetoricus quid.

Diximus hæc de Syllogismo *dialectico*. Huic affinis est *Rhetoricus*, de quo pauca dicenda: differt autem nihil à *dialectico* Syllogismo, nisi quod ille fusiùs, hic strictiùs, conclusionem probat: hic ex duabus præmissis, ille ex pluribus nonnunquam.

In

In Syllogismo Rhetorico sicut Dialectico sunt tres partes.

1 *Proposio*, seu *major*, quæ raro est nuda

& sola, sed confirmari solet, vel

2 *Assumptio*, seu *minor*, quæ etiam confirmari solet, vel

3 *Conclusio*, quæ etiam aliquo modo est illustranda.

Ratione aliqua, seu causa.

Similitudine.

Exemplo uno vel pluribus.

Testimonio uno vel pluribus.

Similitudine.

Exemplo uno vel pluribus.

Testimonio uno vel pluribus.

Ex quibus partibus constat.

In Syllogismo Rhetorico non semper exprimuntur hæ partes omnes, sed desideratur nonnunquam *propositio*, vel illius probatio: aut quum probatur, non ex his omnibus probatur, sed uno aliquo probatur: etiam *Assumptio*, non omnibus modis, sed uno fortè, vel duobus vel pluribus probatur: *Conclusio* sæpè etiam primo loco proponitur, tum *Assumptio*, & tertio loco *propositio*: quæ omnia arbitrio oratoris, & causæ quam tractat, relinquenda sunt.

CAP. 12.

De Syllogismo Expositorio.

Dixi hætenus de Syllogismo Categorico Communi. Nunc dicendum est de Syllogismo Categorico *Expositorio*: qui est, quando medius terminus est nomen proprium, seu commune cum nota singulari,

Syllogismus expositivus quid.

lari, hic, hæc, hoc: ut, *hic homo est Atheniensis, & hic homo est doctus, Ergo aliquis Atheniensis est doctus.*

Syllogismi Expositorij non sunt varij modi, nec variae figurae, sed frequenter sunt in tertia figura, ita ut medium bis subiiciatur: ut, *hac castigatio Catilinae est supplicium, at hac castigatio Catilinae est utilis, ergo aliquod supplicium est utile.* Et hæc de Syllogismo Expositorio: plura adjicere non est necesse.

CAP. 13.

De Syllogismo Hypothetico.

Dixi hæcenus de Syllogismo tam communi Dialectico, Rhetorico, quam Expositorio: venio ad *Hypotheticum*; de quo pauco dicam, quia omnia ferè ex tractatione priorum pendent.

Quotuplex
Syllogis-
mus.

Syllogis-
mus Hypo-
theticus est
triplex.

1 *Conditionalis*, est quando una propositio vel plures sunt conditionales: ut, *Si homo est animal est corpus, at homo est animal ergo est corpus*: estque vel affirmativus vel negativus.

2 *Disjunctivus*; est quando una propositio est disjunctiva: ut, *vel est dies vel est nox, at non est nox, ergo est dies.*

3 *Copulativus*, & hic raro est in usu: ut, *omne rationale est risibile & fiebile, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis & fiebilis.*

Plura quæ de hoc Syllogismo dicenda sunt, ex tractatione Syllogismi Categorici sunt petenda; quod si hujus Syllogismi Hypothetici quarantur alij modi & figurae, rectè & apè inveniri possunt, sed

sed quia ratio & sensus docet, quæ ratio sequitur
quæ non, ideo non est necesse ullos aut modos aut
figuras ejus tradere.

CAP. 14.

De Syllogismo Imperfecto.

Dixi hætenus de argumentatione perfectâ, quæ
est Syllogismus, nunc dicendum est de imperfe-
cta, quæ est Syllogismus imperfectus.

Imperfectus Syllogismus est qui deficit in præmis-
sarum numero, vel dispositione, vel (ab ipsâ) il-
lacione: estque quadruplex, Enthymema, Inductio, *Imperfe-
ctus Syllo-
gismus
quid.*
Exemplum, Sorites.

1. *Enthymema*, est Syllogismus Imperfectus ex
alterâ tantum præmissarum conclusionem inferens: *Enthyme-
ma quid.*
ut, *homo est animal, ergo est corpus animatum.*

1. In omni Enthymemate duæ sunt *Enthyme-
matis re-
gula.*
propositiones, quarum prima dicitur
Antecedens, altera dicitur *Consequens*.

2. Si prædicatum sit in Conclusio-
ne & Antecedente, tum deest Minor
propositio, quam si apponas erit per-
fectus Syllogismus. Si subjectum sit
in Conclusionem & Antecedente, tum
deest Major propositio. Dicitur enim
In quo hæc tria sunt obser-
vanda. *Enthymema*, quasi *in rō duq̃* quod
mente tantum concipitur brevitatis
causa altera propositio, ut satis mani-
festa.

3. Enthymema est perfectus Syllo-
gismus quoad *firmitatem* probationis:
Imperfectus quoad *evidentiam*, quia
altera præmissarum deest & subintelli-
gitur.

2 Inductio

Inductio
quid.

2 *Inductio* est imperfectus Syllogismus per quem ex omnibus singularibus inductis colligimus universalem conclusionem : ut, *hic homo est animal, & ille homo est animal, & sic de ceteris; ergo omnis homo est animal.*

1 Per singularia non tantum intelligimus individua; sed & minus universalia, & species respectu generis : ut & partes omnes integrales respectu totius.

2 Nisi plena sit omnium singularium enumeratio; falsa erit conclusio.

Inductio. In Indu-
ni regula. ctione hæc
quatuor
sunt obser-
vanda.

3 *Inductio* est accommodatissimum instrumentum ad artes invenendas.

4 *Inductio* reducitur ad Hypotheticum Syllogismum : ut, *Si Petrus sit rationalis, si Socrates, &c. tum omnis homo est rationalis; at Petrus & Socrates, &c. ergo.*

Exemplum
quid.

3 *Exemplum*, est Syllogismus imperfectus in quo ex uno vel pluribus singularibus colligimus aliud particulare: ut, *Alexander rebus plerumque feliciter gestis, nil nisi orbis Monarchiam meditatus est, ergo & Rex Hispaniarum hoc tentare solet.*

1 Exemplum est inchoata *Inductio.*

2 In omni exemplo sunt quatuor termini : ideoque ad Syllogismum perfectum non reducitur immediate.

Exempli
regula.

In Exem-
plo hæc
quatuor
sunt obser-
vanda.

3 Exemplum minimæ virtutis est ad probandum, maximæ verò ad persuadendum, ideoque est Syllogismus Oratorius.

4 Exemplum omne, in illatione nititur hac generali regula, *Similibus similia conesse.*

4 *Sorites* est Syllogismus imperfectus, in quo ex quatuor vel pluribus conclusionem colligimus, in quâ primum Subjectum cum ultimo prædicato conjungitur: ut, *Socrates est homo, homo est animal, animal est vivens, vivens est corpus, corpus est substantia, substantia est Ens, ergo Socrates est Ens.* *Sorites quid.*

1 *Sorites* est tantum cumulus Syllogismorum, brevitatis studio in unum congestorum, unde nomen habet.

Sorita regula.

Ubi hæc tria sunt notanda.

2 *Sorites* resolvi debet in Syllogismos primæ figuræ.

3 In serie rerum & causarum vera erit *Sorites* si genus non mutetur; & Series non misceantur: quod ex prima regula Antepredicamentali discendum est.

Hæc de Syllogismo & ejus Speciebus degustâsse sat erit.

CAP. 15.

De Legibus disputandi.

Appendix.

PROPOSUI totam propositionis cognitionem; tam ut in se consideratur, quàm ut cum aliâ conjungitur ad efficiendam Argumentationem. Nunc de Legibus disputandi pauca adjiciam, quasi epilogo loco.

Disputatio quid sit, hæc cognoscas: *Disputatio*, est *Disputatio* de re aliqua controversâ, pugna argumentosa, aut veritatis ejus inveniendi causâ, aut ingenij exercendi, aut tentandi studio instituta. *quid.*

Disputantes sunt duo.

1 Opponens,

1 Diligenter perpendere quid expugnaturus sit, nec aliud probare quam quod ab adversario negatur.

2 Argumenta caute & directe sine hæsitantia proponere.

3 Negatam propositionem diligenter advertere, eamque confirmare.

4 Solutionem ab adversario datam, 1. repetere verbis ipsius, cum aut eam accipere ut sanam, aut refellere ut infirmam.

5 Cavere ne respondens ad aliud respondeat, quam quod ab ipso proponitur.

1 Præcipue cavere nè opponens quicquam aliud prober, nisi quod ab ipso negatur, idque inferat ipsius verbis.

2 Propositam rationem ab Opponente sobrie & distinctè repetere.

2 Respondens, cujus munus est,

3 Aptè solutionem aptare, cum sit opus, idque quatuor modis,

1 Concedendo quæ vera sunt, & sic conclusio concedi potest, quum sit vera.

2 Negando, quæ falsa sunt, & hoc solum in præmissis nunquam in conclusione.

3 Distinguendo, quæ sunt ambigua: idque vel in tota propositione vel parte aliqua & termino.

4 Applicando illam distinctionem aptè.

Finis Argumentationis in genere quatenus secundum formam (id est) modum & figuram consideratur.

LIB. 4.

LIBER QVARTVS.

CAP. I.

De primâ Definitione Demonstrationis.

EGimus hucusque de Syllogismo in *Genere*, prout (absque ullâ vel materiæ vel finis consideratione) in terminis solùm disponendis secundum modos & figuras versatur, quo in sensu apud *Arist* satis prolixè tractatur *Prior. Analyt. lib. 1. & 2.* Restat jam ut de Syllogismo in *Specie* aliquid adjiciamus, quatenus ad certam materiam restringitur, & in hunc vel illum scopum dirigitur. Cum itaque in duplici materiâ constituatur, hâc *necessariâ*, illâ verò *probabili*; & ad duos fines collimet, *Opinionem*, & *Scientiam*: hinc duplex in *Specie* oritur Syllogismus; quorum alter dicitur *Demonstrativus*, alter verò *Dialecticus*; hic (à materia) *Contingens*, ille *Necessarius*; hic (à Fine) *Optimabilis*, (cui persuasibilis seu Rhetoricus Syllogismus refertur) ille *Scientificus* nuncupatus.

Syllogismo *Sophistico* seu fallaci, nomen Syllogismi (nisi sano sensu) non tribuimus; cujus finis est *Deceptio*; cujus materia, seu media, *Specie tantum sunt probabilis*, unde nomen (*Apparentis*) obtinet: quem in scopulum ne quispiam fortè impingat, (postquam ad propositos fines iter verum monstratum sit) Scyllam hanc incautis, per capita quædam notabimus. De Syllogismo itaque *Demonstrativo* prius est agendum, mox de cæteris ordine.

In Demonstrati-
 one hæc tria
 sunt tradenda.

1 Quid sit.

2 Quotuplex.

3 Quæ sint ejus Affectiones.

Ut ostendamus quid sit, sciendum est, quod duplex est demonstrationis *Definitio*.

I

Altera

*Demonstra-
tio quid.*

Altera pe-
tita à De-
monstrati-
onis •

1 *Fine*, unde sic describitur. *Demon-
stratio est Syllogismus scientificus.*
2 *Materia*, seu potius conditionibus
præmissarum; unde sic definitur. *De-
monstratio est Syllogismus constans ex
veris, primis, immediatis, notioribus,
prioribus, & causis conclusionis.*

De utrâque ordine dicturi; prioris explicationem
prius aggredimur.

Genus] est *Syllogismus* (non imperfectus quispi-
am aut mutilus) sed specialiter sic dictus, perfectus,
modo figurâque constitutus.

Differentia] est *scientificus* per quam ab alijs Syl-
logismis in certâ materia constitutis distinguitur.
Namque *Topici* finis est *Opinio* vel fides oratoria;
Sophistici scopus est *deceptio*. Ad hujus itaque pleni-
orem evidentiam, notandum est duplicem esse De-
monstrationis finem.

*Duplex fi-
nis De-
monstrati-
onis.*

Alterum { 1 *Internum* & Operis, quem in hoc ipso tra-
ctatu consequi poterimus: Atque est, *legiti-
mam Demonstrationem conficere.*
2 *Externum* & Operantis; atque est *scientia*;
ad quam facilius comparandam, præstantissi-
mum hoc instrumentum, sive demonstrantis
regula, erat excogitata.

Finis internus quo pacto à nobis sit assequendus
(scilicet. *Demonstrationem componere*) subsequens tra-
ctatus docebit. Ad externum verò adipiscendum,
duo sunt notanda. 1 Quid sit. 2 Ex quibus partibus
seu terminis simplicibus constet.

*Scientia
quid.*

Definitur *Scientia*; notitia certa conclusionum,
quibus propter Demonstrationem assentimus. Vel
sic: *Scientia* est cognitio alicujus propriæ passionis,
inhærentis suo proprio subjecto, per propria & im-
mediata principia. Vel sic alias in concreto: *Scire est
causam*

causam cognoscere propter quam res est, illius rei causam esse, nec aliter se habere posse: cuius ultimæ definitionis partes sic explicantur.

Genus] est *cognitio*, non quævis tamen sensibilis notitia, sed *intellectiva*; neque hæc indiscriminatim universalis; sed *ad rectum objectum definita*; non terminorum simplicium, sed *complexorum*; non principij sed *conclusionis*.

Differentia] duas habet partes, quarum altera refertur ad *Objectum* sive rem cognitam, his verbis, *illius rei causam esse*, ubi hæc tria notemus. 1 quod scire est *per causam*; unde per effectum non habetur perfecta scientia. 2 *per causam propter quam*: unde solum efficiens & finis sunt causæ demonstrantes effectum, & Demonstrationis medium in ordine ad affectionem. 3 *per causam propter quam illius*: unde non quævis efficiens causa remota, vel finalis, vel efficiens parit scientiam; sed propria atque immediata *illius*. Altera pars [differentiæ] refertur ad *Subiectum* sive animum scientis; ut, *aliter se habere non possit*; nam si de rebus necessarijs fluctuet animus, non jam *scientia est, sed opinio*.

CAP. 2.

*De præcognitionibus, questionibus,
& tribus præcognitis.*

DEFinitione sic explicatâ, partes scientiæ succedunt explicandæ, quas in omni scientia perfectâ fas est invenire, & sunt *tria præcognita* quæ per tres terminos simplices exprimuntur. 1 *Subiectum*, 2 *Affectio*, 3 *Principium*, de quibus post præcognitiones & quæstiones sigillatim dicemus.

De præcognitione { 1 Quid sit.
hæc tria sunt tra- { 2 Quotuplex.
denda. { 3 Quæ regulæ.

*Præcogni-
tio quid.*

Præcognitio est antecedens quædam acquisitiva notitia, quæ ad exactiorem cognitionem ordinabilis, viam præparat, quâ tandem ad ipsos scientiarum apices gradatim ascendamus.

1 *Sensitiva*, quam per sensus acquirimus, estque hæc notitia, radix, fons, & simpliciter primum omnis acquisitæ cognitionis intellectivæ principium; quæ aliàs *præparans* nuncupatur.

Estque duplex

1 *Conclusionem immediate*; & tum dicitur præcognitio *complexa*; sive agens, estque tum *Axiomatum*, tum præmissarum perceptio.

2 *Intellectiva*, quæ duplex est, vel enim antecedit

2 *Totam Demonstrationem*; & dicitur *simplex* sive *dirigens*; quæ tres terminos simplices ex quibus Demonstratio constat æqualiter respiciat. Atque hæc sola præcognitio ad hunc locum spectat.

Quotuplex.

Præcognitio hæc simplex est duplex in genere.

2 *Quid sit*, { 1 *Nominis significationem*, & quæ in se dicitur, *quid Nominis*.

2 *Naturæ manifestationem*, & duo includit tum dicitur *quid Res*.

2 *Quod sit*, { 1 *Quæsitum est* vel existat re- vera *extra intellectum*; & hæc respondet quæstioni *An sit?*

2 *Quæsitum est verum prædicatum* in subjecto.

1 *Simplex*, quæ æqualiter convenit accidentibus & substantijs, & hæc vel

1 De essentia vel existentia interrogat, *An sit?*

2 De natura quærit, *Quid sit.*

2 *Complexa*

Quæstio quotuplex sit. *Quæstio est duplex alia*

Q
servan
fluit,
3 utru
jecto.
quod
ultime
Hi
observ
1
quàm
2
nitio
3
præce
tium,
Po
gendu
præse

Alia
Præc

2 *Complexa* quæ } 1 *Virum* prædicatum sub-
 præsertim con- } jecto *insit*, ut *utrum homo*
 venit accidenti- } *est visibilis?*
 bus, & vel quæ- } 2 *Cur* prædicatum *insit*
 rit } subjecto: ut, *cur homo est*
 } *visibilis?*

Quarum quæstionum ordo strictim semper ob-
 servandus quia naturâ & serie præcognitionum pro-
 fluit, & talis est ut 1 quætur An sit. 2 quid sit.
 3 utrum insit subjecto. 4 & ultimò, cur inhæreat sub-
 jecto. Præcognoscimus enim 1 quid sit nomen. 2
 quòd res sit existens. 3 quid sit natura ejus. 4 &
 ultimò, quòd insit subjecto.

Ordo qua-
 stionum &
 præcogniti-
 onum.

His definitis, de utrisque conjunctim hæc leges sunt
 observandæ.

- 1 Quid nominis, est semper præcognitio nun-
 quam Quæstio.
- 2 Cur sit, est semper Quæstio, nunquam præcog-
 nitio
- 3 An sit, Quid rei, & Quòd sit, sunt ex parte
 præcedentium, quæstiones; sed respectu subsequen-
 tium, Præcognitiones.

Regula de
 præcogniti-
 onibus &
 quæstioni-
 bus.

Post præcognitiones & quæstiones proximè a-
 gendum est de ipsis *præcognitis*: quæ (quantum ad
 præsens institutum) sunt in duplici genere. Namque

Alia sunt } 1 *Simplicia*, quæ ante ingressum De-
 præcognita } monstrationis seorsim præcognoscun-
 } tur, qualia sunt tantum hæc tria suprâ
 } proposita & mox tradenda. 1 *Subje-*
 } *ctum*, 2 *Passio*, 3 *Principium*.
 } 2 *Complexa*, quæ in Demonstrationis
 } *progressu* sive in ipso actu Demonstran-
 } di, immediatè præcognoscuntur con-
 } clusioni; & sunt duæ *præmissæ*, de qui-
 } bus. cap. 4. fusiùs dicemus.

De præcognitis simplicibus hæc sunt inquirenda. 1. quid sunt, 2. quotuplicia, 3. quæ sunt conditiones singulorum, & primum de *subjecto* dicamus, quod sic definitur.

Quid sit

Subjectum.

Subjectum est terminus simplex in demonstratione de quo accidens per causam proximam demonstratur: quod alias dicitur, *genus, materia, minus extremum*, estque hoc

Quotuplex sit Subjectum.

Subjectum duplex.

1. *Totale*, quod toti scientiæ & omnibus quæ in eâ sunt subternitur, quale est, *corpus naturale in physiologia: in Arithmetica numerus: ens in Metaphysica.*

2. *Partiale*, quod cum sit tantum species, seu pars generalis subjecti, toti scientiæ non adæquatur sed specioribus attributis, quale adhibere solemus ad demonstrandum hanc vel illam affectionem in Specie. Quorum utrumque rursum est vel *materiale* vel *formale*:

Materiale, (quod *res considerata* vocatur) & hoc in diversis disciplinis & scientijs locum habet, v. g. *homo* tractatur in *Physicis, Anatomicis, Ethicis, Medicinal. Chirurgicis, &c.*

Formale, quod præter rem consideratam includit *modum considerandi*, secundum quem res considerata determinatur ad hanc vel illam scientiam. v. g. *homo* in *physiologia* est ut *subjectum* particulare *træctationis* seu *demonstrationis*; in *Anatomica* ut *subjectum operationis* seu *inspectionis*, in *Ethic. Medicin. Chirurg.* ut *finis cuius*, sive *subjectum informationis*, quatenus *sanitate donandus*: in illâ *moralis*: in his *naturalis*; sed diversis medijs. Atque de hoc *subjecto* dicitur *unitas scientia pendet ab unitate subjecti*: nempe

pe

pe unitas scientiæ *totalis* ab unitate *subiecti totalis*, partialis à *partiali* pendet.

De subiecto formali siue sit totale seu *partiale* *leges ista* sunt tenendæ.

1 Ut sit ens per se extra intellectum, hoc enim requiritur, ut possit subistere accidentibus demonstratis, siue sit substantia: ut scientiâ *physicâ*: siue sit de genere accidentium ut in *mathematicis*.

Leges subiecti.

2 Ut habeat propria principia, & proprias affectiones.

3 Ut sit adequatum scientiæ cui substernitur totale totali, particulare particulari scientiæ: ita ut alibi nusquam reperiat.

4 Ut ante ingressum demonstrationis præcognoscatur, quid sit & quod sit.

Tantum de subiecto: sequitur suo ordine *Accidens* demonstrabile, quod (quia præsertim respicimus demonstrationem potissimam) *propria passio* dicetur, atque sic definitur.

Passio est plerumque accidens proprium quod de subiecto demonstratur, per proprium principium, quæ aliàs *accidens*, *affectio*, *effectus*, *maius extremum*, & *quæsitum* simpliciter nuncupatur.

Passio quid

Quotuplex sit passio distinctè satis intelligatur cum demonstrationis species inspexeris. cap. 6.

1 Ut præcognoscatur quid nomen significet.

Leges passionis.

Passionis
Conditiones
sunt tres.

2 Ut consideretur quatenus inhaereat, nam cum subiecti vicem obtinet dicitur quodammodo *Substantia*. Arist. lib. 1. post. cap. 27.

3 Ut definiatur per subiectum proprium, genus, & causam efficientem.

Affectionem subsequitur *Principium*, quod sic describatur.

*Principi-
um simplex
quid.*

*Principium est per quod affectio demonstratur, de
suo subiecto: quod intelligendum est de termino sim-
plici: qui est tertium præcognitum.*

Quotuplex sit constabit. cap. 6.

*Principij
simplicis
leges.*

*Leges autem
principij sim-
plicis sunt
quatuor.*

1 Ut sit terminus simplex, toti de-
monstrationi *præcognitus*: nam prin-
cipia complexa non sunt præcogni-
ta prima toti demonstrationi, & *ante
ingressum operis*, sed præcognoscun-
tur *tantum conclusioni*, idque imme-
diatè & in ipso demonstrandi actu &
progressu.

2 Ut præcognoscatur quid signifi-
cet, & aliquando quòd sit.

3 Ut sit principium *tum essendi*,
tum etiam cognoscendi.

4 Ut in eadem scientia possit à
posteriori demonstrari, seu quòd
sit; à priori verò nunquam, sive
cur sit.

Atque hæc de tribus præcognitis dixisse sat
erit.

CAP. 3.

Absolutis propriis principiis sequuntur comple-
xa, quæ cum dupliciter considerentur 1 Scor-
sim & per se. 2 Coniunctim cum præmissis; in
hoc cap. seorsim considerentur, coniunctim in se-
quenti.

De principio complexo *per se* considerato, hæc
tria sunt tradenda. 1 Quid sit. 2 Quotuplex, seu
quot sunt Species. 3 Quæ singulorum leges.

Prin-

Principium est propositio immediata: *Arist. lib. 1. post. cap. 2.* quam definitionem sic explicamus.

*Principiū
complexum
quid.*

Genus est *propositio*, (non *Dialectica* vel *contingens* quæ contingenter vera est vel falsa, cum in opinione sit adhuc pendula) sed *Demonstrativa* seu necessaria quæ determinatè & necessariò vera est. Unde liquet quoddam Demonstrationis principium hic definitur, scil. non simplex illud (de quo *suprà*) sed *complexum*.

Differentia, est, quòd sit *propositio immediata*, quam *Principi-*
inter præmissarū condiciones capite seq. perpendamus. *um quom-*

Principium
autem hoc
complexum
est in du-
plici dif-
ferentia,
namque a-
liud est

1 *Axioma*, (quod aliàs nuncupatur *plex Axi-*
commune principium, Dignitas, & Ma-
xima) est tale principium quod vel est

nobis naturale, vel tam facili negotio
furtim & paulatim insensibiliter ac-
quiritur; ut antequàm ad discendum
accedamus, necesse est hoc cognitum
habeamus.

2 *Thesis*, est principium proprium
unius scientiæ, quod est per se fide
dignum, discenti tamen adhuc peni-
tus inauditum, absque omni probati-
one, ab eodem primà recitatione per-
cipitur.

Axiomatum
rursus alia
sunt

1 *Suprema*, & communissima quæ
cæteras omnes scientias transcendunt
(quorum usus non est exiguus in De-
monstratione ducente ad Impossibili-
le) qualia sunt, hæc duo *Metaphysica*.
Idem non potest esse, & non esse. De om-
ni re, vera est affirmatio vel negatio.

2 *Communia* non simpliciter omni-
bus, sed pluribus, vel saltem duabus sci-
entiis communicata; quale est illud

Mathe-

Mathematicum: ab equalibus equalia si demas, reliqua erunt equalia: quod si determinetur per magnitudinem fit Geometricum: si per numerum, fit principium Arithmeticum.

Thesis sumitur tripliciter.

Hypothesis & postulatium quid.

Definitio quid.

Thesis est duplex

Leges de principijs complexis.

1 *Vulgariter*, pro quâvis propositione vel sententia vel themate.

2 *Strictius*, pro sententia cuiusdam nobilis philosophi, præter vulgatem & receptam opinionem. Ut *Arist. lib. 1. Top. cap. 11.*

3 *Strictissime*, pro principio demonstrativo quod nos supra definivimus: quo sensu est *hypothesis* vel *definitio*.

1 *Hypothesis*, cum docens ponit aliquid esse vel non esse absq; probatione, quod si discenti videatur probabile dicitur ad illum *suppositio*: sed si vel nondum assentiatur vel contra opinetur, *postulatium* appellatur.

2 *Definitio*, cum docens determinatè quid sit ostendat & ponat; estq; vel definitio *subiecti & affectionis* simul, vel *affectionis* seorsim: eaq; vel causalis & tum est major propositio: vel aggregata ex maiore & minore propositione, estq; demonstrationis *effectus* non principium.

De supradictis principijs *regula* sunt observandæ.

1 Principia communia in suâ *latitudine* à demonstratione *ostensivâ* simpliciter excluduntur.

2 Principia communia ad subjectum speciale *constituta* non expresse & formaliter, sed *virtualiter tantum* & extrinsecus (ut limites quo transire non licet) ingrediuntur demonstrationem ostensivam.

3 Principia communissima in *ambitu* suo, *actu*, & *formaliter*

formaliter, insunt in demonstratione quæ ducit ad impossibile,

4 Suppositio subjecti non actu ingreditur demonstrationem jam formatam, sed semper præcognoscitur eidem mox formandæ.

5 Definitio affectionis tum causalis, tum aggregata, *actu* exprimitur in demonstratione ostensiva.

6 Definitio non nisi conjunctim cum definito, habitoque respectu ad conclusionem, est species principij quod supra definitur (inmediata propositio.)

CAP. 4.

De secundæ definitione demonstrationis.

QUID sit principium complexum per se consideratum & quoduplex & quæ illius leges jam dictum est: sed quoniam ex his una cum affectione conjunctis duæ resultant *præmissa* demonstrationis quæ ipsæ etiam principia dicuntur: ideo de illarum conditionibus in 2 definitione pauca sunt dicenda. 1 itaque definitionem proponamus, 2 ejus partes perpendamus.

Demonstratio est Syllogismus constans ex veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & causis conclusionis

De genere quod est *syllogismus* supra egimus. Differentiarum apices totidem sunt præmissarum conditiones, de quibus sigillatim prout proponuntur, dicendum: ubi cognoscendum est, has quinque conditiones in duplici discrimine versari. Namque aliæ competunt principaliter

Principijs { 1 Inter se consideratis, scil. ut sint
2 Prima & immediata.

2 Ad

Secunda definitio demonstrationis & materia d sumitur, seu potius à conditionibus præmissarum.

2 Ad conclusio-
nem relatis: scil.
ut sint | } | 1 Priora.
2 Notiora.
3 Causæ conclusi-
onis. |
|--|---|---|

Quæ omnes conditiones speciarim sic explican-
tur.

1 Veritas
principio-
rum.

1 Est, ut principia sint *vera*, quæ scientiam pari-
unt. Ubi notandum quòd veritas principiorum De-
monstrativorum petenda est partim à Demonstrati-
onis *Materia*, partim à *forma*.

1 à materia vel	{	1 <i>Significata</i> seu
re ipsa, atque dici-
tur aliàs, <i>veritas</i>
<i>rei</i> , sive <i>objecti</i> ,
estque duplex | { | 1 <i>Incomplexa</i> , seu essen-
tiæ vel existentia; quando
res reverà est extra intelle-
ctum.
2 <i>Complexa</i> , seu depen-
dentia, quando res inter
se necessariam habent at-
que arctam coherentiam
utcumque à nobis non ob-
servatam.
2 <i>Significante</i> , seu termino, quando termini
rebus significatis aptè congruunt; simplices
simplicibus, complexi rebus complexis. |
|-----------------|---|--|---|---|

2 A *Forma*, quæ consistit in debitâ dispositione
terminorum in Propositionibus secundum modos &
figuras Syllogismi in genere: Atque hæc dicitur,
veritas illationis, seu *formæ*, cum altera sit *veritas*
rei, seu *materiæ* substratæ. Utroque modo præmis-
sæ in Demonstratione sunt veræ.

2 Primitas
& imme-
diatas.

2 Condicio est: ut principia sint *prima* & *imme-*
diata, quæ duo non re discrepant sed tantum ratio-
ne, quorum posterius additur, ad restrictionem &
explicationem prioris, quod ex hac distinctione
patebit.

Primum

Primum
dicitur du-
obus mo-
dis.

1 *Sursum ascendendo*, quomodo illud dicitur primum, quo non datur aliud prius: ut, *Dens est, Substantia est.*

2 *Deorsum descendendo*, quomodo illud est primum, quod proximè attingit effectum, sive de quo effectus primò prædicatur, quod planè idem est, ac si diceretur immediatum. De quo hæc tria sunt tradenda. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3 quomodo in Demonstratione potissima singulæ propositiones sint immediatæ.

Immediatum est inter quod & prædicatum non datur medium: quod ut fiat manifestum, notandum quòd duplex est

1 *Subjecti*, quando inter prædicatum & subjectum nullum intercedit immediatius subjectum: ut, *homo est rationalis, homo est sensibilis.*

2 *Causa*, quando inter prædicatum & subjectum causa immediatior non intervenit: ut, *rationalis est sensibilis, homo est rationalis.*

In Demonstratione potissimà ubi medius terminus est causa interna subjecti, (scil. *materia vel forma*) & efficiens effectus per emanationem, major propositio est immediata ratione causæ, sed non subjecti: ut, *rationalis est sensibilis*. Conclusio est immediata ratione subjecti sed non causæ: ut, *homo est sensibilis*. Minor utroque modo est immediata, tam immediatione causæ, quàm subjecti: ut, *homo est rationalis*.

In demonstratione potissimà ubi medius terminus non est causa interna subjecti, licet tam major quàm conclusio sit immediata, minor tamen non est immediata

immediata ratione causæ. Hoc accidit in omni demonstratione potissima à causa externa; tum etiam ubi ab una affectione prædemonstratâ procedimus ad demonstrationem alterius; quales sunt propemodum omnes Mathematicæ demonstrationes; ut refert Zab. de medio demonstrat. c. 17. quali etiam in physicis utitur philosophus. lib. 2. de celo text. 59. *omne globosum in sphaera mobili recipiens lumen ab alio, lumine paulatim accrescit; Luna sic se habet, ergo Luna lumine paulatim accrescit.* De his vide plura, in fine cap. 5.

Ob.

Sol. 1.

Sol. 2.

Si quis contenderet has non esse potissimas quia potior est & præstantior illa Demonstratio ubi omnes propositiones sunt immediatæ. 1 Dico quodd hæ demonstrationes sunt potissimæ quantum ad effectum demonstrationis, qui est *scientiam parere* neque minus per mediatam minorem, quàm si esset immediata, hunc effectum assequimur; dummodo major sit indemonstrabilis; patiter ut clavis ferrea æquè præstans est, atque deaurata quantum ad usum clavis, si officium suum dextrè absolvar, (licet materia eius minoris pretii habeatur.) 2 Dico quodd in Demonstratione unius effectus per alterum prædemonstratum, minor est virtualiter immediata; quia licet medium sit effectus, vim tamen & virtutem mutuatur à causâ prædemonstrante immediatâ.

Hactenus egimus de *absolutis* conditionibus, quæ principiis conveniunt respectu *Demonstrationis* mox *efformanda*; à quibus tanquam à fonte dimanat propositionum necessitas, de quâ proximo cap.

Sequuntur conditiones *respective*, quæ principiis conveniunt ratione *conclusionis* mox *inferenda*, & *Demonstrationis* propè *efformandæ*.

1 Est

1 Est, ut principia seu præmissæ sint *notiores conclusionē*: ad cujus evidentiam observanda est hæc distinctio. 3 *Notiora.*

Notius dicitur aliquid duplici modo.

1 *Naturā*, quod secundum naturam est magis noscibile; sive cujus notitia non dependet ab alio, vel saltem non à tam multis medijs, quàm alterius cognitio, quale est *magis universale* respectu minùs universalis, sive singularis.

1 *Distinctā, & habituali*, atque sic *universale*, quàm singulare, *causā*, quàm effectus, sunt notiores, quia horum perfecta cognitio ab illis pendet.

2 *Nobis*, quod contingit vel in *cognitione nostra*. 2 *Confusi, & originali*, & sic *singularia* prius cognoscuntur à nobis imperfectè per adjuncta & accidentia, quàm universalis: & effectus quàm causæ.

Præmissæ igitur sunt notiores conclusionē tum naturā, tum etiam nobis, si perfectam habitualemque cognitionem respiciamus.

2 Conditio est, ut principia seu præmissæ sint *priores conclusionē*, quæ ut rectius cognoscatur, duo sunt notanda. 1, Quomodo principia absque tautologia dici possunt *prima & priora*. 2 Quot modis sunt priora. 4 *Priora.*

1 Principium dicitur 1 *Primum* ratione propinquitatis ad effectum, & in relatione ad alia principia remotiora.

2 *Prius* quatenus cum conclusionē tantum

[tantum comparatur, in ordine ad nostram cognitionem.

- 1 *Res veritate* & naturâ quia in se comprehendunt essendi causas.
- 2 *Principia* seu præmissæ sunt priores duplici modo } 2 *Nostrâ cognitione*, non illâ tamen jamjam inchoatâ (namque sic effectus & conclusiones prius cognoscuntur) sed *habituatâ* cognitione, & habitu digniori, scilicet *Intelligentia*.

3 *Causa conclusionis.*

3 Et ultima conditio est, ut principia seu præmissæ sint *causa conclusionis*, ad cujus explicationem observandum est, quod principia sunt

Causæ conclusionis triplici respectu.

- 1 *Inferentia* seu illationis, atque hoc habet Demonstratio cum cæteris Syllogismis commune.
- 2 *Essentia*, in his enim sunt termini, qui affectioni definitionem tribuunt.
- 3 *Cognitionis*, cum secundum naturæ methodum præmissæ quàm conclusio, prius à nobis habitualiter cognoscuntur.

C A P. 5.

De triplici gradu Necessitatis.

EXplicatis conditionibus præmissarum quæ exprimentur in secunda definitione Demonstrationis, jam *implicitam* conditionem aggredior, cujus usus est præcipuus, cum passim occurrat in hoc tractatu, & à primis duabus conditionibus necessario inferatur. Eaque est propositionum *Necessitas*: Nam cum

cum *veritas*, tantaque *immedietas* in pluribus requiritur; extra dubium est ab hac indissolubili connectione terminorum, aliquam inter se oriri posse necessitatem. De hac igitur hæc tria ostendamus. 1. quid sit. 2. quotuplex. 3. quæ requiratur necessitas ad singulas propositiones Demonstrationis potissimæ,

Necessitas est nexus necessarius ac indissolubilis, *Necessitas* subjecti cum prædicato: ita ut infallibilis sit de *quid*. pendentia inter hos duos terminos, & plerunque causalitas.

Hujus necessitatis sunt *tres gradus*, quorum subsequens semper includit antecedentem, ita ut in ultimo gradu summa necessitas inveniatur. 1. *De omni*, κατὰ πάντας. 2. κατὰ αὐτό, *per se*. 3. τὸ καθόλου πρῶτον *quatenus ipsum sive universale primum*. De quibus sigillatim.

1. *Propositio de omni* est cum prædicatum convenit subjecto universali, ac perpetuò; quod ut intelligatur observanda sunt hæc duo: 1. quòd modus (de *Omni*) afficit *subjectum* non autem prædicatum.

1. *Prioristica* (de qua *Arist. Prior. Anal.* unde nomen fortitur) quæ respicit tantum *subjecti universalitatem*, quæ latet in universalibus signis subjecto communi præfixis; nulla habitâ ratione ad materiam substratam; ut *Omnis homo est lapis*, est vera propositio de omni, quoad formam propositionis, quia subjecto communi præponitur nota universalis, *Omnia*.

2. Quòd propositio de omni est duplex. 2. *Posterioristica* (de qua *Arist. 1. post. c. 4.*) quæ respicit tamen *universalitatem*

temporū: sc. ut semper subiectum conveniat prædicato, tum etiam *universalitatem subiecti*: quæ tamen non tam quaeritur in signo quàm in materiâ signo & subiecto universali substrata: ut, *homo est Coloratus*, namque tales propositiones quandoque quoad formam sunt indefinitæ, sed in materiâ necessariâ universalibus æquivalent: unde nominantur universales. Atque his competit primus necessitatis gradus, scil. *De omni*.

Secundus gradus est, *Per se*, qui indifferenter afficit subiectum & prædicatum: de quo hæc tria sunt tradenda. 1 quid sit. 2 quotuplex, sive quid sit in Specie. 3 qui modi Perseitatis utiles sint ad Demonstrationem.

2 *Per se*
quid.

Prædicatio *Per se* est, quando inter subiectum & prædicatum talis est nexus essentialis, ut alterum ab altero dependeat tanquam à causâ.

Quotuplex sit ex typo quem hîc substituimus satis luculenter patebit.

*Per se &
per Acci-
dens quo-
tuplex.*

Modi prædicandi sunt vel

1 *Per se*,
cum unus
terminus
est causa
alterius,
estque du-
plex, vel
cum prædi-
catum re-
ipsa

1 *Non est distinctum* à subiecto:
ut, *homo est*, ubi existentia de sub-
stantia dicitur: & tum est *Tertius*
modus.

2 *Est* { 1 *Extrinsicum*: ut, in-
terpositio terra inter Lu-
nam & Solem, & tum est
Quartus *modus*.

sub-
iecto cui
vel lo-
caliter
est { 2 *Intrin-* { 1 *Constituti-*
secum, id-
que vel es-
sentialiter } *ve*, ut *homo*
est *animal*, &
tum est *Pri-*
mus *modus*.

2 *Con-*

1 Consequens: ut
homo est risibilis; &
tum est secundus modus.

2 Per Accidens cum
neutrum
est alterius
causa, &
tum Prædicatum
vel reipsa

: Non est distinctum à subiecto: ut, color est, & tum opponitur 3 modo per se.
2 Est distinctum à subiecto, cui vel localiter est

1 Extrinsecum, ut me ambulante fulguravit, & opponitur 4 modo per se.
2 Intrinsicum: ut, homo est albus, & opponitur tam primo quam secundo modo per se.

Posita generali modorum divisione, quid singuli sint in specie mox dicemus.

Primus modus est ut prædicatum insit subiecto, & sit de definitione ipsius: ut, homo est animal, in qua definitione hæ

1 Modus perfectissimus.

Dua conditiones sunt advertendæ.

2 Ut prædicatum insit reverà subiecto, seu ut sit naturalis prædicato; unde hæc propositio (*animal est homo*) non est in primo modo.

2 Ut prædicatum sit de definitione subiecti, & talia solum sunt 5 prædicata, 1 Genus proximum, & 2 remotum, 3 differentia proxima, & 4 remota, 5 definitio.

Secundus modus est, ut prædicatum insit subie- 2 Modus
cto, quod interim est de definitione prædicati: ut, perfectissimus.
homo est risibilis, rationale est risibile. Ubi (ut supra)

duo sunt notanda, 1 ut prædicatum reverà insit sub-
jecto, non contrà; unde hæc propositio, *risibile est*
homo, non est in secundo modo; quia est prædicatio
non naturalis: 2 Ut subjectum sit de definitione
prædicati: unde solùm accidens proprium seu effe-
ctus per emanationem (quando de subiecto suo, vel
efficiente causa prædicatur) est in hoc secundo mo-
do perfectatis.

1 Modus per
Accidens.

Cum autem inter subjectum & prædicatum in u-
trisque primis modis sit essentialis dependentia; ideo
unus tantùm modus per accidens in genere (in
quo termini accidentaliter cohærent) indifferenter
utrisque opponitur: ut, *homo est albus*: & dicitur *primus*
modus per Accidens.

3 Modus
Perfectatis.

Tertius modus est, cum existentia prædicatur de
eo quod est per se (i:) de substantia; atque hoc so-
lùm est in propositione secundi Adjacentis: ut, *homo*
est; huic autem opponitur *secundus per Accidens*.

2 Modus per
Accidens.

Quando existentia prædicatur de Accidente quod
inest semper in alio: ut, *album est*.

4 Modus
Perfectatis.

Quartus modus est, cum effectus inest alicui
propter ipsam causam, vel è contrà; namque pa-
rum refert utrum effectus insit causæ, an effectui
causa, dummodo sit mutua utriusque cohærentia.
Et in hoc genere ponuntur causæ extrinsecæ quæ
immediatè attingunt effectum, sive sit efficiens
seu finalis causa: ut, *Eclipsis est obumbratio terra*;
desiderans sanitatem vult cibum concoqui. Atque
huic opponitur. 3 *modus per Accidens*, quando inter
terminos vel omninò nulla, vel saltem exigua depen-
dentia, nulla rerum causalitas, sed nuda tantùm
est concomitantia: ut, *ambulante Socrate fulgura-*
vit.

3 Modus per
Accidens.

Restat proximè ut ostendamus qui modorum
per se, sunt utiles ad Demonstrationem, quod ab-
solvam,

solvam, cum ultimum gradum necessitatis proposu-
ero.

Tertius gradus Necessitatis est *Quatenus ipsum*, 3 *Gradus*
το γὰρ δὲ πρῶτον sive *universale primum*, quodque *Necessita-*
ipsum respicit *prædicatum*; atque dupliciter definitur, 111.

1. quod omni inest, per se, & quâ id ipsum. Hæc *Quatenus*
definitio ideò desumpta est à cæteris gradibus, quia *ipsum, quid*
gradus posterior semper est priori perfectior: primus
enim notat tantum temporis & subjecti universali-
tatem; secundus huic adjicit nexum essentialem, vel
saltem infallibilem; tertius utrisque superaddit reci-
procationem terminorum. 2. definitur *universale*,
quod de quovis. & primo demonstratur. Ubi ali-
quid de nomine primum, dein de definitionis parti-
bus dicemus. De nomine 1 observandum est, quod
dicitur *universale*, non ut natura communis in
prædicando, non ut causa universalis in causan-
do, non ut nota universalis in significando; sed
minùs frequenti significatione, ut *universale*, in *at-*
tributionis adæquatione; quando prædicatum &
subjectum in totâ latitudine, & ambitu adæquan-
tur; qualia sunt hæc tria tantum prædicata. 1 *dis-*
ferentia proxima. 2 *definitio proxima*. 3 *affectio*
seu propria passio speciei.

1 Dicitur frequentius *quâ tale*, sive *quatenus ip-*
sum, quod hæc duo importet. 1 internam rationem
prædicati ad subjectum, sive *specificationem* essen-
tialemque dependentiam, & quantum ad hoc, ge-
nus dicitur quatenus ipsum. 2 *reduplicationem* ter-
minorum una cum internâ dependentia: ut, *homo*
quâ homo est rationalis, & *rationalis quâ rationale*
est homo; atque sic genus excluditur, & omnia es-
sentialia prædicata, præter hæc tria supradicta. Dux
sunt partes definitionis, prima est quod dicitur
prædicari de *quovis* (i:) de quâvis parte subjecti,

seu de subiecto in suâ latitudine : secunda dicitur de *primo* prædicari ; ad cuius explicationem , notanda est hæc de *primitate* distinctio , alia namque est

- Primitas* { 1 *Attributionis tantum*, quæ nullum aliud prius subiectum admittit , sic *homo* est primum subiectum *animalis*, licet brutum sit æquè primum , eò quòd primò, id est, immediatè dicitur de homine.
- 2 *Adequationis & attributionis simul*, quæ non patitur aliquod vel prius vel æquè primum subiectum ; hæc aliàs nuncupatur *primitas absoluta* : & in hoc sensu (*primum*) in definitione adhibetur.

Hiscæ breviter definitis duo restant indigitanda. 1 qui necessitatis gradus sint utiles ad Demonstrationem. 2 quæ sit cuiusvis propositionis necessitas in hac & illa Demonstratione potissima.

Omnis gradus est utilis nisi tertius modus per se. Primum, hæc propositione absolvam ; Omnes gradus necessitatis & eorum singulæ species (excepto 3 modo per se) ad aliquam Demonstrationem sunt utiles. Cuius veritas satis constabit, cum quæ sit in singulis propositionibus necessitas (in Demonstratione potissimâ) ostendero ; quod his propositionibus absolvam.

1 Ubi medius terminus est causa interna subiecti , & efficiens passionis , inter omnes terminos est tam arcta & essentialis dependentia , ut omnes propositiones sunt quatenus ipsum , & per consequens de Omni, & Per se : Maior & conclusio per se secundo modo , minor per se primo modo. v. g. *Omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis, risur. ergo omnis homo est risibilis,*

2 Ubi

2 Ubi effectus per emanationem demonstratur per consimilem, sed prædemonstratum effectum: omnes propositiones sunt quatenus ipsum, & per consequens de omni, & per se: minor & conclusio per se secundo modo, maior etiam per se secundo modo, quia affectio demonstrat non vi propriâ, sed derivatâ virtutis causæ prædemonstrantis. v. g. *Quicquid habet magnitudinem est mobile, locabile: &c. omne corpus habet magnitudinem, ergo omne corpus est mobile, locabile: &c.*

3 Ubi effectus demonstratur per causam extrinsecam subiecto, nulla propositio est quatenus ipsum; deest enim interna & essentialis dependentia terminorum: maior est per se quarto modo, conclusio secundo, si affectio cum circumstantiis consideretur, aliter enim esset accidens commune: minor est per se nullo modo, quippe causa accidentalitatis externa prædicatur de subiecto: denique omnes propositiones hîc sunt de Omni, si medium sumatur in actu signato, non autem quatenus iam existit. v. g. *Inter quod ☉ solem & quo lumen mutatur terra ex diametro interponitur (si ad illud terra umbra perveniat,) eclipsatur; at, inter lunam ☾ solem sic se habentem; terra sic interponitur, ergo luna eclipsatur.*

Ex his prædictis fundamentis tot eliciuntur corollaria.

1 Demonstratio potissima constat ex universalibus & æternis.

2 Demonstratio constat ex certis non fortuitis & casualibus.

3 Demonstratio non est singularium; quare nec scientia per sensum habeatur.

4 Demonstratio constat ex propriis principiis, & non alienis.

Atque hactenus de definitionibus demonstrationis locuti sumus.

CAP. 8.

De Speciebus, & consequenter De
medijs Demonstrationis.

Properamus ad ostendendum quod secundo loco proposuimus: viz. quot sunt Demonstrationis species; ubi simul patebit quæ causæ possunt esse medium per quod effectus possit actu demonstrari: quæ ut facilius dignoscantur, advertenda est hæc de Demonstratione distinctio.

Divisio demonstrationis in species suas, vel potius analogata.

Demonstratio distribuitur vel ex parte

1 Materia, atque sic aliqua ostendit prædicatum	1 Cur insit subiecto; idque per causam immediatam,	1 Intrinsecam subiecto, (quæ aliàs dicitur causa efficiens per emanationem) estque vel subiecti	1 Materia.
		2 Extrinsecam subiecto, quæ duplex est, vel	2 Forma,
			3 Affectio prædemonstrata.
	2 Quod insit subiecto, idque vel per	1 Effectum.	1 Finalis.
		2 Causam remotam.	2 Efficiens per actionem transi-
			entem,

3 Forma,

2 Forme,
quæ cer-
nitur par-
tim in	{	1 Quantitate,	{	1 Universalis.
		unde alia est		2 Particularis.
		2 Qualitate,		1 Affirmativa.
	{	unde alia est	{	2 Negativa.
		3 Modo proba-		1 Ostensiva.
		tionis, unde		2 Reducens ad
		altera dicitur		Impossibile.

Positâ Demonstrationis serie, de singulis in specie mox dicendum. Et primum à primâ specie incipiamus (quæ his nominibus insignitur, *apodicticâ*, *potissimâ*; à causâ *κατ' ἐξοχὴν*, à priore, cur sit, seu *αὐτῆς*) atque prius de demonstratione à causâ extrinsecâ dicemus; de qua sicut de cæteris hæc duo trademus. 1 quid sit. 2 (positis omnium definitionibus) quæ regulæ sint observandæ.

Demonstratio à causâ intrinsecâ est, in qua medium terminus est causa efficiens per emanationem maioris extremi seu passionis; sed minoris extremi, seu subjecti, vel est principium materiale, forma, vel affectio inhærens prædemonstrata. Unde liquet hujus classis tres esse species subordinatas.

Demonstratio à causâ interna quid & quotuplex.

1 Cùm medium est forma subjecti, licet affectionis sit causa efficiens. v. g. *Omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis. Ubi (rationale) forma hominis, est efficiens risibilitatis.*

1 à forma.

2 Cùm medium sit principium materiale subjecti, & efficiens passionis per emanationem. v. g. *Quicquid constat ex unitatibus est par vel impar; omnis numerus constat ex unitatibus, ergo omnis numerus est par vel impar; ubi unitas est numeri materiale principium; sed imparitatis & paritatis causa efficiens.*

2 à materia

3 Cùm medium sit affectio subjecti prædemonstrata, per quam, alteram affectionem de eodem sub-

3 Ab affectione prius demonstrata.

jecto demonstramus . v . g . *Quicquid habet potentiam iudicandi de serijs & ludicris, illud est risibile, omnis homo habet talem potentiam, ergo omnis homo est risibilis.* Hæc est potissima Demonstratio ; quia in eâ concurrunt omnes supradictæ conditiones : virtus tamen & causalitas hujus mediï dependet à causalitate mediï in prædemonstrante hoc Syllogismo: *Quicquid habet animam rationalem habet potentiam iudicandi de serijs & ludicris, omnis homo habet animam rationalem, ergo omnis homo habet potentiam iudicandi de serijs & ludicris.* Ubi à forma hominis infertur potentia iudicativa, ab hac illatâ rursus infertur potentia ridendi, flendi, &c.

Demon- Sequitur Demonstratio potissima à causâ exte-
stratio à nâ, quæ sic describitur. *Demonstratio à causa exter-*
causa ex- nâ est, in quâ, causa finalis vel efficiens per Actio-
terna quid nem transiientem est medius terminus seu causa ma-
& quosum- joris extremi. Unde hæc Demonstratio in duas sub-
plex. ordinatas species partitur.

1 *Ab effici-* Est, ubi medium est causa efficiens extrinseca
ente exter- tàm subiecti quàm majoris termini. v . g . *Inter quod*
na. & solem à quo lumen mutuatur ; & ad quod terra
umbra perveniat terra ex diametro interponitur, illud
lumine deficiat : at inter solem & lunam: &c. terra
sic interponitur: ergo Luna deficiat lumine. Ubi defe-
ctio luminis demonstratur de luna per terram inter-
positam, quæ est causa remota & longè distans. Nec
obstat quo minus hæc Demonstratio dicatur potissi-
ma, quòd in hac (quæ in cæteris inest) tanta pro-
positionum necessitas non reperitur, siquidem hoc
nomine insignitur, non in relatione ad necessita-
tem singularum propositionum ; sed solum ex par-
te finis, qui tum obtinetur cum effectum per cau-
sem qualemcunque mediatam (à quâ dependet in-
fallibiliter) de subiecto quolibet demonstramus.

2 Est,

2 Est, ubi medius terminus est causa finalis, utriusque extremi, subiecti ut *cui*, affectionis ut *cujus* 2 à causa finalis.
gratia. v. g. *qui vult cibum descendere ad fundum ventriculi ut celerius & perfectius concoquatur, quam si fluitaret ad os, ut inde sanitatem recuperaret, post cenam moderatè ambulat: febricitans vult sanitatem recuperare, ergo febricitans vult cibum descendere, post cenam moderatè ambulare.* Ubi deambulatio & concoctio de febricitante demonstrantur per sanitatem quæ est horum causa finalis. Et licet hæc nulla sit absoluta propositionum necessitas; est tamen hypothetica ex suppositione finis, posito enim, quod febricitans vult sanitatem: omnes propositiones sunt de Omni, & maior per se quarto modo: quæ tanta est necessitas, quâ maior, in tali materia practica seu contingenti, nec dari potest, nec quæri debeat, ad plenam quæ sit scientiam. Unde & hæc potissima Demonstratio meritò audiat.

Positis definitionibus demonstrationum Apodicticarum, sequuntur iam regulæ seu corollaria.

1 In omni Demonstratione ubi medium est interna causa, seu de definitione tam subiecti quàm affectionis, est summa necessitas in omni propositione.

Regula de speciebus demonstrationis.

2 Omnis demonstratio potissima est primitivè affirmativa in *Barbara*, ex consequenti tantum negativa in *Camestres*.

3 In omni demonstratione potissima, saltem inter medium & maius extremum nexus est indissolubilis, & infallibilis necessitas.

4 Quicquid demonstratur apodicticè est Accidens.

5 In omni demonstratione potissimâ medium est definitio maioris extremi, non tamen formalis, aut aggregata, ex genere, causâ, & subiecto, sed

sed causalis tantum.

6 Quatuor causarum genera habent locum medii termini, sed demonstrant solum sub ratione finis aut efficientis.

7 Hactenus de principali demonstratione quæ ostendit *cur sit*. Sequitur demonstratio minus principalis quæ probat tantum *quod sit*; atque ita scientiam linquit imperfectam; hæc aliàs dicitur *oti*. Estque duplex

1 ab effectu.

2 à causa remotâ.

Quæ duæ retinent nomen demonstrationis, quoniam duas habent præcipuas ejus conditiones illa immediatatem, hæc causalitatem.

Demonstratio ab effectu (quæ aliàs à *posteriori* vocatur) est cum effectus necessarius, est medius terminus, probatque *quod causa* ejus proxima & immediata tali *subiecto* competat. v. g. *Omne risibile est rationale, omnis homo est risibilis ergo omnis homo est rationalis*, huius autem duæ sunt species; vel enim medium est effectus

1 Per emanationem.

2 Per actionem externam.

De quibus isti Canones sunt observandi.

1 Tum demonstramus per effectus quando causa rerum nos latent.

2 In inveniendis scientiis procedimus semper à cognitione effectuum.

3 Demonstratio ab effectu plerunque efformatur affirmativè in *Barbara*, quandoque sed rariùs negativè in *Camestres*.

4 Demonstratio ab effectu per emanationem præstantior est, quàm à causa remotâ. 1 ex parte *forma*, cum illa sit affirmativè in *Barbara*, hæc negativè in *Camestres*. 2 Ex parte *materia*, nam in illâ est summa

summa necessitas singularum propositionum. (differt namque à potissimâ tantum situ terminorum; à quâ fit per mutationem maioris termini in locum medii.) In hac nulla propositio est quatenus ipsum; vix ulla per se, nisi tantum maior, idque 1 modo, ut causa remota: quæ ut evidentius innotescant proximè videndum est quid sit.

Demonstratio 2^a, à causa remota est, cum medius terminus est causa remota maioris extremi seu effectus, quem ordinariò non nisi negativè demonstrat in secundâ figurâ, scil. in *Camestres*. v. g. *omne risibile est animal, nulla arbor est animal, ergo nulla arbor est risibilis*. Ubi risibile negativè de arbore demonstratur per animal, quod est causa remota risibilitatis, namque à remotione causæ remotæ ad ablationem effectus sui sequitur illatio. De hac autem notandæ sunt hæ regulæ.

*Demonstr.
à causa re-
motâ.*

1 Hæc demonstratio inter prædictas minimam habet necessitatem terminorum inter se.

*Regula de
demonstr.*

2 Hæc demonstratio est membrum demonstrationis quæ passim à Philosopho *particularis* appellatur.

*à causâ
remotâ.*

3 Hæc demonstratio nunquam fit affirmativè in *Barbara*, nisi contingat effectum cum causâ remota reciprocari. v. g. *Quod habet animam nutritur, omnis planta habet animam, ergo omnis planta nutritur*. Ubi nutritio (cujus proxima causa est anima vegetativa) cum anima indefinitè sumptâ reciprocatur.

Hucusque de 1 Demonstrationis partitione, quæ à materiâ erat desumptâ, sequuntur distinctiones à formâ petitiæ, vel potius ab affectionibus prædictarum specierum analogicarum. Et primum dicemus de prima, quæ non tam à forma (1.) à sig-
no-

notum quantitate deducitur, quàm revera à necessitate vel contingentia materiæ (*licet aliter cum vulgo loquimur*) quæ terminis & signis subternitur.

Unde alia dicitur { *1 Universalis,* } de quibus sigil-
 { *2 Particularis* } latim.

*Demon-
 stratio uni-
 versalis
 quid.*

1 Universalis Demonstratio est in quâ affectio demonstratur de subiecto primo adæquato atque universali per causam immediatam, ut cum *sensibile* de *homine* demonstramus per animam rationalem, atque huius generis sunt omnes Demonstrationes potissimæ, ostendentes *cur sit*, ut & demonstratio probans *quod sit* ab effectu per emanationem.

*Demon-
 stratio par-
 ticularis
 quid.*

2 Particularis (non sic dicitur quasi termini essent particulares; sed) *definitur demonstratio*, in quâ affectio de subiecto minus universali demonstratur, inadæquato, seu de altera tantum parte subiecti primi: ut cum *sensibile* demonstramus de *homine* per animam *sensitivam*, aut *mobile* de *homine* per naturam.

2 Divisio est ex { *1 Affirmativam.*
Qualitate in De- {
monstrationem { *2 Negativam.*

*Demon-
 stratio Af-
 firmativa
 quid.*

Demonstratio affirmativa est, in cuius conclusione prædicatum affirmatur de subiecto; quod, exceptâ particulari, quæ nonnunquam est negativa, in omnibus evenit Demonstrationis membris.

*Demonstr.
 negativa
 quid.*

Negativa est in cuius conclusione prædicatum de subiecto negatur: ut, *Omne respirans est animal, paries non est animal, ergo paries non respirat.* Atque hoc frequenter accidit in Demonstratione *ubi à causa remota*: possit etiam in omnibus aliis Demonstrationibus accidere, sed hoc rarius, idque tantum ex consequenti, nam affirmatio est negatione, tum re quàm cognitione nostrâ, prior, & potior.

3 Divisio

3 Divisio est ex modo pro-
bationis seu inferentiae, un-
de alia est

1 Ostensiva.
2 Reducens ad Impos-
sibile.

Demonstratio Ostensiva est in qua conclusio evi-
denter & directè inferitur, ex præmissis prioribus, *Demon-*
notioribus: &c. cujus generis sunt omnes quæcun-
que sunt supra nominatae Demonstrationis species, *stratio Os-*
vel analogata. *tensiva* quid.

Demonstratio ducens ad Impossibile est, quando
conclusiones probamus idèò veras esse ex præmis-
sis positis, quòd earum contradictoriae sunt aperte
falsae. Ut si hæc conclusio sit inferenda, *Demon-*
homo est visibilis, idque ex his præmissis: *stratio du-*
omne rationale est visibile, *omnis homo est rationalis*, *cens ad Im-*
major si ab adversario negetur, urgemus illum hoc
absurdo, assumptâ majoris contradictoriâ: Sic, *posibile*
nullum rationale est visibile, *omnis homo est rationalis*,
ergo *nullus homo est visibilis*: quæ conclusio, cum sit
apertè falsa, concludimus tam majorem in prosyl-
logismo, quàm conclusionem ipsam fuisse veram;
vel duo contradictoria simul esse vera vel falsa: at-
que hic gradus est omnium Demonstrationum infi-
mus.

Hic autem advertendum est quòd contraria uni-
versalis propositio, potiùs est sumenda, quàm con-
tradictoria particularis: tum quia particulares pro-
positiones in Demonstratione locum non habent,
tum quòd contrariae in materiâ necessariâ locum
habent contradictoriarum. *Nota.*
Zabarel. in lib. 1. post.
c. 22. text. 176.

Atque hæc de Demonstrationis divisione & sin-
gulis ejus membris dixisse sat erit.

CAP. 7.

De Affectionibus Demonstrationis.

TRanſeamus ad id quod ſecundo loco propoſuimus
ut oſtendamus quot ſunt *Affectiones* potiſſimæ
Affectiones Demonſtrationis. Sunt autem duæ
Demonſtr. { 1. *Regreſſus*, ubi obiter dicemus de Circulo.
2. *Converſio in Definitionem.*

Regreſſus
quid.

Regreſſus tum fit, cum inter cauſam & effectum
fit attributio reciproca, ita ut à confuſa & experi-
mentalicoognitione effectus procedamus ad diſtin-
ctam cauſæ intelligentiam, & ruruſ à cauſa diſtin-
ctè cognitâ, regrediamur ad diſtinctam cognitio-
nem effectus. Vel ſic aliàs: eſt *reciprocata Demon-
ſtratio*, quâ per effectum aliqualiſter notioſiorem, cau-
ſam adhuc ignotam demonſtramus (*quod ſit*) circa
quam, adhibitâ diſquiſitione, per ſimplicem maio-
ris propoſitionis converſionem, eundem effectum
(*cui ſit*) demonſtramus per cauſam inventam & cog-
nitam. v. g. *Omne n n ſcintillans propè eſt, pla-
eta non ſcintillans*, ergo *planeta propè ſunt*. Ubi effectus,
(*non ſcintillatio*) demonſtrat cauſam ſuam (*propin-
quitatem*): ſed cauſâ hâc ſemel inventâ & cognitâ, ad
effectum accuratiùs cognoscendum, *regreſſus* ſic inſti-
tuitur. *Qua propè ſunt non ſcintillant, planeta propè
ſunt*, ergo *planeta non ſcintillant*. Sed ut meliùs cog-
noſcatur, advertendum in quo diſcrepant Circulus &
Regreſſus.

Circulus
quid.

Circulum ſic definimus. Eſt talis Demonſtratio re-
ciprocata, quarum utraq; à priori procedit, & vi-
ciſſim *cui ſit* oſtendit. Quod penitus eſt impoſſibile,
cùm

cum sic per consequens, idem à seipso demonstratur, idem respectu ejusdem causa esset & effectus, prius & posterius, notius & ignotius, eodemque modo; Atque hinc est quod exterminato *Circulo*. tenemus *Regressum* ad Demonstrationes vel potissimas non inutilem. Positis utriusque definitionibus; mox dicendum in quibus differunt *Circulus* & *Regressus*. Differunt autem,

1 *Forma*, nam *Circulus* ex præmissis, conclusionem demonstrat, ex quâ in locum majoris translata, & minore simpliciter conversâ, rursus demonstrat majorem; deinde ex eadem conclusione in locum minoris translata, & majore (loco suo) simpliciter conversâ, demonstrat minorem: Quod in hac instantia cuius periculum facienti constabit; *omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis*, ergo *omnis homo est risibilus*. In *Regressu* verò demonstramus tantum minorem, ex majore simpliciter conversâ, & conclusionem in minoris locum translata. Atque sic erit in omni propositione, naturalis prædicatio, quæ non est in *Circulo*.

Circulus & Regressus tribus differunt.

2 *Materia*, nam *Circulus* materia (seu medius terminus) est uniformis in utraq; demonstratione, cum sit causa proxima majoris extremi, & *cur sit* probans. In *Regressu* verò effectus primò demonstrat quod sit causa; dein post adhibitam mentis disquisitionem circa causam, causa demonstrat *cur sit* effectus.

3 *Fine*. Namque in *Circulo* idem est finis & principium, cum à causâ distinctè cognita ad causam distinctè cognitam procedat, & ab hac regreditur ad illam. In *Regressu* verò finis est distincta scientia effectus; atque primus progressus est ab effectu confusè cognito, ad causam confusè cognoscendam; à causâ verò confusè cognita, adhibitâ

mentis negotiatione ad distinctam causæ cognitionem pervenimus, à quâ semel intellectui habituata & radicata, regredimur ad effectum distinctè cognoscendum. Atque hæc de prima Demonstrationis affectione tam verâ quàm falsâ.

Sequitur 2. Affectio. Estque *Conversio Demonstrationis in Definitionem* (i:) in definitionem Accidentis demonstrati: quod ut evidentius constet, notandum quod

*Definitio
Accidentis
est triplex,*

1. *Essentialis* (quæ aliàs dicitur *Nominalis*) constans ex Genere, & Subiecto; atque hæc de Accidente præcognoscitur ante ingressum Demonstrationis.

2. *Causalis*, quæ semper est medius terminus in demonstratione porissimâ ostendens *cur sit* effectus: hæc autem, non nisi post adhibitam demonstrationem, innotescit.

3. *Aggregata ex utraque* (i:) ex genere, subiecto, & causa, atque in hanc solum demonstratio convertitur, à quâ differt tantum situ & dispositione terminorum.

*Conversio
Demonstr.
in definiti-
onem.*

Quod si quispiam interroget (quoniam subiectum est semper minus extremum, causa est medium; & affectio seu definitum ipsum, non autem genus affectionis, sit majus extremum) quem locum generi tribuimus? Respondemus, parum interesse, utrum ipsum definitum, an definiti genus sit majus extremum; nam genus restrictum per subiectum, est nominalis definitio, quæ cum definitio unam & eandem rem designat; atque idem est ambitus utriusque: differunt autem in hoc, quod adhibito genere facilius erit conversio in Definitionem, quoniam

niam nulli termini mutantur. Minus autem expedita Conversio, ubi ipsa affectio seu definitum est majus extremum. v. g. *Omne rationale habet naturalem potentiam ad ridendum, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo habet naturalem potentiam ad ridendum.* Hic (non risibile) sed genus ipsius est majus extremum: atque servatis omnibus terminis hæc demonstratio immediatè convertitur in hanc definitionem aggregatam *risibilis. Risibile est naturalis potentia ad ridendum in homine orta ex animâ rationali.*

Atque hæc de Demonstratione dixisse, sufficiat.

Finis Demonstrationis.

LIBER QUINTVS.

CAP. I.

De Syllogismo Topico in genere.

DE Syllogismo itaque *Demonstrativo* cujus finis est perfecta scientia, cujus autem materia est necessaria hætenus. Dicemus jam de *Dialectico* sive *Topico* Syllogismo, cujus finis est opinio, materia verò probabilis & contingens. De quo agendum est dupliciter. 1. *Generatim*, ubi 1. quid sit in genere dicemus: 2. quot sint ejus species. 2. *Speciesatim*, ubi agemus de loco quolibet in specie, proponentes hæc tria. 1. quid sit. 2. quotplex. 3. qui Canones seu axiomata de singulis observanda sint.

L 2

Definitur

*Syllogismus
Topicus
quid.*

Definitur Syllogismus Topicus in genere, Argumentatio ducta à locis probabiliter arguendi ad Opinionem vel Fidem faciendam. Quam definitionem per partes sic explico.

Genus (ut supra. de Demonstrat. cap. 1.) est Argumentatio sive Syllogismus, non imperfectus, sed integer: Essi enim Enthymematicè aliquoties procedamus inter disputandum, nunquam tamen excluditur propositio subintellecta, quoniam ex habitudine medij termini ad majus extremum, desumitur ratio & distinctio hujus Syllogismi. Atque in hoc convenit cum Syllogismo Demonstrativo & Sophistico.

Altera pars definitionis duas includit differentias, alteram à materia, alteram à fine desumptam; prior est in his verbis à locis probabiliter arguendi, ad quorum explicationem videndum est. 1 quid sit locus. 2 quid sit probabile.

Locus quid.

1 Locus dicitur alio nomine, nota, caput inventionis, thesaurus unde ad libitum opes ingenij depromantur, sive sedes argumenti; unde & Syllogismus dicitur Topicus à Græco nomine (τόπος) significante locum; quo in sensu soli Dialectico non convenit: nam & Demonstrator & Sophista suas habent argumentandi sedes, sive locos communes tali materię convenientes. Atque sic locus sumitur dupliciter. 1 pro generali classe unde argumenta ducuntur. v.g. à Subjecto, ab Adjuncto, à Testimonio; quo in sensu Locum nos hinc sumimus. 2 pro speciali regulâ sive axiomate quod sub isto generali capite continetur, quodque reverà propriissimè & maximè locus est; unde & Maxima nuncupatur, sed distinctionis & perspicuitatis gratiâ, ipsum caput in genere, nos appellabimus locum; axiomata verò sub ista classe contenta, regulas, Canones,

ones, maximas, dignitates pro libito indiscrimina-
tim vocemus.

2. *Probabile* definitur, 1. quod verum videtur *probabile*
omnibus, vel plerisque, vel sapientibus; iisque *quid.*
vel omnibus, vel plerisque, vel sapientissimis.

2. quod veram producit cognitionem, sed imper-
fectam & debilem eorum quæ aliter se habere
possunt. Per quam definitionem distinguitur tam
à materia seu medio necessario, quod cognitio-
nem parit *infallibiliter* veram; quàm à materia fal-
laci, quæ tamen probabilis videatur, reverà *fallax*
est, tantùmque *quoad apparentiam* probabilis aut
contingens.

Secunda Differentia à fine desumpta est his ver-
bis, *Ad opinionem vel fidem faciendam*. Nam Dia-
lecticus vel respicit tantùm *cognitionem* inchoatam
& debilem, & tum finis ejus est *Opinio*; vel *præxi*
cognitioni conjunctam, & tum finis ejus est *Fides*
sive *persuasio*. Interea tamen fines isti sunt externi,
si ad opus ipsum, scilicet Dialecticam, referantur
(quæ suppetit tantùm materiam sive mediâ per quæ
statutos fines dextrè & faciliter assequamur) unde
& appositè vocantur fines *operantis* sive *Dialecti-*
ci; finis autem internus, *operis*, seu *Dialectice*,
est conficere Syllogismum in tali materia proba-
bili.

Opinio, est cognitio debilis & inchoata qua- *Opinio quid*
rundam conclusionum quæ probabiliter veræ vel
falsæ esse possunt, orta ex medijs in utramque par-
tem respicientibus, ad verum inveniendum adhibi-
tis. Unde liquet opinionem ad scientiam, tan-
quam *dispositionem* referri ad perfectum *habitu*; *quid.*
ita ut Syllogismus Demonstrativus (si rem ipsam
respiciamus) adæquatus Logicæ finis meritò vocetur:
quod si diversos differentium scopos & inten-
tiones

tiones ritè ponderemus, Dialectici finis ultimus est *Opinio* vel *Fides*, ad quam faciendam adhibemus nonnunquam *media* quædam suâ naturâ *necessaria*; quod patet in argumentis deductis à locis causæ efficientis aut finalis.

Fides quid. *Fides Oratoria*, est notitia ad praxin ordinata quarundam conclusionum, quæ probabiliter veræ vel falsæ esse possint, orta ex medijs persuasibilibus. Unde liquet fidem Oratoriam ex eâdem materia contingentem productam esse, ex qua *Opinio* generatur, hoc tamen interest in particulari ex parte materiæ; quòd locus omnis ad persuadendum idoneus (quales sunt à *Similitudine* & *Exemplo*) est etiam probabilis, sed non è contra; nam minimè omnium suadent argumenta quæ ducuntur à loco materialis aut formalis causæ. Atque hæc de definitione Syllogismi Dialectici in genere.

Species & numerus locorum Syllogismi Dialectici. Succedunt *Species* ipsius, quæ non aliunde quàm ab ipsis arguendi locis sunt petendæ. Qui omnes loci, vel saltem plurimi & utilissimi ad has subsequentes classes possint revocari. Primus erit à Causa, quæ complectitur hæc quatuor membra: 1. efficientem (ad quam spectant loci personarum:) 2. finalem, 3. materiale (ad quam reducuntur argumenta tum à genere ad speciem, tum à specie ad individua.) 4. formalem, ad quam referuntur differentia, definitio & descriptio: Secundus, à Causato (quod communiter effectus dicitur) ad quam classem reducuntur argumenta ab individuis ad speciem, à specie ad genus, à definitione ad definitionem. 3. à Subjecto. 4. ab Adjuncto. 5. à Dissentaneis. 6. à comparatis, paribus & imparibus, majori & minori. 7. à Conjugatis. 8. à Distributione. 9. à Signo. 10. à Testimonio.

Plures hic locos subungere, nec patitur brevis, nec impellit

impellit necessitas; cum & hi supra enumerati sint maxime notabiles, & ad hos ceteri plerunque omnes nullo negotio referantur. De his itaque eodem ordine quo proponuntur dicturi; initium sumimus à loco causa.

CAP. 2.

De loco Causæ in genere.

DE loco causa
agendum
est dupliciter, $\left\{ \begin{array}{l} 1 \text{ Generatim, in} \\ \text{hoc capite, ubi hæc} \\ \text{tria proponemus.} \\ 2 \text{ Speciatim in sequentibus capi-} \\ \text{tibus.} \end{array} \right. \left\{ \begin{array}{l} 1 \text{ Quid sit.} \\ 2 \text{ Quotuplex.} \\ 3 \text{ Qui sint ejus} \\ \text{Canones.} \end{array} \right.$

1 Causa in genere definitur, cujus vi res est, & 1 Causa quid.

Argumentum itaque à causa est, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa majoris extremi. Locus à causis in genere.

2 Causa autem est duplex, $\left\{ \begin{array}{l} 1 \text{ Externæ, quæ est} \\ \text{extra essentiam cau-} \\ \text{sati, estque vel} \\ 2 \text{ Internæ, quæ con-} \\ \text{stituit essentiam cau-} \\ \text{sati, estque vel} \end{array} \right. \left\{ \begin{array}{l} 1 \text{ Efficiens.} \\ 2 \text{ Finalis.} \\ 1 \text{ Materia-} \\ \text{lis.} \\ 2 \text{ Formalis.} \end{array} \right.$

De causis in genere isti Canones sunt observandi.

1 Causa est prior causato. (pro quo vid. cap. 4. de demonstrat.) idque 1 naturæ, quoniam ab illa dependet causatum in esse, & produci: 2 cognitione, si naturæ non depravatae, sed integræ ductum sequamur; nam ad perfectam & distinctam causati cognitionem, necesse est præcedat perfecta causæ

notitia. 3 dignitate, propter *dependentiam* quam causatum habet ex parte naturæ, & cognitionis; quòd si causatum *absolutè* consideretur, causatum aliquando est nobilius sua causâ: ut, homo est ita præstantior cælo, & omne *animatum* inanimito, licet cælum sit causa remota in generatione hominis.

2. In omni disquisitione causa sistendum est in aliqua (in suo genere) primâ: tum quia finitus est causarum numerus; tum quòd infinitæ causæ non possint actu pertransiri; & consequenter causatum per causas non poterit perfectè cognosci.

3. Causa & causatum sunt simul, cum tempore, tum respectu actualis influxus in causatum; nam impossibile est ut causa actu influat, & non sit aliquod causatum, in quod influat; atque sic hac regula non pugnat cum prima.

4. Omnis causa agit & influit in causatum, sed diverso modo: Materia & Forma constituendo: Finis movendo efficientem: Efficiens operando: quòd si de *actione physica* loquamur, tum soli efficienti convenit actio, non finali, neque materiali aut formali causæ in quantum tales, sed tantum sub ratione efficientis.

5. Nihil fit absque causa. Regula tenet de omni ente creato, nam unumquodque habet dependentiam vel à causa secunda, vel saltem à prima; & à se ipso nihil oriri potest.

6. Causa privativa non producit positivum effectum; scil. per aliquem influxum realem, sed tantum occasionaliter, seu ex accidente, quatenus coniungitur cum aliquo ente reali cooperante, & producente tale causatum reale positivum.

7. Causa positiva non producit non ens per se; nam causa, qua talis influit esse in aliud, & causatum accipit

capit esse à causa; non ens autem non habet esse, ideo-
que per se nec intenditur nec producit.

Hac de loco causa in genere.

CAP. 3.

De loco causa efficientis.

DE efficiente hæc tria sunt tradenda. 1 quid sit. 2
quotuplex. 3 qui sint ejus Canones.

Efficiens *definitur*, causa per quam effectus fit,
producit, sive in actu constituitur.

Argumentum autem *ab efficiente causa* est, cum
in Syllogismo probabili medius terminus est efficiens
majoris extremi: ut, *terra ex diametro interponitur*
inter Solem & Lunam, ergo luna eclipsatur.

Efficiens, (quantum attinet præsens institutum)
est duplex. 1 *per accidens*, quæ efficit præter naturæ
inclinationem aut animi propositum. 2 *per se*, quæ
sua facultate efficit: estque vel *Instrumentalis*, quæ
efficit per vim à principali causa impressam: vel *prin-*
cipalis, quæ instrumentali utitur: estque duplex. 1 *Li-*
bera, quæ agit & deliberatione & consilio. 2 *Natu-*
ralis, quæ efficit ex necessitate naturæ, & ad unum
determinatur. Estque vel *Univoca*, quæ efficit sibi
simile in specie. Vel *Æquivoca*, quæ producit dissi-
militudinem in specie: utraque autem est vel per *Emanatio-*
nem, cujus effectus immediatè producit & termina-
tur in eodem subjecto: vel per *externam Trans-*
mutationem, cujus effectus producit in subjecto
remoto vel aliquantulum distante. Estq; vel *Proxima*,
quæ immediatè attingit effectum, forinsecus produ-
ctum: vel *Remota*, quæ immediatè tantum operatur.

Canones

1 Efficiens
quid.
Locus ab
efficiente.
2 Efficiens
quotuplex.

3 *Canones
efficientis.*

Canones efficientis (præter datos de causis in genere) hisce similes esse possunt.

1 *Omnia causa efficiens est externa.* Quæ regula communis est efficienti cum finali; neque fallit, si illud dicatur externum quicquid non est pars constitutiva causati, nam in actione immanenti licet efficiens insit eidem subjecto cum effectu, (unde apud quosdam dicitur interna, ut & finis internus) nunquam tamen est pars essentialis constituens effectum, unde tantum dicitur interna quoad resistantiam vel existentiam, externa quoad productionem causati.

2 *Efficiens non dat quod in se non habet*, vel formaliter, vel saltem virtute sua & eminenter, quomodo Sol dat calorem sublunaribus; & Cœs aciem cultro.

3 *Omnia effectus causa per Accidens est reducibilis ad causam aliquam per se.* Nam dicitur tantum effectus per accidens; quatenus accidit præter solitam naturalium inclinationem, aut liberè agentium cognitionem: attamen infallibiliter evenit ad positionem suæ causæ proximæ, cujus respectu dicitur effectus per se: ut, fiat effossio agri ubi reconditur thesaurus, & necessario sequitur ejusdem inventio.

4 *Efficiens principalis est nobilior effectui.* Tenet hæc regula etiam in cæteris causis per se quantum ad hanc efficientiam, quod si suppositâ hâc dependentiâ absolutè comparentur, tum nonnunquam effectus est nobilior, quia Substantia causatur instrumentaliter ab accidente, attamen in genere entis eo longè est nobilior: ut filius quandoque est nobilior patre, tam quoad corporis, quàm animi dotes.

5 *Causa instrumentalis non movet nisi moveatur.* Eo enim respectu quo dicitur instrumentum, virtutem desiderat principalis causæ: ut, Securis ad secandum, penna ad scribendum, eget aliqua efficiente causa,

ad

ad operis inchoationem, & ejusdem perfectionem.

6 *Eadem est actio instrumenti & principalis causa*: Saltem quoad determinationem ad hunc effectum: nam licet ex peculiari forma instrumenti oriatur propria quædam dispositio ad effectum: indeterminatè tamen se habet, donec à principali agente determinetur, impellatur, aut dirigatur.

7 *Posita in actu efficiente causa naturalis seu necessaria, sive sit per emanationem sive per externam transmutationem* (modo sit proxima, adæquata, & totalis,) *necessariò ponitur effectus*: ut, igne posito fit calor ex necessitate naturæ: nam ex hac hypothesi ignis non potest non agere, vel actionem calfaciendi suspendere, quoniam ad hoc unum à naturâ determinatur. Secus autem se habent *agentia voluntaria*, nam positis omnibus prærequisitis ad agendum, possunt adhuc suspendere actum.

8 *Causa causa est causa causati*. Tenet regula de causis naturalibus & essentialiter subordinatis, non autem in voluntariò agentibus; nam Diabolus & homo sunt causa peccati, & Deus est causa utriusque, sed non inde sequitur Deum esse causam peccati, quia creaturæ rationales per originalem libertatem sponte peccarunt: non autem ex necessitate naturæ suæ.

9 *In effectibus univocis qualis causa, tale causatum*. Quia causa univoca semper producit effectum sibi similem in specie. Sic filius est patri similis. Secus accidit in causis equivocis: ut, inter Solem & hominem, nam homo non est similis Soli. Deinde vera est regula si de bonitate effectus & causæ loquamur, nam si causæ ad ultimum suæ potentie agant, effectum sibi similem bonitate & perfectione producant: ut, bonus sutor bonum efformat calceum.

Hac de loco efficientis causa.

CAP. 4.

De loco causa finalis.

DE *Causa finalis* hæc tria sunt declaranda. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus *Canones*.

Finis quid. *Finis*, est propter quem, seu cujus gratia res est, vel ad quem efficiens ordinatur.

Locus finis. Argumentum à loco finis est, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa finalis majoris extremi.

*Finis quo-
tuplex.* *Finis* (quantum sufficit ad hunc locum) est vel *Subordinatus*, *ultimatus* & propinquior, quem efficiens non propter ipsum appetit, sed propter finem alium ulteriorem. Vel *ultimus* & remotus, quem efficiens propter se appetit. Estque duplex. 1 *Universalis simpliciter omnium*, cujus in gloriam omnia cedunt, atque est solus *Deus Opt. Max.* 2 *Specialis* seu in suo genere ultimus, ad quem singula in suo genere referantur.

De fine isti *Canones* sunt tenendi.

*Regule de
fine.*

1. *Cessante fine cessat efficiens.* Regula est de ultimo fine qui nisi ponatur, efficiens non allicitur ad agendum, cum nihil agat nisi moveatur desiderio finis: unde & appellatur *Causa causarum*: motus ejus dicitur *metaphoricus*, non *physicus*, nec *moralis*, sed *sufficiens* tamen ad irritandam efficientem. *Finis* autem *subordinatus* non ita efficaciter movet, quin hoc cessante aut spreto, ab altero moveatur in eundem finem ultimum.

2. *Finis est prastantior, & prior medijs in finem tendentibus.* *Prior* scil. intentione & quoad causalitatem

tem suam objectivam; sed quoad sui productionem est posterior, & effectus appellatur. *Præstantior* est, qua talis, & quoad hunc respectum; nam si in se absolute considerentur, media nonnunquam finibus sunt potiora: ut, *Angeli & Cælum* ordinantur ad *homines* conservandos, tanquam in aliquem finem subordinatum, tamen *natura Angelis* est præstantior *homine*, & *cælum* (quantum ad arctam unionem formæ cum materia) *hominem* superat.

3 *Omne agens agit propter finem.* Quod clarum est in agentibus voluntariis, quæ agunt cum cognitione finis & circumstantiarum, tum etiam in cæteris animalibus quæ cognoscitivam habent facultatem: agentium verò naturalium (tamen si finem non cognoscunt per se) appetitus ab agente primo in unum finem dirigitur & determinatur.

4 *Finis per se, & suâ naturâ est bonus.* Bonum enim & finis convertuntur, & nihil movetur à quocumque finaliter nisi sub ratione boni, vel utilis, jucundi, honesti, vel naturæ suæ congruentis. Malum verò, quæ tale, non excitat sui desiderium, neque appetitum terminat, nisi in quantum est, vel saltem *apparet* sub specie boni, aut bono majori (quod malitiam præponderat) conjungatur.

5 *Qui vult finem vult conducentia ad finem, & qui negligit media conducentia, non vult ipsum finem.* Canon obtinet si finis efficaciter sit volitus, nam si ineffaciter oscitanter & votis tantum desideretur finis, tum non dicitur volitus, sed volitus ineffaciter *volleitate* quadam, non *voluntate*, & arguit potius negligentiam finis & mediorum.

6 *Finis est optabilior & amabilior medijs quatenus sunt media.* Nam medijs dat amabilitatem: ut, *porio amara dulcescit propter sanitatem*, cum itaque media efficiat amabilia, sequitur ipsum esse magis experendum

dum & amandum : juxta illud *Arist.* 1. *post. cap. 2. text. 15. 16.* quod efficit tale est magis tale.

7 *Finis ultimus perficit agentem.* Nam fines subordinati non movent nisi in virtute ultimi, unde sequitur omnem eorum perfectionem eminenter in ultimo includi, quo semel acquisito, cessat & completur omnis actio.

8 *Ex diversitate finium desumatur distinctio actionum præsertim moralium:* ut pecunia largitio propter honestatem, & pro fama, sunt duæ actiones distinctæ, licet sit eadem quantitas pecunia, eademque recipientis necessitas. Nam non ex substantia aut materia actus specificatur, sed præcipuè ex circumstantia finis : unde magis optanda sunt amici vulnera cum in tutelam intenduntur, quàm inimici oscula quæ exitio semitam struunt.

Hac de loco Causæ finalis.

C A P. 5.

De loco Causæ materialis.

DE loco *Causæ materialis* (ad quem argumenta spectant à genere ad speciem, & à specie ad individua) tria ut in cæteris sunt tradenda. 1. quid sit. 2. quotuplex. 3. quæ sint ejus axiomata.

*Materia
quid.*

*Locus Causæ
materialis.*

*Materia
quotuplex.*

Materia, est ex quâ res fit, & constat.

Argumentum ducitur à loco *materia*, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa materialis majoris extremi, vel illius genus aut species.

Materia autem est duplex. 1. *Analogica*, quæ secundum

cundum similitudinem materia dicitur: ut, *litera, syllaba, & verba sunt materia orationis*: ut, & omne illud circa quod artifex operatur, materia nuncupatur. 2 *Vera*, quæ cum forma constituit compositum substantiale: estque vel *Prima*, quæ indifferens est ad omnes formas: vel *Secunda*, quæ cum sit compositum subsistens, & ordinabile ad actum ulteriorem, materia tantum dicitur propriè: ut, *elementa*, tametsi sint composita substantia, *ingrediuntur mixtum integrè, quoad essentiam, sed tantum sub ratione materia*. Atque hæc materia secunda est duplex. 1 *Proxima*, ex qua res proximè fit, 2 *Remota*, ex qua mediante res fit & constituitur.

Generis, speciei, & individui, explicationes (tum quoad definitiones divisiones & Canones) petendæ sunt, à lib. 1. cap. 1. 2. 3.

Sequuntur *Canones* pertinentes ad locum materiæ.

1 *Absque materia nihil fit aut producitur*. Canon est de *naturali* rerum productione per generationem; tum etiam de *artificiali*, per artem & scientiam; non de *supernaturali* per creationem, nam omnia primitius ex nihilo prodibant: unde constat sistendum esse in aliqua materia prima.

*Canones
materia.*

2 *Posito materiato sequitur materiam esse, vel fuisse*. Nam aliquando materia *permanet*, ut lapides in ædifico; aliquando *transit* materia, ut farina in panem; ideoque verum est dicere, panis est, ergo fuit farina.

3 *Dignitas materiati desumitur ex dignitate materiæ*; præsertim in rebus *arte-factis*; sic dignior est annulus aureus argenteo, quia aurum est dignius argento.

4 *Materia propriè sic dicta convenit soli substantiæ*; est enim compositi substantialis altera pars essentialiter

tialiter constitutiva; materia autem *analogica*, materia in quâ, & circa quam, conveniunt multis accidentibus.

5 *Materia est prior formâ quoad essentiam, posterior quoad dignitatem*; Canon præcipuè respicit materiam primam quæ præcedit omnem formam; neque fallit in materia secunda è cuius gremio forma materialis educitur; Sed forma perficit materiam, atque ob id ei dignitate præest.

6 *Materia secunda est determinata ad unam formam*; ita tamen ut successivè pluribus formis potest subesse, etsi non simul; ut ex equi mortui materiâ renascuntur vespæ, unde iterum novâ formâ informatur.

CAP. 6.

De loco Causæ formalis.

SEquitur locus à *formali causa* (ad quem reducuntur argumenta à differentia ad speciem, à definitione ad definitum:) ubi tria hæc sunt tradenda. 1 quid sit forma. 2 quotuplex. 3 qui sint ipsius Canones.

*Forma quid
Locus à
forma.*

Forma est causa per quam res est id quod est.

Argumentum est à loco *forma*, cum medius terminus in Syllogismo probabili sit forma, definitio, descriptio, vel differentia majoris termini.

*Forma quo-
r duplex.*

Forma autem, (ut membra minùs utilia transeamus) est duplex. 1 *Accidentalis*. 2 *Essentialis*.

1 *Accidentalis* forma est, quæ dat subjecto (sive enti in actû priùs constituto) esse accidentale; & est vel quodlibet accidens in genere; vel in specie
forma

forma accidentalis naturalis in quarta specie qualita-
tis: vel in eadem specie forma artificialis quæ opifi-
cis manu inducitur.

2. *Essentialis* forma est, quæ dat formato esse
substantiale, estque vel *Immaterialis*, quæ non
educitur è potentia materiæ, sed creando infundit-
ur, & infundendo creatur: ut, *anima rationalis*:
vel *Materialis*, quæ à potentia materiæ producit-
ur: estque vel, *generica*, *specificæ*, vel *numérica*, quæ for-
mato dat esse genericum, specificum, vel numeri-
cum.

*Pro explicatione, differentia, definitionis & descrip-
tionis, consule lib. 1. cap. 4. & lib. 2. in Appendice de
Definitione.*

Sequuntur *Canones* à loco formæ.

1. *Posita formâ essentiali ponitur formatum, & Axiomata
sublatâ tollitur.* Canon obtinet. 1. universaliter de à loco for-
ma materiali & ultima: ut & de forma immateria-
li in quantum talis, sive quoad actum informandi:
nam licet anima rationalis possit per se subsistere
absque corpore, quoad essentiam, ut est spiritus, &
anima; tamen quoad officium, & actum infor-
mandi, ut est forma semper informat, usque dum
dissolvatur compositum, & tum definit esse sub
notione formæ. 2. sublatâ parte principali, ut capite,
corde, aut hepate, tollitur formatum; sed hoc fit
tantum per accidens, quia his sublatâ forma deserit
materiam tanquam ruinosum domicilium, ideoque
principaliter & ultimò formatum tollitur ad separa-
tionem formæ.

2. *Forma dat esse & operationes consequentes.* Dat
esse, scil. formato seu composito (non autem mate-
riæ, quæ semper præexistit quoad actum entitatis
suz, licet actum formalem habeat etiam à forma
in composito) nam materiæ non tribuimus primas

in composito constituendo, sed formæ; quæ ided dicitur *ratio quidditatis*, ab *Arist. lib. 2. Phys. cap. 3.* dat etiam *operationes*; nam est principium primum & principale cuiusque actionis naturalis, & per se; licet qualitates sint principia proxima & subordinata formæ instrumenta.

3 *Nulla forma per se producit aliquas actiones.* Canon est de actionibus transientibus, nam substantia nulla creata ita est per se operativa, quin eger aliquo instrumento per quod deferatur & applicetur ejus causalitas & operatio in distantem terminum suum: secus est in actionibus emanantibus, quæ nullo mediante à formis resultant.

4 *Vnius rei est unica tantum forma.* Canon est de forma ultima; nam plures formæ remotæ ad multiplicationem specierum subordinatarum sunt in omni specie infima, & individuo substantiali; sed una tantum dat esse ultimum & completum; sic in *Socrate* sunt plures animæ, quarum ultima tantum dat completam & perfectam individuationem; cæteræ (tameñ in alio subjecto possint esse ultimæ, tamen) in *Socrate* non habent completam essentiam, sed ordinabilem ad ulterius complementum: & sunt ibi (ut elementa in mixto) realiter & integrè quoad essentiam sed *materialiter*, & non sub ratione formarum ultimarum.

5 *Nulla forma substantialis est divisibilis per se.* Non in partes *graduales* extensivas, cum tota simul introducitur, & tota deperditur ob defectum materiæ & quantitatatis; sed de facto ratione materiæ & ex accidente, successivè informat & actuat; & successivè derelinquit materiam. Neque est divisibilis in partes *essentiales* quia sic in infinitum esset forma formæ. Cæterum extenditur & coangustatur (modo nobis incognito) ad extensionem & amissionem partium

partium integrantium seu materiae.

6 Vbi plures sunt forma ibi plures sunt essentia.
Canon est de formis ultimis, & non subordinatis, nisi una dicatur essentia generica, altera specifica.

CAP. 7.

De loco Causati sive effectus.

DE loco Causati (ad quem reducuntur argumenta ab individuis ad speciem; à specie ad genus, & à definito ad definitionem) tria sunt investiganda. 1 quid sit. 2 quod sit. 3 qui sint ejus Canones.

Causatum est quod à causa aliqua dependet & Causatum
producitur. quid.

Unde Argumentum est à loco causati, quoties Locum cau-
in Syllogismo probabili medius terminus est majo- sari.
ris extremi causatum, individuum, species vel defi-
nitum.

Causatum (sive effectus latissime & per Synecdo-
chen speciei sic dictus) dividi potest secundum divi-
sionem causarum, in quibus explicandis quoniam
prolixiores fuimus, hinc brevitate studebimus. Cau-
satum itaque est vel effectum, quod causatur ab effi-
ciente; vel destinatum, quod à fine; vel materiatum, Causatum
quod à materia; vel denique formatum, quod à for-
ma causatur & producitur. quod sit.

Specialis divisio causati petenda est à precedenti
subdivisione causarum: ut & ulterior omnis explicatio
axiomatum ab individuo ad speciem, à specie ad ge-
nus, & differentiam, & à definito vel descripto, ad
definitionem & descriptionem petenda est à lib. 1. cap.

2. 3. 4. & lib. 2. Appendice de definitione.

Canones de
loco Causa-
11.

Canones similiter à regulis causarum sunt petendi; quare paucos hic tantum proponemus, quos superius intactos in hunc locum coniecimus.

1 *Posito effectu causa ponitur.* Canon est de omni causa principali & necessaria; nam fallit de instrumentali, ut & de causa socia. Ponitur causa, non semper quoad actum presentiae seu *existentia*, ita ut quousque effectus dureret causa existeret; nam post obitum architecti non statim corruiet ædificium; sed ponitur causa vel ut jam præsens, vel præsupponitur aliquando fuisse actu causans.

2 *Unus effectus est una tantum causa.* Nempe principalis, & ejusdem generis, totalis, proxima, & demonstrans: ut eclipsis demonstratur de Luna, tantum per terram ex diametro oppositam luminis mutato à Sole. Plures autem sunt subordinatae causæ, & ejusdem generis, remotæ & universales unius effectus; ut & omnes causæ coordinatæ frequenter occurrunt; quod videre est in generatione *Socratis*, ubi concurrunt sol & homo *effectivè*, materia & forma *constitutivè*, conservatio speciei *motivè* seu *finaliter*.

3 *Effectus non superat virtutem causa.* Nam cum ea ratione dicitur effectus quatenus recipit influxum causæ, necesse est ut virtus illa impressa sit modo eminentiori in ipso fonte, ubi vel inest formaliter vel *effectivè*. Loquimur autem de causa principali & propria; nam de minùs principali, instrumentali, & causis per Accidens, plerumque fallit hæc regula.

4 *Quod efficit tale est magis tale.* Si his cautelis utamur veritatem obtinebit hæc regula. 1 ut *causa sint per se*, non per accidens: nam non sequitur, privatio est causa entis, ergo est magis ens. 2 ut

causa

causa & effectus cohareant in eadem similitudine qualitatis: nam fallit si idem tale non insit utrique termino formaliter, & non tantum effective; non etenim sequitur vinum efficit ebrium, ergo vinum est magis ebrium. 3 Si causa & effectus admittant gradus intensiōis. Nam non sequitur filius est homo propter patrem, ergo pater est magis homo.

4 Vbicunque est materiātum ibi est materia, & ubicunque est formatum consimilitur ibi est forma. Sunt enim materia & forma duo principia constituenta, sine quibus constitutum esse non potest. Et è contra tenet regula 3; nam non daretur materia prima secundum essentiam suam absolutam, si nullum esset actu existens materiātum sive compositum.

Pro explicatione axiomatum ab individuo ad speciem, à specie ad genus & differētiā, à definito & descripto ad definitionem & descriptionem, Consule. lib. 1. cap. 2. 3. 4. & lib. 2. Appendicem de Definitione.

CAP. 8.

De loco Subjecti.

DE loco Subjecti (ad quem principia seu axiomata possint referri) tria sunt inspicienda. 1 quid sit Subjectum. 2 quoruplex. 3 qui sint ejus Canones.

Subjectum est cui aliquid adjungitur.

Subjectum

Argumentum est à loco Subjecti, quoties medius quid. terminus in Syllogismo probabili est subjectum, Locus à vel Subjecto.

vel principium majoris extremi.

*Subiectum
quod duplex.*

Subiectum *prædicationis* hic non attingimus; & de Subiecto *Informationis* aut *Denominationis* parum dicturi, hanc divisionem sequentem prosequimur. Subiectum aliud est 1 *Occupationis*, quod aliàs dicitur *Objectum* circa quod versamur. 2 *Receptionis*, quod adjunctum recipit: estque duplex. 1 *Inhæssionis*, quod in se recipit adjunctum: estque vel *Adæquatum*, cui primò inest adjunctum: vel *Inadæquatum*, & remotum; cui adjunctum non nisi alio mediante competit. 2 *Adhæssionis*, quod adjunctum extrinsecus ad se recipit: quorum utrumque reperitur tam in serie substantiæ quàm accidentium: atque hic dicitur subiectum *ultimatum*: illic autem *ultimum*.

*Canones de
loco Sub-
iecti.*

De Subiecto isti *Canones* sunt observandi.

1 *Posito Subiecto ponitur adjunctum*. Quod intelligendum est, tantum de accidente inseparabiliter & necessariò inhærente; siue sit accidens proprium, seu commune, modo sit inseparabile: ut, est homo, ergo est risibilis: est cygnus ergo est albus.

2 *Sublato Subiecto tollitur Adjunctum*. Regula generalis est de omni subiecto *Inhæssionis*; modo sit adæquatum & primum; fallit autem in subiecto *Denominationis* & inadæquato: ut, quia *Socrates* est coloratus non ideo sequitur quòd destructo *Socrate*, destruitur coloratum, quia *Socrates* non est subiectum adæquatum coloris, sed vel corpus mixtum, vel corpus simplex perspicuum, terminatum.

3 *Subiectum denominatur à suo accidente*. Sc. vel secundum formalem *inhærentiam*, vel secundum extrinsecam *adhærentiam* & *imputationem*. Axioma non est de omnibus accidentibus intentionalibus seu *spiritualibus* qualia sunt species objecti sensibilis & intelligibilis, nam nullus sensus denominatur

ab

ab objecto suo secundum illud nomen : ut à colore recepto oculus non dicitur coloratus, sed actvatus tantum, & à specie coloris intelligibili intellectus tantum denominatur actvatus, non coloratus : sed ab eodem colore spiritali paries vel pannus dicitur coloratus, viridis, albus, ruber : &c. regula autem est generalis de omni accidente *reali* hisce adhibitis cautelis. 1 ut insit satis *intense* & sub iusto gradu : nam quod unum tantum habet gradum caloris, & septem frigoris non potest dici calidum 2 ut insit satis *extense* ; (1) in pluribus partibus subjecti, vel saltem in unâ principali, & maxime notabili : ut *Æthiops* non dicitur albus propter dentes : sed nasi simitas, distortio oculorum, titubantia linguæ denominant subjectum taliter affectum, aut notatum, 3 ut insit satis *protense*, seu satis diu : nam passio subitanea non denominat, nisi tantum inchoative aut dispositive : hanc autem conditionem intellige de ijs accidentibus quæ *durius inesse* poterint, non de ijs quorum natura est in *fluxu*, nam sonus etsi statim evanescit, denominat tamen suum subjectum sonans vel sonorum.

4 *Nullum subjectum predicatur essentialiter de suo Adjuncto.* Non loquimur de adjunctis transcendentibus (nam attributa Dei sunt ipse Deus) sed de prædicamentibus, & de rectâ & formali prædicatione in abstracto. Nam licet dicatur, *color est extremitas*, non est ita formaliter, sed tantum fundamentaliter & subjective.

5 *Omne Subjectum nudari debet eâ re quam recipit.* Canon est præcipue de organo facultatis sensitivæ, ratione objecti sensibilis : quod enim intus est existens prohibet alienum : loquimur autem de accidente numerico quod prohibet aliud numero non distinctum eidem subjecto actu simultaneo inesse :

ut . anima non potest eandem numero disciplinam addiscere cujus presentem habet possessionem ; sed bene potest recipere eandem specie disciplinam .

CAP. 9.

De loco Adjuncti.

DE loco Adjuncti . tria hæc sunt tradenda . 1 . quid sit Adjunctum . 2 . quotuplex . 3 . quæ sint ejus axiomata .

Adjunctū
quid.

Locus ab
Adjuncto.

Adjunctū
quotuplex.

Adjunctum est cui aliquid subicitur.

Argumentum est à loco Adjuncti . cum in Syllogismo probabili medius terminus est adjunctum seu accidens majoris extremi .

Adjunctum est duplex . 1 . Occupatum , quod occupatur ab objecto ; sic sensus est adjunctum rei sentibilis , intellectus intelligibilis . 2 . Receptum , quod recipitur ; vel , Ad subjectum ; sic habitus ex inspecus applicatur ad habituatam ; vel , In subjectum : ut color in corpus . Estque duplex . 1 . accidens proprium , quod necessario subjectum comitatur . 2 . Commune , quod contingenter tantum subjecto inest .

Canones de
loco Adjuncti.

De Adjuncto isti Canones sunt tenendi .

1 . Cuiusque convenit proprium accidens , eidem competere ejus subjectum . Modo subjectum ejus sit adæquatum ; nam fallit 1 . si subjectum sit inadæquatum : ut non sequitur quia calor (cum sit vel proprium vel accidens inseparabile ignis) in mixto reperitur , ergo mixtum diceretur ignis ; quia mixtum est inadæquatum subjectum caloris . 2 . fallit , si proprium unius tribuatur alteri secundum analogiam aut metaphoram : ut , non sequitur stomachus esuriens

ens

ens latrat, ergo est canis; quia latratus stomacho tribuitur tantum figuratè.

2 *Accidens proprium non est separabile à suo subiecto*, scil. quoad realem & actualem ablationem, sed mentali abstractione possumus concipere naturam subiecti, non considerantes necessaria ipsius adjuncta: intelligimus autem proprium non quatenus in actu exit, sed ut est in potestate ad actum, nam homo potest esse non actu ridens, sed non potest esse non risibilis, quia ex necessitate consequitur hominis essentiam, ut taliter se habeat.

3 *Proprium accidens est incommunicabile speciei realiter contradistinctæ aut coordinatæ*. Nam omne proprium cuiusque speciei subalternæ aut summi generis attribuitur omnibus eorum subiectis, unde habet nomen prædicabilis, sed nunquam competit subiectis, suo primo subiecto coordinatis. Quod tam nomen proprii indicat, quàm frequens ipsius apud omnes usus; idem etiam indicat proprii officium, quod est (respectu nostrum) res à rebus palàm distinguere, nam hoc optimè præstare potest, quoniam à speciei principiis immediatè profluit.

4 *Nullam implicat contradictionem subiectum posse concipi sub opposito accidentis communis*. Loquimur de conceptu composito: ut, possumus concipere hominem sanum aut morbidum, salvâ ejus essentia: atque in hoc distat accidens commune à proprio, quod adeò indissolubiliter subiecto inest, ut negatio sui esset negatio subiecti.

5 *Accidens commune potest inesse subiectis specificè distinctis*. Ut candor est in charta & pariete: tenet autem regula tantum de accidente communi *Universali*: nam accidens particulare non potest inesse in subiectis diversis: quia naturam numericam mutatur à subiecto suo numerico, à quo impossibile est vel

vel ad momentum migrare, interim ut maneat acci-
dens, aut ens aliquod subsistens.

*Plura huius loci axiomata, legas lib. 1. cap. 5. &
6. de Proprio & Accidente.*

*Atque ad hæc duo loca de Subiecto & Adiuncto non
incommodè possint referrì omnia argumenta ab Ante-
cedentibus ad Consequentia, & è contra: quia omnia
consulto in locum Signi consecimus.*

CAP. 10.

De loco Dissentaneorum.

DE loco Dissentaneorum tria sunt tradenda. 1 quid
sit dissentaneum. 2 quoruplex. 3 qui sint ejus
Canones.

Dissentaneum quid.

*Dissentaneum est quodcunque ab altero quovis
modo differt.*

Locus à

Dissentaneum.

*Argumentum est à loco Dissentaneorum quoties
in Syllogismo probabili medius terminus distat à
maiori: ut si medius terminus opponatur maiori
extremo Disparatè, est argumentum à Disparato:
si Contrariè, est argumentum à Contrario, & sic
in reliquis.*

Dissentaneum quoruplex.

*Omne Dissentaneum est vel Diverfum vel Oppo-
situm: Oppositum est vel Disparatum vel Contra-
rium: Contrarium est duplex, vel in Dividendo tan-
tùm, vel in Inhærendo & Dividendo simul: quod
sub se complectitur quatuor membra. 1 Adversa (quæ
propriè & simpliciter dicuntur Contraria:) eaque
sunt vel Immediata, vel Mediata. 2 Relativa. 3 Pri-
vativa. 4 Contradictoria: quorum omnium Defini-
tiones. vid. lib. 2. cap. 1. de Oppositis.*

De

De singulis istis Canones sunt tenendi.

1 *Dissentanea de se invicem non dicuntur.* Quod *Axiomata de Dissentaneis.* intelligendum est. 1 De prædicatione in abstracto: nam vera utrinque est hæc prædictio in concreto, *quantum est corporeum, & corporeum est quantum.* Falsa autem in abstracto, sic, *corpus* (substantialle) *est quantitas*, aut è contra. 2 tenet de dissentaneis quæ non subordinantur in eadem serie: nam genera & species prædicantur in abstracto de individuïs: ut, *Socrates est animal*, nisi intelligamus ultimam abstractionem, & tum in his etiam nunquam fallit regula: nam non dicitur *humanitas est animalitas*. 3 tenet hæc regula de Diversè oppositis omnibus absque exceptione aliâ, quàm quæ hic exprimitur.

2 *Oppositorum eadem est ratio.* Canon est de oppositis. 1 quantum ad cognitionem, nam *virtus* melius cognoscitur per opposita ejus *vitia*: fallit autem quoad eorum essentias. 2 eadem est ratio ex parte scientiæ: nam ad *medicinam* spectat agere de *sanitate & aegritudine*: ad *ethicam* de *virtutibus & vitijs*: sed de uno principaliter, & ex instituto, de altero tantum occasionaliter, seu ad manifestationem sui oppositi. 3 eadem est ratio, quantum ad Subjectum, nam versantur semper circa idem Subjectum, in quo (saltem successivè) inesse possint, nisi alterum sit ei naturaliter inhærens, aut radicatum.

1 *Quot modis dicitur unum oppositorum, tot modis dicitur alterum.* Regula est intelligenda de numero *significationum*, non *suppositorum*, ut si unum oppositorum significet unum vel duo æquivocè, tum alterum habebit tot significationes æquivocè: ut, si *album*, propriè respiciat *colores*, impropriè vero *voces & verba*: ideo & *nigrum* propriè respicit tantum *colores*

colores, improprie verò *voces*: sed non tenet regula quantum ad numerum suppositorum: Nam Substantia & Accidens sunt opposita, est autem *unum Substantia* prædicamentum, *Accidentium* verò distincta *novem*: *Homo* & *Brutum* sunt opposita, sed *Homo* est infima species, *Brutum* autem plures sub se species continet.

4 *Disparatorum altero affirmato negatur alterum*. Nam si *homo* sit prodigus vel avarus, non est jam liberalis: tenet regula tum in relatione ad subjectum, cui non possunt simul convenire quæ talia, si sint sub eodem genere proximo, & respiciant idem tempus: tum etiam respectu mutue attributionis in abstracto: nam licet prodigus alio tempore fiat liberalis: prodigalitas tamen nunquam est liberalitas, aut è contra.

5 *Contraria juxta se posita magis elucescunt*. Nam mutuò se notificant & illustrant: sed ita, ut Canon præcipuè referatur ad *experimentalem*, sive *originalem* cognitionem: non autem ad scepticam & habitualement, nisi secundariò. Sic *agritudinem* semel expertus melius semper æstimat *sanitatem*, pro qua tuenda vigilantior erit in posterum. Sic, post acerba comelia, vinum epotum dulcius videtur.

6 *Contraria non coexistunt*. Regula est 1 de Coexistentia in eodem Subjecto: nam necesse est ut uno posito, ponatur alterum in rerum naturâ, tamen non in eodem Subjecto. 2 Valet de contrariis in summo gradu: nam possunt coexistere in gradibus remissis, & mutuâ velitatione ad mediocritatem reductis: tamen non sic cohabitare possunt absque lucta, quâ continuata lite, tandem ipsum subjectum ad dissolutionem vergit. 3 Valet de simultaneâ existentia in gradu prædominanti, non autem de successiva: nam possunt successivè inesse, modò

modò alterum non insit à naturâ.

7 *Contrariorum Contraria sunt Consequentia.*
Nam si albedo visum disgregat, tum nigredo eundem visum congregat & conservat. Vera est regula. 1 si de Contrario genus aut proprietas aliqua non prædicatur: Nam non sequitur albedo est color & visibilis, ergo nigredo nec est color nec visibilis, quia color est genus, & visibilitas est affectio generica utriusque termini oppositi: scil. albedinis & nigredinis. 2 Si sint in eodem genere & gradu: Nam non sequitur quia mala opera damnant, ideò nostra bona opera iustificent, tum quia differunt principio; opera enim mala sunt *per se nostra*, bona autem sunt *calitus data*; tum quia discrepant perfectione & gradu; opera namque mala sunt *perfectè talia*; bonitas autem nostra est tantum inchoata.

8 *Contrariorum si alterum non insit, necesse est alterum inesse in subjecto capaci.* Quod verum est de Contrariis immediatis; ut non est sanus, ergo sequitur quòd sit æger: ignis non est humidus & frigidus, ergo est calidus & siccus: fallit autem 1 in contrariis mediatis, ut non sequitur, *rosa non est alba*, ergo est *nigra*, quia dantur alii colores medii. 2 fallit, ubi subjectum non est capax terminorum; nam non sequitur, quòd *lapis non videt*, ergo est *cæcus*, quia lapis est medium seu subjectum negationis utriusque termini.

9 *Opposita relativè nullum admittunt medium.* Loquimur de medio participationis; nam possunt habere medium subjecti & abnegationis, quale est *lapis respectu paternitatis & filiationis*.

10 *Relativè oppositorum uterque terminus est positivus*; ut, *pater & filius*; Continentur enim sub contrariis affirmantibus, quæ in hoc differunt à contrariis negantibus, quòd in illis uterque terminus est positivus,

positivus, in his verò uno existente positivo, alter est vel negativus vel privativus.

11 *Privatio præsupponit habitum.* Canon est de privatione logica: Nam Physica tametli quoad ejus actum negativum subsequatur habitum, seu formam præcedentem: dicit tamen aliquid positivum, scilicet, dispositionem in materia ad formam subsequentem: unde dicatur præcedere habitum. Ut *catuli* non dicuntur ab ortu *cæci*, aut *infantes* ab utero *edentuli*, nisi tantum negativè: lumine autem & dentibus privantur, cum semel oculorum & dentium usum habuerint, quo postea carent: unde valet arg. est mortuus, ergo semel vixit.

12 *A privatione ad habitum præexistentem non datur regressus.* Canon est de privatione Logica (nam à physica est ad habitum progressus, non autem est in illa aliquis regressus ad antecedentem formam:) his adhibitis restrictionibus. 1 Si de *ordinario* modo loquamur, qui fit naturæ, vel artis viribus, nam miraculosè mortui resuscitantur in eadem natura, & persona numerica: 2 si sit *totalis privatio* tam *altius* quàm *potentia*, nam aer à tenebris semper redibit, nisi unà cum actu lucis potentia receptiva lucis auferatur ab aëre, vel potentia productiva lucis à fonte, (i:) à sole. 3 ut sit *idem numero* habitus. Nam seminis in terram injecti fit multiplicatio sub eadem specie seminis, sed idem numero corruptum semen non renascitur, sed est materia & radix unde cætera habent originem.

13 *Habitus & privatio sunt circa idem subiectum.* Ut cæcitas & visus circa oculum, nam manus non dicitur cæca nec pes videns: Sensus axiomatis est, 1 quod successive & in *sensu diviso* eidem inesse possint, non autem simul & in *sensu composito* respiciant

spiciant idem subjectum. 2 tenet regula de privationibus propriè & philosophicè, non populariter & metaphoricè sic dictis: nam sic piscis dicatur murus, pica loquax: cum tamen loquacitas & ejus privatio soli homini competant.

14 *Privatio per se non est ens.* Nam formaliter significat negationem seu absentiam formæ deperditæ, quo respectu est simpliciter non ens, tamen materialiter seu subjectivè denotet aptitudinem & dispositionem in tali subiecto ad formam introducendam: atque sic, & consimiliter ex eventu, consequenter, & ratione effectus, per accidens, (scil. compositi producti) dicatur ens.

15 *Nulla privatio est per se sensibilis ullo sensu.* Nam in quantum talis, est non ens, quod per se nec movet sensum nec intellectum, sed solum per discursum, & obliquè. Tenet regula. 1 si privatio sit pura, nam frigus non est simpliciter privatio caloris, ut neque nigredo albedinis, tenebræ lucis, sed sunt species ignobiliores obiecti sensibilis habentes in se entitatem positivam, utcumque debilem, & minus motivam sensus, frigus enim & nigredo habent suas causas positivas: tenebræ autem si abstractè & purè considerentur, sunt privatio lucis, atque sic non movent visum: sin moveant, tum sumuntur tenebræ pro medio tenebroso quadamtenus, non autem simpliciter absque lumine, atque sic sunt ens positivum. 2 Si loquamur de obiecto per se sensus, nam per accidens privatio incurrit in sensum: ut non audimus silentium, sed quia nihil audimus, colligimus esse silentium.

16 *Contradictoria nullum admittunt medium:* utpote. 1 non medium rei, forma, seu participationis: nam inter ens & non ens simpliciter nullum tale datur medium, siquidem nunquodque vel est, vel non

non est, licet sit perfectum nunc, postmodum vero imbecilius, 2 non medium *Subiecti* seu *Abnegationis*, propter prædictas rationes. 3 *Non Positionis*, sive loci. 4 *Non Perfectionis*; seu virtutis. 5 Medium denique *Affectationis*, seu in finem ordinabile, & destinatum parum vel nihil ad hunc locum conducunt. Tenet regula infallibiliter, si altero existente positivo, alter terminus sit purè negans, non privans tantum, aut infinitans; nam non ens hæc tria denotare potest pro sophisticè disputantis arbitrio.

17 *Contradictoria est oppositionum maxima*. Non tantum ratione quantitatis aut qualitatis; sed respectu elongationis & distantiae inter suos terminos; nam in nullo genere conveniunt ejus termini, neque medium aliquod admittunt, sed alter terminorum simpliciter negat omne ens positivum; quod in cæteris oppositis non occurrit.

18 *Impossibile est contradictoria de eodem predicari*. Sive sint expressa: ut, *hominem esse & non esse*: sive implicita in Adjecto: ut, *esse corpus, & non habere quantitatem definitam loco, tempore, & reliquis conditionibus individui*; valet axioma. 1 si referantur *ad idem subiectum* seu terminum; nam privatio dicit tam ens quàm non ens; sed diverso respectu: nam *formaliter* non est ens, in quantum est carentia formæ quæ prius inerat; *materialiter* autem & *subiectivè* est ens; in quantum dicit dispositionem in subiecto ad formam subsequentem. 2 si respiciant *idem tempus*: nam *Socrates* potest esse doctus & indoctus habitâ ratione temporis & ætatis suæ. 3 Si sint *pura*: nam *lippus* est videns & non videns: quæ loquendi formula non negat potentiam visivam, & actum videndi lippo competere: debilem tamen esse & imperfectam insinuat: Adcoque

ideòque nulla est contradictio inter hos terminos,
quia uterque est positivus, licet imperfectus.

Hac de Dissentaneis dixisset erit.

CAP. II.

De Comparatis.

DE Comparatis tria sunt tradenda, 1. quid sint.
2. quotuplicia. 3. qui sint Canones compara-
torum

Comparata sunt quorum vnum cum alio confer- *Comparata*
tur, in Convenientia aut Discrepantia. *quid.*

Argumentum est à loco Comparatorum, quotiès in *Locus à*
Syllogismo probabili, altera pars majoris proposi- *Compara-*
tionis comparatur cum altera, in Convenientiâ *tis.*
vel Discrepantiâ.

Comparatio omnis cernitur vel in *Convenientia* *Compara-*
seu Identitate, vel in *Disconvenientia* seu Diverſita- *tis quotu-*
te. 1. *Convenientia* est congruentia duorum termi- *plex.*
norum in aliquo tertio: estque vel in Qualitate: &
dicitur *Similitudo*, quæ est Comparatorum eadem
qualitas: vel in Quantitate: et dicitur *Paritas* seu
Æqualitas, quæ est Comparatorum eadem quan-
titas. *Disconvenientia*, est Discrepantia duorum
terminorum in aliquo tertio: est que vel in Quali-
tate, et appellatur *Dissimilitudo*, quæ est compara-
torum diversa qualitas: vel in Quantitate, et dici-
tur *Imparitas* seu Inæqualitas. quæ est comparato-
rum diversa quantitas. estque duplex, 1. *Maior* vbi
quantitas excedit. 2. *Minor* vbi quantitas excedi-
tur.

Et ad has classes referri possunt Analogia, Paralo-
la, & exempla ab Historicis vel aliunde petita.

Canones proponendo, incipimus 1. à Compa-
ratis in genere. 2. à Simili & Dissimili. 3. à Pari
& Impari, tam Majori quam Minori.

De Compa-
ratis Axi-
mata.

Canones Comparatorum in Genere, ut & de Iden-
titate & Diversitate.

1 Res quæ comparantur, possunt esse diversorum
generum & pradicamentorum. quod in his videre
est : equus est major cane, lapis est durior capite,
substantia est prior accidente, prima causa est pra-
stantior & potentior secundis.

2 Comparatio omnis propriè est in infima specie.
Nam non quaeritur an homo sit magis coloratus
quam lapis, sed an sit magis albus vel niger: Canon
est : 1. De tertio illo in quo comparantur, non de
rebus & terminis comparatis. 2. De virtuali & for-
mali comparatione, non de materiali, & prout ver-
ba sonant. Nam hæc est vera comparatio: *corvus est*
nigrior cygno albo, ubi tertium in quo comparan-
tur videtur esse (quoad externam faciem) duplex
membrum coloris in genere : sed si sensum ipsum
perpendamus : facile constabit in vna specie hanc
comparationem fundari : sc. in intensione: nam hæc
comparatio æquivalet priori : *nigredo in corvo est*
intensior albedine in cygno : ideoque hæc collatio
refertur tantum ad intensiorem graduum albedi-
nis & nigredinis.

3 Inter Æquivoca non est legitima comparatio.
quia in his non loquimur ad idem, sed æquivocè :
& ineptum esset dicere, *gladium esse acutiorem vl-*
timâ chordâ lyræ, aut *morbo*, aut *vino*, &c.
quæ omnia dicuntur acuta, sed ferrum & a-
cies propriè & philosophicè, cætera tantum fi-
guratè & Æquivocè, vel saltem Analogicè.

De Identitate & Diversitate plurima sunt apud Arist. axiomata Top. lib. 7. cap. 1. quem consulas; nos hic vnicum hoc preponemus.

1 *Quae sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se.* Regula tenet 1. quoad mensuram praesertim, atque ita sunt eadem h.e. sunt Aequalia, seu ejusdem proportionis inter se: vt si duo parini convenient in mensura vlnæ, tum inter se sunt æquales, quantum ad hanc mensuram & extensionem secundum longitudinem; licet non quoad praestantiam & dignitatem materiæ et operis. 2 quoad rem & rationem habito semper respectu ad illud tertium in quo conveniunt: vt, Socrates & Plato in tantum inter se conveniunt naturâ & proprietatibus; in quantum uterque convenit cum Aristotele in naturâ & proprietatibus.

Sequuntur Canones de Simili & Dissimili.

1 *Similium Similis est ratio.* valet regula, in quantum sunt similia: vt, si tranquillitas mentis sic similis tranquillitati aëris; & hæc est quies, tum & illa est quies.

2 *Quod non affirmatur de vno similium non affirmatur de altero.* vt, quia nauta in navi non debet quiescere; segnescere non debet Magistratus in Republica: nam virtusque similis est ratio, & æquale periculum.

3 *Nullum simile est idem.* Regula est de Identitate essentia: nam conveniunt in aliquo tertio. sc. in similitudine hujus vel illius Qualitatis. Huic affines sunt isti Canones: *Omne simile claudit. Nullum simile currit quatuor pedibus. Omne simile est dissimile.*

4 *Simile non agit in simile.* Regula tenet cum his restrictionibus conjunctum sumptis. 1. si sint sub eadem specie infima: nam calor & frigus sunt similia in tertia specie Qualitatis: mutuo tamen agunt & patiuntur:

patiuntur: sed duo calida non invicem agunt, 2 si sint *similes gradus*: nam calor intensior in octavo gradu intendit calorem in inferiori gradu: sed calor in quarto gradu non agit in calorem in quarto gradu, 3 si sint *eiusdem virtutis*: nam si vis caloris magis uniatur, tum fortior erit, ut, in ferro ignito: & potest intendere calorem in stuppâ, usque dum accendatur, & in flammam erumpat: maiorem namque activitatem mutuatur calor à tali subiecto, à quo diutius propter densitatem conservatur, & uniatur.

5 *Similitudo Parabolica organum est ad docendum accommodatissimum.* Regula est de *exotica* & populari formulâ: nam vulgus plerumque sensibilibus argumentis suadetur, qualia sunt quæ à simili ducuntur: ideòque similia sunt ad persuadendum utilissima, ad probandum minus conferunt: Nam in *Acrosmatico* seu dogmatico docendi genere locum vix obtinent, nisi sint *splendida* & *acuta*.

6 *Dissimilibus dissimilia conveniunt.* ut, quia animæ hominum & brutorum tantum inter se distant, probabile est hanc mortalem esse: illam fore immortalem.

Canones de Pari, & Impari Maiori & Minori.

Vbi prius notandum omnia axiomata de simili & dissimili præter quartum, his absque incommodo posse attribui: quæ iterum recitare super sedemus. & ad magis propria festinamus.

Nota.

1 *Parium exactissima est convenientia.* Nā non dicuntur paria, quorum alterum magis est extensum: possunt tamen dici similia etiam si magna sit graduum extensivorum dissimilitudo & distantia. Regula tenet de paribus propriè sic dictis in Quantitate: non autem adeò exacta est convenientia, si ad cætera prædicamenta extendatur.

2 *Parium*

2 *Parium par est ratio.* valet regula in quantum paria sunt: vt, par est ratio quòd stellæ ambulant, natant, repunt, volant: sed non ambulant, non natant, aut repunt, ergo improbable est quòd volant.

3 *Omnis Imparitas est in Maioritate vel Minoritate* idque tum respectu rei seu Quantitatis, propriè loquendo: tum tropicè respectu sc. *probabilitatis*; vnde quod est magis vel minus tale, communiter appellatur, par vel impar.

4 *Argumenta omnia à maiori ad minus, & à magis ad minus, certius concludunt Negatiuè.* vt, si fortiores oneri imposito succumbant, multò minus infantes idem onus sustineant. Maior ratio est cur homicidæ absolventur, quàm Regicidæ; ac illi morte multantur, ergo et isti non sunt absolvendi, sed tormentis & lentâ morte puniendi.

5 *A Maiori ad minus sequitur Argumentum Affirmatiuè.* tenet regula 1. De potentijs subordinatis in vno aliquo subiecto, non de contradistinctis in diversis subiectis: vt rectè sequitur. potest discurrere, ergo potest irasci, concupiscere, loco moveri, vegetare, &c. nam potentia ratiocinandi aut eminentèr includit, vel saltem præsupponit cæteras omnes facultates subordinatas, eidem subiecto secum inesse. sed non sequitur: potest formaliter & naturalitèr discurrere, ergo, potest naturaliter & formaliter hinnire, quod potest tantum per imitationem. 2. De ijs quæ arguunt perfectionem: nam non sequitur, quia viri possunt fortitèr membra sua sistere, ergo magis quam iuvenes possunt eadem quocunque volunt flectere: hoc enim arguit imperfectionem & debilitatem membrorum.

6 *Argumenta omnia à Minori ad Maius, & à minus ad magis, evidentiùs concludunt Affirmatiuè* vt,

minus probabile est matrem diligere nutricem, quàm patrum suum; at diligit nutricem, ergo multò magis diligit lactantem suum. minus verisimile est civitatem alere posse exercitum, quàm Rempublicam; at civitas sæpè aluit exercitum numerosum, ergo & multò magis Respublica hoc efficiat.

Nota.

Ad hanc classẽ spectant omnia axiomata de præstantia & dignitate entium, quorum sp̃ssam, sed nec inutilem nec injucundam colligas messem apud Arist. Top. lib. 3. cap. 1. 2. 3. 4. ad quem, brevitas ergò, lectores sunt remittendi.

Hac de comparatis digustasse sufficiat.

C A P. 12.

De loco Conjugatorum.

DE Coniugatis hæc tria sunt declaranda, 1. quid sint. 2. quouplicia. 3. qui sint Conjugatorum Canones.

Conjugata sunt nomina cognatæ vocis & significationis.

Argumentum est à loco *Conjugatorum*, quotiès in Syllogismo probabili alterum conjugatum in majori propositione est subiectum majoris termini ut, qui justè agit est justus.

Conjugata alia sunt *nominalia* tantùm, ut somnolentus & somnus: alia tantùm *Realia*: ut, doctrina & literatus: alia sunt *Re & Voce* simul; (de quibus præsens sermo est) & comprehendunt sub se Denominativa, seu Casus Nominum: suntque vel

vel *Substantiva* ; vbi alterum est nomen Substantivum, abstractum à Subiecto : vt, *iustitia, iustus*. vel *Adiectiva* ; vbi vtrumque est Denominativum, siue concretum, quod denotat formam in abstracto cum connotatione alterius : vt, *iustus, iuste*, &c.

Canones de Conjugatis.

1. Cui tribuitur vnum conjugatorum eidem tribuitur & alterum, vt, fortiter egit ergo est fortis. valet axioma 1. In Conjugatis quoad significationem, non quoad vocem tantum ; nam non sequitur ; somno correptus est, ergo, est somnolentus. 2. In Conjugatis ejusdem qualificationis & naturæ : vt, non sequitur, iustum egit, ergo, est iustus : nam ab actu unico nemo denominatur habituatus, quoniam ad habitum generandum requiritur talis qualificatio actionis, vt agatur scienter, volenter, constanter, & propter bonum finem.

*Axiomata
Conjugatorum.*

3. Si vnum conjugatorum de vno dicatur, alterum de altero dicetur, vt, si album sit coloratum, tum albedo est color. valet axioma 1. à concretis ad abstracta negativè semper : vt, si visibile non est audibile, tum visus non est auditus. 2. Ab abstractis ad concreta affirmativè : vt, si iustitia sit virtus, tum iustus est virtuosus. 3. In prædicatis essentialibus & per se, namque tum mutua est consecutio, ab abstractis ad concreta, & contra, tam affirmativè quàm negativè : vt, si album sit coloratum, albedo est color ; & si albedo sit color, tum album est coloratum : Non sic autem in prædicatis per Accidens : nam si contingat coloratum esse lapidum ; non inde sequitur, contingit colorem esse saporem. 4. In Conjugatis quoad significationem : nam non sequitur, quia somnolentus est malus aut vitiosus ; ideo somnus esset malum aliquod in se, aut vitium. 5. In Abstractis Physicis & Mathematicis, seu ulti-

maris. non autem in *Metaphysicis* & ultimis: vt, nō sequitur, quia homo est animal, ergo humanitas est facta animalitas: quia istæ sunt ultimæ abstractiones.

3. *Abstracta & concreta non prædicantur de se invicem.* valet regula generalitèr de prædicatione in recto casu: nam non dicitur coloratum est color, sed habens colorem: nec dicitur rationale est rationalitas, sed habens rationalitatem: quia tametsi re & essentia conveniant, differunt tamen modo prædicandi.

4. *Cotugata se consequuntur in nobilitate.* vt, si Theologia sit dignior Medicina, Theologus est præstantior Medico: valet regula *si cetera omnia sint paria*: nam non sequitur quia nobilitas est præstantior rusticitate, ergo natus nobilis semper est præstantior rustico: nam contingere potest, nobilitemmate natum, degenerare à parentibus, & tandem sordidè rusticari.

Nota.

Hic locus absque ullo incommodo referrì potuit ad locum *Dissentaneorum*, vt et notatio nominis: de qua seorsim per spicuitatis gratia Canones subsequētes proponemus.

Canones à
notatione
nominis,

1. *Cui convenit notatio nominis verisimile est ei nomen convenire.* & è contra. valet axioma 1 si notatio sit desumpta ex rei naturâ aut proprietate, & non tantum ex usu vulgari, aut casu sit imposita: vt, si sit amator sapientiæ, tum est Philosophus.

2. Si vera notatio accipiatur vero modo. vt, Tutor dicitur à tuendo pupillos, non quod actu hoc semper efficit, sed quod de iure semper ueri eos debeat.

3. Si non sit nimis longè petita: nam vix sequitur, est Magister, ergo alijs tēr & magis scit.

4. Si mos idem remaneat, qui notationem nomini imposuit; nam non sequitur, prandium est, ergo nihil apponitur præter perendinas reliquias, quia

mos

mos iste jam inoleuit, vesperi lautius cœnare, & fragmenta in crastinam parsimoniam reservare. si propriè & non figuratè sumatur: nam non sequitur, quicquid dicitur *Petra* illud *pedibus* teratur: obstante Romano Pontifice, *petra sum*, sed *pede terens*, & conculcans Imperatorum colla.

2. In omni notatione seu Etymologia sistendum est in aliquo primitivo. ut, dicitur amaritudo ab amaro, amarum à mari, mare ab Hebræo *marah*: ubi sistendum est. Nam viterius progredi, esset in circulo sudare, et in termino non acquiescere.

3. Nomen et Notatio ab eadem Dialecto sunt duccenda. Tenet regula tantum de vera Etymologia, non de qualibet allusione seu Analogia: ut non verè dicitur *Propheta* à procul fando, sed à *profundo*, iuxta verum Etymon *απὸ* ante, & *φῶς* dico. Corruunt hinc ridicula Scholasticorum insomnia ab ignorantia linguarum procreata: qualia sunt: *Symbolum* à *σύν* con, & *bolus*; quod unusquisque in cœtu suum bolum seu frustulum seorsim sit sumpturus. Ecce, 2. si nomen sit simplex & non compositum ex duplici lingua: Nam rectè dicitur *Britannia*, regio *Pictorum*: à Græco *πικρία* i. regio; Britonico *Brith*. i. depictum: nam incolæ solebant corpora glasto depingere, vnde *Britones* dicti: quod observantes Græci prædones & Mercatores, ad *Brith*, *πικρία* addiderunt. Par est ratio de *Mauritania*, *Aquitania*, *Lusitania*: Quæ, et similia invenies apud fidissimam antiquitatis columnam, Guil: Cambdenum, in nomine *Britannia*.

4. Vera omnis Etymologia sumenda est ex rei causis, effectis, proprietatibus, obiecto, & opposito. ut, à fovendo dicitur *Focus*. à floribus *Flora*. à bello *Bellona*. *Lucus* per *αὐρισπασίς*, quia minime iucundus. *Parca* quia non parceret. *Ludus* quia procul à ludo

מר

ludo. Nam locum hîc non habet illud axioma, (*Denominatio sumitur à potiori*;) quia non respicit nominis primam notationem, sed rei diversa prædicata.

§ *Allusio, non curat nominis originem, sed explicat ejus significationem per aquipollens vel synonymia*, ut, pro oculo legitur Ciliumbra. pro terra recens inventa, America, &c. Hîc locum habent circumlocutiones & descriptiones, à quibus arguere licet, observatis limitationibus in primo Canone propositis.

Hac de Conjugati, & de Nominis Etymo.

C A P. 13.

De loco à Distributione.

DE *Distributione* seu divisione hæc tria fusiùs sunt tradita. lib. 2. cap. ult. 1. quid sit. 2. quoduplex. 3. quæ sunt ejus regulæ generales: ideòque hîc velut in typo summatum reponentur, ut ad Canones speciales explicandos properè accedamus.

Distributio quid.

Distributio est totius in suas partes divisio.

Locus à Distributione.

Argumentum est à Distributo seu diviso ad membra dividendia, quoties medius terminus est divisum, membra dividendia sunt majus extremum in Syllogismo probabili. Contra, est Argumentum à membris dividendibus ad divisum, quoties membra dividendia sunt medius terminus, divisum verò majus extremum.

Distributio quoduplex.

Distributio alia est *Vocis* in suas significationes: alia *Totius* in suas partes. *Totum* autem est vel *Aggregatum*, estque quintuplex, ut *supra* lib. 2. cap. ult. vel *Simplex*. de quo solum hîc agemus, estque triplex.

1 *Essentiale*

1. *Essentiale*. 2. *Vniuersale*. 3. *Integralis*; atque his tribus, tres partes correspondent. 1. *Essentialis*. 2. *Subiectiva*. 3. *Integralis*.

Canones de Toto & Partibus Essentialibus.

Canones

1 *Partes sunt priores Toto.* valet hoc axioma.

totius & partium,

1. Quoad ordinem *natura*; nam Totum est quid dependens & constitutum à partibus; ideoque & his posterius; sed non tenet de prioritate *Temporis*, nam simul tempore forma & compositum com-
producentur. Nec de prioritate *perfectiōis*; nam totum *essentiale* in se habet omnes perfectiones suarum partium, & quid amplius. 2. Quoad ordinem *doctrinae & cognitionis*; nam literæ sunt prius addiscendæ Syllabis: præcognoscendum quid sit *Animal rationale*. antequàm constet quid sit *homo*: loquimur autem de ordine *Compositivo*, non *Resolutivo*; & de cognitione *confusa*, non *distincta*; deque *originali*, non *habituali*. Atque hæc regula tenet de Toto integrali & partibus eius principalibus: adhibitis supradictis restrictionibus.

2 *Posito toto essentiali, ponuntur omnes ejus partes essentielles.* vt, posito homine ponuntur omnia superiora sese constituentia, tam genera quàm differentia. Et, *Positis partibus essentialibus, ponitur totum essentiale.* valet regula, de partibus quantum ad actum constituendi; nam quoad *essentiam* materia manet post Totius dissolutionem; & etiam *forma*, si sit immaterialis, qualis est sola hominis forma.

3 *Sublata alterutrá parte essentiali, tollitur totum.* Regula est, de illo toto ad cuius constitutionem illa pars erat immediata & proxima: nam licet animâ sublata, totum desinit esse vivens, non tamen desinit esse corpus; ideoque remanet adhuc totum *essentiale*; sed non idem totum, quod erat ante

ante decessum animæ.

4 Cuiusque totum seu divisum essentialiter convenit, vel non convenit; eidem omnes eius partes essentielles conveniunt, vel non conveniunt. et contra Cuiusque partes tribuuntur, eidem essentialiter totum seu divisum tribuitur, vel non tribuitur. Canon est de partibus quæ proximè constituunt totum: nam genus & differentia generica sunt partes essentielles remotæ Speciei infimæ; prædicantur tamen de ijs, de quibus Species non prædicatur. vt, Substantia & Corporeum, sunt partes hominis; sed conveniunt ijs, quibus homo non convenit; nisi considerentur secundum ultimam restrictionem & determinationem ad hominem.

5 Nulla pars essentialis (qua talis) prædicatur de suo toto. Nam in quantum pars, est quid incompletum in se, ordinabile ad compositi complementum. Vnde *Arist. lib. 4. Top. c. 5. text. 6.* subinfert, corpus non posse esse genus animalis, quia est pars. Loquitur autem de corpore restricto & ita determinato ad animal, vt sit ejus materia proxima; non de corpore indeterminato, vt est totum universale; nam sic est genus animalis. Valet Axioma de prædicatione in recto casu & in abstracto; fallit in obliquo: vt falsò dicitur homo est anima; sed rectè dicitur homo habet animam. 2. fallit in concreto, nam verè dici potest, homo est animatus.

Nota.

Canones de Toto universali & partibus eius Subiectivis, idem planè sunt cum his, qui traduntur de Genere & Specie. lib. 1. cap. 2. & 3. idcirco duos tantum hic subiungemus.

1 Cuiusque convenit Totum universale, sive Genus divisum, eidem convenit alterum, vel utrumque eius membrum dividens; & cui genus non convenit, eidem nullum membrum eius convenire potest. Canon est
de

de membris specie perfectis et completis: Nam vera est hæc prædicatio, embryo est animal, sed nondum sequitur, quòd embryo est actu homo vel brutum: quia est in esse tantum incompleto, & tendenti ad perfectionem specificam, et numericam. Idem dicendum est de exhalationibus è terra vel aqua vi caloris evaporatis, priusquam actu constituent impressiones, seu meteora, calida vel frigida.

2 Cui convenit vllum membrum Divisi seu Totius universalis, eidem convenit divisum seu genus: & cui nullum membrum convenit eidem non convenit ipsum genus. Regula tenet vniuersaliter affirmatiuè: vt, est homo, ergo est animal. valet etiam negatiuè.

1. Si membra conjunctim sumantur: vt, nec est homo nec brutum, ergò non est animal. 2. Si membra sint specie completa & perfecta, vt supra. Nam embryo nec est perfectus homo nec brutum, tamen sit verum animal.

Canones de toto Integrali & ejus partibus.

1 Posito Toto Integrali, seu diviso Quantitativo, ponantur eius partes: & sublato, tolluntur. Valet axioma vniuersaliter affirmatiuè. vt, Socrates est integer, ergo non est membris truncatus Valet etiam negatiuè, si partes accipiantur vniuocè & philosophice, non æquivocè aut popularitè: nani mortuo Socrate. æquivocè tantum et more vulgi dicuntur Socratis manus, caput, pedes; tunc enim propriè loquendo non sunt partes Socratis, sed cadaveris.

2 Positis partibus ponitur Totum integrale; et sublata vna parte tollitur totum. Canon obtinet affirmatiuè, de partibus unitis & conjunctim sumptis, non de distractis: nam positis lapidibus, nam statim sequitur est domus, valet itidem

dem negative 1. de partibus veris & naturalibus, non de excrementitijs: nam non sequitur; defunt ungues aut capilli, ergo non est integer homo. 2. de partibus eminentioribus, conspicuis & principalioribus: nam non denominatur mutulatus, cui deest vel minimus digitorum articulus. 3. de partibus continentibus, non contentis; nam in phlebotomia seu venæ sectione amittitur sanguis, & quidam spiritus, cum nonnunquam major subsequitur Totius integritas. Par est ratio de partibus carnosis, quæ sunt in perenni fluxu, 4. de defectu integritatis partium integrantium; non essentialium: nam amputato brachio, remanet homo quoad essentiam, sed tollitur integritas partium suarum integrantium.

3 Quod convenit toti convenit partibus integralibus. Et contra. Regula utrinque valet de attributis essentialiam concomitantibus: ut, *Socrates* est quantus, ergo & manus eius est quanta: sic quælibet guttula decidentis aquæ est rotunda, ergo & concursus aquarum, sive Mare, est rotundum; sed non sequitur quoad extensionem: nam mare ambiterram, sed non ita aquæ guttula; tamen si omnes guttulæ simul sumptæ habeant eandem extensionem cum toto mari.

Hac de loco Distributionis.

CAP. 14.

De loco à Signo.

DE loco à Signo, tria sunt inquirenda. 1. quid sit
2. quo-

2. quoduplex, 3. qui sunt ejus Canones.

Signum, est indicium ex quo res occulta vel *Signum*
non apparens, esse vel non esse, concluditur. *quid.*

Argumentum est à loco *Signi*, quoties in Syllo- *Locus à*
gismo probabili medius terminus est signum ma- *Signo.*
joris extremi.

Signum est triplex. 1. *Necessarium*, quod appel- *Signum*
latur *τὸ ἀναγκαῖον*; quasi ita ordinatum cum signato, ut *quoduplex.*
illud *infallibiliter* demonstret. Estque vel *Superna-*
turale, quod à Deo in sacris literis prædicitur (ad
quod referri possunt *prodigia* omnia ibidem præ-
dicta) vel *Naturale* seu *physiognomonicon*, ex quo, de
temperamentis viventium, & tempestatibus aë-
ris fit judicium. 2. *Versimile* seu contingens, quod
græcè *οὐκ ἀναγκαῖον* & *ἐπὶ χροῖ* dicitur; quod *plerumque* sig-
natum indicat. 3. *Vanum* & leve. græcè *ὀυκ ἀναγκαῖον*,
quod *plerumque* ita se non habet. horum vnum-
quodque vel est 1. *Antecedens*, quod signatum indi-
cat futurum esse. vel. 2. *Concomitans*, quod signa-
tum in esse præsentis, & propriè dicitur symptoma,
Græc. συμπτώμα. vel 3. *Consequens*, quod signa-
tum indigitat in esse præterito.

Sequuntur Canones à loco Signi.

1. *A Signis divinitus datis ad signatum*, *firmis-*
simum est Argumentum; *ὑπὲρ* contra, tam affirmativè *Signorum*
quam negativè. valet axioma, de signis divinitus *Axiomata.*
concessis. 1. *Antecedentibus*: ut, Motus solis retro-
gradus in Achaia solario, infallibile signum erat
recuperandæ sanitatis regi Hesechiæ. 2. *Concomi-*
tantibus: ut, Signum filij hominis venientis in nu-
bibus, est infallibile indicium jam instantis ex-
tremi judicii. 3. *Consequentibus*: ut, Iris est signum,
quod deus est pacti memor, mundum aquis nun-
quam iterum perituum.

2. *Argumenta à Signis nullam vel leviculam depen-*
dentiam

*dentia habentibus à signatis (sed hominum superstiti-
one, & Diaboli astutia in vëtis) sunt invalida, inepta,
impia.* Regula est. 1. De plerisq; Astrologiæ *Indicaria*
prædictionibus: nam virtus cœli sæpius impeditur
à causis secundis naturalibus; quantò magis à spe-
ciali Dei providentiâ, disciplina morali, & exercitio
pietatis aliorum flectitur. 2. De signis *Augurum &
Aruspicum* Ethnicorum, qualia sunt, extorum in-
spectio; cornicis cantus avium volatus. &c. 3. de
inspectione *Chiromantica*; quæ non nititur certis
naturæ aut artis indicijs, sed quorundam supersti-
tiosorum insomnijs: nam nulla dantur in mani-
bus signa, eventus planè non naturales, sed fortui-
tos indicantia. et posito tali signo, tametsi eventus
prædictus subsequatur; nemo noverit an tale sig-
num eventus semper consimilis sit subsequaturus;
nisi qui Satanae præstigijs illusi, dicenti fidem
adhibent, rationes non quarunt. 4. tenet regula
de concomitantibus & consequentibus ejusdem
vanitatis signis, æquè ac de antecedentibus.

3. *Posito signo naturali ponitur signatum.* Regula est
1. *necessariò vera*, de signis habentibus necessariam
connexionem cum signatis: five sint quædam mor-
borum *Symptomata* quæ tantò certius morbum
inducant, quantò proprius accedunt ad ipsas mor-
borum causas & origines: (qualia frequentius oc-
currunt in complexione, et humoribus, in urina,
et cæteris excrementis animantium.) five sint in
inanimatis naturalium effectuum indicia. ut, sudor
lucidus est signum pluvie, vel statim futuræ, vel
jam distillantis. 2. *Contingenter vera* est, de ijs sig-
nis quæ non habent infallibilem connexionem
cum signatis: sed debilem, *contingentem* ut *pluri-
mum*, & impedibilem. ut, rubet vesp̄r ergo verissi-
mile est crastinam fore serenitatem: rubet aurora,
ergo

ergo probabile est hodiè pluvias distillare. 3 *Contingenter vera* est de signis *contingentibus raro*, & *ad indifferens*; si plura simul sumantur: ut, circumstantiæ loci & temporis, sermo, gestus, pallor, aut insolitus rubor coram Magistratu, signa sunt verisimilia perpetrati facinoris: quæ singula seorsim sumpta, vix levem conjecturam aut suspicionem producerent.

Hac de loco à Signo.

CAP. 15. & ult.

De loco A Testimonio, seu Authoritate.

DE Testimonio (seu potius Authoritate) hæc tria sunt declaranda. 1 quid sit. 2 quod duplex. 3 qui sint ejus Canones.

Testimonium est sententia testis. *Authoritas* est testantis dignitas, synceritas, & testimonij veritas. *Locus à Testimonio.*

Argumentum est à *Testimonio*, quoties in Syllogismo probabili testantis authoritas est medius terminus, conveniens, vel non conveniens majori extremo.

Testimonium est duplex. 1 *Divinum*, quod *Testimonium Dei* habet authorem: estque vel *Immediatum*, *unumquodque* per se exhibet; *viva voce*, *interno motu*, per *somnia*, per *oracula*, &c. vel *Mediatum*, ad quod promulgandum utitur ministerio *Angelorum* aut *Hominum* *tui Dionysius*. 2 *Humanum*, quod authorem habet hominem: estque vel in *Factis*, quod suo quispiam exemplo comprobatur: vel in *Dictis*; iisque vel *Pronunciatis*, simplici *asseveratione*, aut *jurejurando*: vel *Scriptis*, quod literis mandatum reliquit (ubi locum habent Historiæ, & reliqua id genus monumenta) quod dividi potest ratione ma-

teritæ traditæ, in testimonium *Philosophi*, *Medici*,
Iurisperiti, &c.

*Canones de
Testimonio*

Canones de Testimonio.

1 *Omne testimonium Divinum est infallibile, verum, fide dignissimum, ideoque & absque animi fluctuatione credendum.* Regula est de testimonio tam Mediato quàm Immediato; quatenus respicit conditionem *testificantis*, qui verax est, imò & ipsa veritas; ita ut mentiri aut mutari non potest: sed non quatenus respicit dispositionem cognoscentis. Nam *Ethnicus* aut *Judæus* eluderet argumentum è novo Test. petitum; quod *Christianus* judicat omni Demonstratione certius, & omni exceptione majus.

2 *A testimonio Divino sacris literis exhibito sequitur argumentum.* Idque 1 *Affirmativè*, ubi 1 *Textus* est authenticus, non apochryphus. 2 ubi *sensus* est simplex, verus, & literalis, congruens cum *autographo*, & cæteris *Scripturæ* testimoniis: non adulterinus, parabolicus, allegoricus, &c. 3 ubi *testimonium* vel est expressè traditum, vel certâ & evidenti consequentiâ colligitur. 4 ubi *testimonium* est publicum; non privatum & speciale *mandatum*: nam non sequitur, quia *Israelitæ* ex mandato *Ægyptios* spoliârunt; ergo licet *Christianis* *Ethnicorum* fortunas invadere & deripere, tempore pacis. 2 *valer* regula *Negativè* 1 *De iis quæ ad religionem spectant*: nam *Artes* & *Scientiæ* non ibi traduntur, sed non inde sequitur omnes esse inutiles, fucatas, aut falsas; satis enim est quòd non opponuntur, sed subordinantur generali doctrinæ sacri contextus. 2 *De fidei fundamentalibus articulis*: non de circumstantiis & cæremoniis, quæ pertinent non ab substantiam, sed decorem cultus divini: ut sequitur hoc arg. non est in sacra pagina, ergo,

non est ad salutem necessarium, ut credatur. 3 Si neque expresse proponatur, neque certa & evidenti consequentia possit inde colligi, non erit fundamentum fidei; ut, nec constat expressis Scripturæ tabulis, neque ullâ solida consequentia, Pontificem Regibus imperare; ergo imperium ejus minime est ferendum.

3 *A testimonio hominis scripto, aut aliâ exhibito, negativè nihil consequitur*: ut, non sequitur; hoc non extat apud Aristotelem, ergo non est admitendum: valet regula. 1 Præsertim de Scriptoribus inferioris notæ, & authoritatis; tamen argumentum negativè ductum vel ab eruditissimis, debile admodum est & minimæ efficacæ. 2 Si Author paululum sagaciori, non erat statutum de ea re exactè differere: Aliter enim quandoque erit probabile argumentum: ut *Arist.* proposuit lib. 3. *Metaphys.* tractare omnes species Quantitatis; sed non meminit Locî, ideoque verisimile est Locum non esse Quantitatem.

4 *Nullum testimonium valet contra certam doctrinam rationem.* Canon est: 1 de pravis consuetudinibus; quibus ratio semper anteponenda est. 2 de sensuum judicio: nam sensus judicat Solem esse pedalis magnitudinis; cùm ratio contra clamat, probatque Solem universo terræ globo longè majorem. 3 Universaliter de omni testimonio, tam humano, quàm divino, quod aliquando potest transcendere rationis captum; nunquam tamen est contra rectæ rationis dictamen.

5 *Antiquorum testimonium præferendum est testimonio Neotericorum*: valet axioma. 1 quantum ad vitæ puritatem, zelum, pietatem, & sacrarum literarum cognitionem; non quoad acumen & cognitionem rerum politicarum, aut Artium libera-

lium. 2 Non simpliciter, sed cum restrictione ad illud tempus, quo patefactum erat Evangelium, (organum exactissimæ cognitionis divinæ) in summa puritate & perfectione suâ: ideoque propinquiores hisce temporibus magis sunt credendi, quia tot assidue succressentibus errorum hydriis à simplicitate textus non facile torquebantur. Artes autem in suis primordiis similes fuerunt urfarum catulis, primâ fronte deformes, tum post longum tempus, & satis seriam disquisitionem serò politiores evaserunt: & adhuc limatiores sunt futuræ.

6 *Plurimorum testimonium præferendum est testimonio paucorum*: valet axioma generaliter & simpliciter; *Si cætera sint paria*, scil. prudentia, scientia, honestas, pietas: fallit autem si *pauciores*, his prædictis qualitatibus, excellent: Nam una Sapientis scientia præponderat integra Loquacis volumina.

Atque hæc de Syllogismo Topico sint dicta.

Finis Syllogismi Topici.

LIBER SEXTVS.

CAP. I.

De Fallacijs in genere.

Etimus huc usque de verò Syllogismo quatenus astruendus sit in materiâ tam *Necessaria* quàm *probabilis*: Superest *Sophisticus* de quo Appendicis loco pauca dicemus.

Hujus etenim tractatio quàm sit utilis, vel hinc liquet; quòdeorum pandis imposturas, qui indocti plerunque sed jactabundi (non zelo veritatis indaganda, sed quæstus & gloria capianda studio abrepti:) mal-
lent

lent fallacibus argutis vera dicentem imprudenter opprimere, quam solidis argumentis falsa opinantem modestè redarguere: quo fit, ut neglecta literarum medullâ cum ad concertandum evocantur, hærent in cortice, inanes evomunt ineptias & affectatas captiunculas.

Quorum fraudes ut facilius evitentur, & dissolvantur technæ; de arte hac (tam illicitâ, tamque ut quispiam profiteretur, indignâ: tam necessaria autem, ut quæ tradatur) hæc tria sunt tradenda.

1 Quid sit Syllogismus Sophisticus: & quis Sophista. 2 Qui sint Sophistarum fines illicitâ hac arte utentium: (nam de fine Tractantis supra diximus, cum esse, fraudes & captiunculas detegere ut melius evitentur.) 3 Quotuplex sit, ubi de mediis seu locis sophisticè arguendi, & eorum solutionibus summatim dicemus.

Syllogismus Sophisticus est Argumentatio capriciosa, specie tantum & apparenter vera vel probabilis, cum reverâ sit fallax. Sub hac generali definitione comprehenduntur. 1 Syllogismus *Pseudographus*, 1 *Pseudo-* qui fit, ex falsis vel perperam intellectis alicujus artis *graphus*. principii: ut, si quis probaret, impossibile esse ut aliquid sit, ex hoc principio, *ex nihilo nihil fit*: Quod tenet tantum in naturali & ordinariâ productione rerum per causas naturales: non de supernaturali creatione per omnipotentiam divinam. 2 *Para-* 2 *Paralogismus*, qui non concludit in legitimo modo & *gismus*. figurâ. 3 *Sophisticus* specialiter sic dictus, qui rectius 3 *Sophisticus* & cum majori specie probabilitatis a communibus *cus*. propositionibus probabilibus conclusionem subdole infert. In qua (missâ definitionis explicatione) de *definito* hæc duo sunt advertenda. 1 Cur dicatur Syllogismus. 2 Cur Sophisticus: ubi ostendendum quis sit Sophista.

Finis huius tractatus.

Dicitur *Syllogismus*, non quoad rei veritatem (ac si esset aliqua ipsius species univoca) sed tantum quoad nomen, & aliquam analogiam quam habet cum vero Syllogismo: licet in multis deficiat: nam tres habet terminos, quandoque secundum modum & figuram ritè dispositos, quantum ad externam speciem, & prout verba sonant: cum quoad significacionem & rem ipsam longissimè inter se distant: unde rectius dicatur Syllogismi *nervus*, *vitium*, *nothus*, *monstrum*, &c. v. g. *omnis equus est irrationalis, quidam homo est equus, ergo, quidam homo est irrationalis.*

Dicitur *Sophisticus*, non ex ratione quatenus respicit primævam nominis originem, ut derivatur à *sophia*: sapientia (quasi ab ipsis artium fundamentis ad verum indagandum sit depromptus) sed à simulata & abusiva sapientiæ imitatione, quam Sophistæ prætendunt, ad quæstum & honores ambiendos, unde *Sophista* sic definitur: est Aucupator pecuniæ, qui quæstum facit ex eâ sapientia quæ videtur esse, nec est: ubi quod reliquum est hujus tractatus his duobus explicandis absumendum. 1 qui sint ejus fines seu metæ. 2 quibus mediis in eosdem fines collimat: ubi de eorum falsitatis detectione & solutione.

*Sophista
quid sit.*

*Ultima
meta Sa-
phista.*

*5 Meta
subordina-
ta qua
quot.*

Meta Sophistarum alia est, ultima, principalis, architectonica, primum efficaciter movens, in intentione unicè & præ cæteris proposita, & est, *Quæstus* sive *Lucrum*: alia est, subordinata, & ultimata, quæ cernitur in executione primæ intentionis, cujus respectu dici potest medium proximè conducibile, & attingens ultimam metam: estque quintuplex. 1 *Redargutio*. 2 *Falsum*. 3 *Inopinabile*. 4 *Solacisum*. 5 *Nugatio*: quæ distingui solent, vel secundum diversas disciplinas (ut Aquinas) sic ut *Redargutio*

Redargutio pertineret ad Metaphysicam, *Falsum* ad Physicam & Mathematicam, *Inopinabile* ad Dialecticam, *Solacismus* ad Grammaticam, & *Nugatio* ad Rhetoricam: vel si conjunctim respiciant Dialecticam, sic melius distingui possunt: ut *Redargutio* sit, præconcessi negatio, cum vi fucati argumenti cogitur Respondens sibi non constare: *Falsum* sit apertè falsi admissio: *Inopinabile* sit abcessio à communi & receptâ à sapientibus conclusione: *Solacismus* sit, concessio incongruæ Syntaxeos, vel Barbarismi, quod vitium est in Prosodiâ: *Nugatio* sit, ineptæ repetitionis & *tautologias* in aliqua conclusione concessio, ubi altera pars non est exegetica seu explicatoria alterius, sed planè inutilis & redundans.

Hæc de finibus seu Metis Sophistarum. Nunc de *medijs* dicendum, seu potius de *locis communibus* unde argumenta, tanquam à referta pharetrâ tot venenatas sagittas selegunt, ad captandam prædam.

Fallacia omnis (tamen si possint partiri secundum *Divisio fallaciarum*. locos supradictos Syllogismi Topici, inter quos sigillatim reperiri potest occultè latitans) ad has duas classes dextrè revocetur. 1 *In Dictione*. 2 *Extra Dictionem*. 1 Fallacia est *in Dictione*, ubi major ambiguitas est in verbis multiplicis significationis. Atque hujus sex sunt membra, sc. Fallacia 1 *Æquivocationis*. 2 *Amphibolix*. 3 *Compositionis*. 4 *Divisionis*. 5 *Accentûs*. 6 *Figuræ Dictionis*. juxta versiculum.

Æquivocans, Amphi. Componit, Dividit, Acc. Fig.
2 Fallacia est, *extra Dictionem*, ubi major later ambiguitas in rebus significatis per voces & sententias. Atque hujus classis sunt septem capita, scil. fallacia 1 *Accidentis*. 2 *A Dicto secundum quid*

ad Dictum simpliciter. 3 A non causâ pro causa.
4 Consequentis. 5 Petitionis principii. 6 Ignor-
ationis Elenchi. 7 Plurium Interrogationum. jux-
ta alium versiculum.

*Acc. Quid, Ignorans, Petis, Infert, Causa, Rogat-
que.* De quibus sigillatim nunc dicendum, ordine su-
perius proposito.

CAP. 2.

De Fallacijs in Dictione.

Dictio multiplex est triplex. 1 *Actualis*, quando
vel eadem vox invariata plura significat: & tum
est fallacia *AEquivocationis*; vel quando eadem sen-
tentia invariata plura significat; & tum constituit
fallaciam *Amphibolia*. 2 *Potentialis*, quando eadem
dictio vel oratio quoad materiam *mutatâ forma* po-
test plura significare; & est fallacia vel *Compositio-
nis*, vel *Divisionis*, vel *Accentus*. 3 *Phantastica*, quan-
do eadem vox propter aliquam similitudinem finalis
terminationis vel significationis videtur esse ejusdem
generis cum alia voce: & tum constituit fallaciam
figura Dictionis.

1 Fallacia
AEquivoca-
tionis.

1 Fallacia *AEquivocationis* seu *Homonymia*, est
quoties eadem vox æquivocans aliter sumitur in unâ
propositione Syllogismi quam in alterâ: hinc di-
stinguitur 1 ab *Amphibolia*, *Compositione*, & *Di-
visione*, quæ sunt fallaciæ in pluribus dictionibus.
2 Ab *Accentu*, ubi non est idem modus prolatio-
nis aut scriptionis. Contingit autem hæc fallacia tot
modis, quot modis sumi potest æquivocum. Idque
præsertim 1 ratione primæ impositionis; ubi, vel
casu vel *consilio* una vox adhibetur ad plures res sig-
nificandas. v. g. *omnis gallus est animal irrationale,*
quilibet intra ditionem Regis Francorum est Gallus,
ergo,

ergo, *quilibet intra ditsonem Regis Francorum est animal irrationale.* 2 Ratione translationis, quæ fit, vel propter aliquam rerum similitudinem, vel orationis elegantiam. v. g. *quicquid videt illud est rationale, pratum videt, ergo, pratum est rationale:* item, *omnis lupus est ovium rapax, quidam piscis est lupus, ergo, quidam piscis est ovium rapax.*

Solutio vera & specialis hujus fallaciæ (nam neque de *apparenti* solutione dicturi sumus, quæ fit tantum, ad hominem: idque vel per digressum à re proposita, vel per contemptum allatæ rationis, vel per oppositionem fortioris objectionis, vel denique per exprobrationem personæ adversarii. Neque de *generali* solutione Elenchorum peccantium in materiâ, quæ fit negando alteram præmissarum vel argumentum seu illationem) est, vel per distinctionem nominis multiplicis significationis; vel per additionem alicujus limitationis; si in initio non perspexerimus fallaciam.

2 Fallacia *Amphibolia*, est quoties, oratio ambigua aliter sumitur in unâ propositione Syllogismi quàm in altera: & contingit i quando oratio plures sensus admittit æquè proprios. v. g. *Aio te AEacidem Romanos vincere posse:* Nam incertum est cui promittitur hæc victoria Pythone an Romanis: item, *quod quis videt illud verè videt, at homo videt lapidem, ergo, lapis verè videt:* nam incertum est an adversarius sic construit majorem, quod quis videt, illud verè videt (i:) videtur ut objectum: vel sic, quod quis videt, illud verè videt (i:) facultatem habet videndi. 2 quando oratio unum habet sensum proprium, alium metaphoricum. v. g. *qui surdis canit; adhibet aliquam vocum modulationem: at qui vel nutu increpat indocilem, surdo canit, ergo, qui increpat nutu adhibet vocum modulationem.*

Solutio.

2 Fallacia
Amphibolia

Et

Et ad hunc locum pertinent omnes locutiones pro-
verbiales, quando ad literam exponuntur, & non
ad sensum.

Solutio.

Solvitur hæc fallacia eodem modo quo & superi-
or, quando scil. ostenditur orationis ambiguitas: &
ad sensum debitum & usitatum revocatur.

3 Fallacia
compositio-
nis.

3 Fallacia *Compositio-
nis*, est quoties ea malè con-
junguntur quæ aliàs benè divisim sumuntur.
Contingit hæc fallacia. 1 In Modalibus propositio-
nibus: cum Copula Dicti connectit formalia signifi-
cata subjecti & prædicati in Dicto. v. g. *possibile est
sedentem ambulare*: quæ propositio in sensu com-
posito est falsa: nam, *dum sedet, non potest actu am-
bulare*: vera autem est in sensu diviso: nam *quis jam
sedet, alio tempore potest ambulare*. 2 Ubi Modus
conjunctus Dicto, exponitur cum omnibus quæ con-
tinentur sub communi subjecto Dicti. v. g. *Contin-
git aliquod corpus moveri*: quæ falsa est in sensu
composito, nam *aliquod corpus necessario movetur
actu*, ut *calum*: tamen si *aliqua moventur actu con-
tingenter*, ut *animalia*, &c. 3 In propositionibus Hy-
potheticis quarum partes connectuntur per conjun-
ctionem copulativam, conditionalem, disjunctivam.
v. g. *duo & tria sunt par & impar, quinque sunt
duo & tria, ergo, quinque sunt par & impar*: ubi
major propositio in sensu composito est falsa: ideo-
que & falsa est conclusio. 4 In propositione ubi
dictio aliqua quæ pluribus potest adungi, adnecti-
tur illi cui minus debet. v. g. *Qua nunc natus verè
dicitur, in hac horâ natus est, at sexagenarius nunc
verè dicitur natus, ergo, sexagenarius hac horâ natus
est*: ubi in majori adverbium, (*nunc*) adjicitur ver-
bo (*dicitur*) unde major falsa est: quod si (*nunc*)
referatur ad participium (*natus*) tum nulla esset fal-
lacia in majori, sed esset evidenter vera. 5 Ubi duæ
res

res divisim sumptæ in præmissis, conjunguntur in conclusionem. v. g. *Regia via res est, at regia via est publica, ergo, regia via est Respublica. Canis est pater, & canis est tuus, ergo, canis est pater tuus.*

4 Fallacia *Divisionis* est quoties à benè conjunctis ad malè divisa arguitur. v. g. *Quinque non sunt Divisionis. par & impar, duo & tria sunt quinque, ergo, duo & tria non sunt par & impar.* Contingit autem quot modis contigit superior fallacia *compositionis*.

Solvuntur hæ duæ fallaciæ, ostendendo perversam compositionem eorum quæ disjungi debent: & perversam divisionem eorum quæ debent conjungi.

5 Fallacia *Accentus* est quando una & eadem dictio vel oratio secundum materiam, plura significat ratione accentus diversi: vel modi pronunciandi. Contingit 1 quando spiritus mutatur. v. g. *Ara est in templo, porcorum stabulum est hara, ergo, porcorum stabulum est in templo: qui Shibboleth pronunciârunt tuts erant à Gileaditis, at Ephramita pronunciârunt Sibboleth, ergo, tuts erant.* Falsitatem hujus conclusionis ab eventu intelligas. *Jud. 12.* 2 quando quantitas mutatur in voce prolata, vel carmine mensurata, vel accentu notata. v. g. *Omne malum est fugiendum, pomum est malum, ergo, pomum est fugiendum.* *Populus crescit in fluvijis, multitudo plebis est populus, ergo, multitudo plebis crescit in fluvijis.* 3 Cùm simplex vocalis transit in diphthongum, & contra. v. g. *equus est quadrupes, justus judex est equus; ergo, justus judex est quadrupes.* 4 Cùm variatur modus pronunciandi. v. g. *qui dicit heus bone vir curasti probe! agnoscit viri probitatem, sed qui deridet aut increpat dicit heus, &c. ergo, qui deridet aut increpat, agnoscit viri probitatem:* hic locum habent locutiones ironicæ & hypocriticæ, &c.

Solvitur

Solutio.

Solvitur hæc fallacia, substituendo verum accentum, spiritum, vocalem, & pronunciandi modum, in locum falsi accentus, spiritus, &c. & ostendendo quæ sit diversitas inter plures voces & sententias ratione diversorum accentuum, &c.

6 Fallacia
Figura Dis-
tinctionis.

6 Fallacia *Figura Distinctionis*, est quoties propter similitudinem & cognationem terminationis vel significationis duarum vel plurium vocum, colligitur eandem esse significandi rationem. Contingit 1 ratione attributi Grammatici. v. g. *Similis est ratio Poëta & Musa, at poëta est masculini generis, ergo, sic Musa.* 2 ratione attributi Dialectici, v. g. *par est ratio inter secari & operari, at secari est pati, ergo, operari est pati.* 3 ratione *ἀνυπολόγιαι* seu locutionis nimium abusivæ. v. g. *quod non amisisti illud habes, at non amisisti cornu, ergo, habes cornu.* Hæc fallacia minimam habet speciem probabilitatis: ideòque rariùs occurrit inter Sophistarum rixas.

Solutio.

Solvitur hæc fallacia, ostendendo transitum à genere ad genus, ab uno prædicamento ad aliud esse illicitum: & dicendo similem esse rationem harum vocum quoad Accidens quoddam, scil. *senum* & terminationem, sed non quoad substantiam, sensum, significationem, & attributa.

Hæc de Fallacijs in Distinctione.

CAP. 3.

De Fallacijs extra Distinctionem.

FALLACIA in re sive *extra Distinctionem* oritur tribus de causis 1 quòd vitiosè *interrogatur*, & cum est fallacia plurimum *Interrogationum*. 2 quòd vitiosè *sumitur*. 1 *Accidentale predicatum* pro essentiali. 2 *Non Causa* pro causa. 3 *Principium* idem de quo est quaestio. 4 *Non Consequens* pro consequente 3 quòd vitiosè

tiolè concluditur, vel à dicto simpliciter ad dictum secundum quid; & contra: vel à confusâ conjunctione diversorum respectuum, & est Ignoratio Elenchi: de quibus sigillatim nunc dicendum.

1 Fallacia *Accidentis* est, quando id quod convenit tantum per accidens uni terminorum, in Syllogismo, attribuitur alteri quasi esset prædicatum per se. Contingit 1 cum proceditur ab accidente ad subiectum, & contra. v. g. *Causa ebrietatis est tollenda, vinum est causa ebrietatis, ergo, vinum est tollendum.* 2 Cum transitus sit à rebus ad voces, & contra. v. g. *animal est genus, homo est animal, ergo, homo est genus.* 3 Cum transitus sit à divitis ad conjuncta, & contra. v. g. *Theseus erat appropinquans Graciam occiso Mino-tauro, at pater AEgeus novit filium Theseum, ergo, AEgeus novit appropinquantem Theseum.* Falsa erat conclusio ab eventu: nam quia non novit illum qui appropinquavit esse filium ejus à Mino-tauro liberatum, in mare se præcipitem dedit: inde dictum, *mare AEgeum. Coriscum novi, advenientem non novi, ergo, eundem novi & non novi.*

Solvitur hæc fallacia 1 ostendendo non esse necessarium ut quod conveniat Accidenti conveniret Subjecto: aut contra. 2 asserendo argumentum esse infirmum à sensu diviso ad sensum compositum: aut contra. 3 contendendo illicitum esse transitum à genere ad genus, à rebus ad notiones: aut contra. 4 monstrando disputationem non esse ad idem. Nam hæc fallacia participat aliquid de fallacijs Compositionis, Divisionis, Consequentis, & Ignorationis Elenchi.

2 Fallacia à *Dicto secundum quid ad dictum simpliciter* est, quando infertur illud simpliciter quod à dicto secundum quid est tantum secundum quid; vel quando dictum quid;

Etum simpliciter inferitur à dicto secundum quid quod minuit vel tollit significata dicti simpliciter. Contingit itaque 1 ubi dictum secundum quid est destructivum ejus cui adjungitur. v. g. *Socrates est homo mortuus*, ergo, *est homo*. 2 Cum dictum secundum quid est tantum in opinione. v. g. *vacuum traditur à Philosophis*, ergo, *vacuum est*. 3 Cum additum illud significat partem. v. g. *Æthiops est albus dentes*, ergo, *Æthiops est albus*. 4 Cum determinatio illa denotat circumstantiam magni momenti. v. g. *expedit merces in mare projicere ad salutem conservandam*, ergo, *expedit merces in mare projicere*. 5 Cum particula necessario restringens omittitur. v. g. *Lex non est data à justo ad condemnationem*, ergo, *lex non est data à justo*, ut sit regula obedientiæ.

Solutio.

Solvitur hæc fallacia, ostendendo propositiones diverso modo sumi; alteram simpliciter, alteram secundum quid.

*Ignoratio.
Elenchi.*

3 Fallacia ab Ignoratione Elenchi est, cum ea sumuntur ut contradictoria negatis quæ non contradicunt. Contingit si disputatio 1 non sit ad idem. v. g. *Socrates est dives si conferatur cum Codro, pauper si cum Craso*, ergo, *Socrates est dives & pauper*. 2 Si non sit secundum idem. v. g. *Nullus Æthiops est albus, omnis Æthiops est albus dentes*, ergo, *Æthiops est albus, & non est albus*. 3 Si non sit eodem modo sumpta. v. g. *Socrates currit sponte, Socrates non currit coacte*, ergo, *Socrates currit & non currit*. 4 Si non sit idem tempus. v. g. *Fideles sub lege credebant Christum venturum, fideles sub Evangelio non credebant Christum venturum sed exhibitum*, ergo, *fideles credunt & non credunt Christum venturum*. Sophista in his omnibus vel nescit vel consulto tacet diversam hanc medii acceptionem: hæc fallacia latissime omnium patet & complectitur quodammodo cæteras omnes.

Solvitur

Solvitur hæc fallacia, ostendendo nullam in disputatione præsentem esse contradictionem, ob defectum alicujus ex quatuor conditionibus quam nominare debet respondens. Solutio.

4 Fallacia *petitionis principij* est, quoties illud sumitur pro principio quod non est concessum, aut receptum, aut alium à quæsito, sed æquè ignotum aut controversum. Contingit 1 cum quæsitum sumitur sub iisdem terminis. v. g. *omnis homo est sensibilis, omnis homo est homo, ergo, omnis homo est sensibilis.* 2 Cum sumitur vox synonyma. v. g. *Socrates est doctus, ergo, Socrates est eruditus.* 3 Cum quæsitum & principium sunt termini reciproci quoad ambitum prædicationis. v. g. *animal in genere non prædicatur de homine tantum, quia sensibile non prædicatur de homine tantum.* 4 Cum principium sit æquè ignotum vel ignotius quæsito. v. *cælum est immobile, quia terra est mobilis.* 4 Petitio Principij.

Solvitur hæc fallacia ostendendo, identitatem simpliciter, synonymiam, reciprocationem, æqualemque esse obscuritatem & incertitudinem quæsitæ & principij: & proinde vanam esse hanc argumentationem; cum vera omnis procedat à notioribus, prioribus; aliisque à quæsito (& non iisdem) mediis. Solutio.

5 Fallacia *Consequentis* est, quoties inferitur ut 5 Fallacia consequens ab antecedente quod, reverà non consequitur. Contingit 1 quoties peccatur in regulas conversionis, quas legas. *cap. 5. lib. 3.* 2 quoties nulla est dependentia terminorum inter se: ut, *baculus est in angulo, ergo, rex est solus.* 5 Fallacia consequentis.

Solvitur hæc fallacia, ostendendo vel nullam esse inter terminos dependentiam, vel magnam esse inconsequentiam & peccatum in supradictas Conversionis regulas. Solutio.

6 Non cau-
sa pro cau-
sa.

6 Fallacia *non causa pro causa* est, quoties adfer-
tur pro vera causa quod vel nulla est, vel tantum cau-
sa per accidens, aut dissimilis effectui. Contingit 1
ubi ex perversa dispositione illud interpretatur cau-
sam esse quod non est. v. g. *Agnus bibit me bibente*
(inquit lupo in fabula) ergo, *interturbat mihi aquam.*
2 ubi abusus rei usurpatur loco legitimi ius. v. g.
ebrietas est tollenda, ergo, *vites & vinum sunt tollen-
da.* 3 ubi causa quovis modo per accidens adhibetur
loco causæ per se. v. g. *quidam iuvenes insurgunt in
montes*, ergo, *omnis admonitio est omittenda.* 4 Cum
causa dissimilis usurpatur ad probandum effectum
esse similem. v. g. *Deus qui mundum condidit est ater-
nus*, ergo, *mundus est aternus.*

Solutio.

7 Fallacia
plurium
interroga-
tionum.

Solvitur hæc fallacia ostendendo, quæ & qualis sit
causa adducta, & substituendo veram & germanam.

7 Fallacia *plurium interrogationum* est, quoties
Sophista unam interrogat vel expectat responsionem
ad prolatam quæstionem voce simplicem, reipsâ mul-
tiplicem. Contingit ubi quærentur 1 plura de uno.
v. g. *estne terra mare vel cælum.* 2 ubi unum de plu-
ribus. v. g. *num bonum & malum sunt fugienda.* 3
ubi plura de pluribus. v. g. *num temperantia & in-
temperantia sunt virtus & vitium.*

Solutio.

Solvitur hæc fallacia plures adhibendo responsio-
nes secundum numerum interrogationum, quæ in
unica prolata latuerunt.

*Atque hæc de Syllogismo Sophistico,
Præceptorum Logicorum finis.*

Μόρον δὲ δόξα καὶ ἀχαιρία.

FINIS.

er-
nu-
t i
au-
nte
m,
g.
en-
erur
in
um
um
er-

s sit
n.
ties
nem
nul-
no.
olu-
3
in-

ho-
e in